



# Κόλπος Ελούντας

η εξέλιξη του στο χρόνο υπό την  
επίδραση του τουρισμού

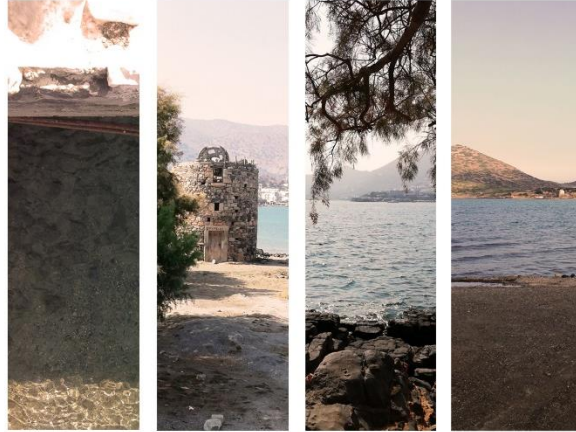


Ερευνητική Εργασία

Σεπτέμβριος 2020

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ  
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

# Κόλπος Ελούντας



η εξέλιξη του στο χρόνο υπό  
την επίδραση του τουρισμού

Φοιτήτριες:

Μαυρογιάννη Μαριάννα

Σισκάκη Ευαγγελία

Επιβλέπουσα: Δέσποινα Διμέλλη





Η περιοχή, τόπος προσωπικών βιωμάτων και για τις δύο μας, αποτελεί κοινό σημείο αναφοράς. Παράλληλα, πριν από δυο χρόνια μας δόθηκε η ευκαιρία να παρακολουθήσουμε μια ομάδα αρχαιολόγων της εφορείας εναλίων, οι οποίοι ερευνούσαν τα υποθαλάσσια ερείπια της αρχαίας Ολούς στον κόλπο της Ελούντας. Μέσα από ένα τριήμερο συνεχούς επαφής με τον τόπο, μας δημιουργήθηκαν προβληματισμοί σχετικά με τον έντονο τουριστικό χαρακτήρα που έχει διαμορφωθεί στη περιοχή. Επιπλέον, μας προβλημάτισε το γεγονός ότι παραμένει άγνωστη από το ευρύ κοινό η ιστορία του τόπου, καθώς σαν αξιοθέατο παρουσιάζεται μέσα από τους τουριστικούς οδηγούς μόνο το φρούριο της Σπίναλόγκας, αγνοώντας τις αλυκές και την υποθαλάσσια πόλη. Τέλος, μας εντυπωσίασε ο συνδυασμός των αντιθετικών τοπίων. Μεγάλης κλίμακας ξενοδοχειακές μονάδες με άχαρες και «σκληρές» χαράξεις συνυπάρχουν με αρχαιολογικούς χώρους, χαμηλή βλάστηση και παράκτια τοπία.

# Πίνακας περιεχομένων

01   ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ .....	11
01.1 ΠΕΡΙΛΗΨΗ .....	11
01.2 ABSTRACT .....	12
01.3 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .....	15
01.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ .....	16
02   Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ .....	18
03   Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ .....	26
03.1 ΘΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ .....	28
03.2 ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ .....	30
03.2.1 ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ .....	30
03.2.2 ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ .....	34
03.2.3 ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ .....	38
03.2.4 ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ .....	42
03.2.5 ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ .....	46
03.3 ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ .....	47
03.3.1 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1940-1960 .....	52
03.3.2 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1960-1980 .....	58
03.3.3 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980- 2000 .....	72

03.4 Η ΕΛΟΥΝΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ .....	78
03.4.1 ΕΙΔΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΛΠΟΥ ΕΛΟΥΝΤΑΣ ( Νοέμβριος 2007) .....	81
03.4.2 ΣΧΕΔΙΟ ΧΩΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Νοέμβριος 2010) .....	89
04  Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΚΟΛΠΟ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ.....	102
04.1 ΖΩΝΗ 1 .....	104
04.2 ΖΩΝΗ 2 .....	108
04.3 ΖΩΝΗ 3 .....	118
04.4 ΖΩΝΗ 4 .....	124
05   ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	132
05.1 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ .....	135
05.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ .....	137
05.3 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ.....	139
06   ΑΡΧΕΙΟ .....	142
06.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	142
06.2 ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ-ΣΥΝΕΔΡΙΑ .....	144
06.3 ΑΡΘΡΑ .....	144
06.4 ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ .....	145
06.4 ΦΕΚ .....	146
06.4 ΧΑΡΤΕΣ.....	147
06.5 ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ .....	148
06.6 COLLAGE.....	152





Ο τουρισμός προϋποθέτει τη συνεχή επικοινωνία με το  
«άλλο», επαφή με το νέο και προσαρμογή σε αυτό και  
συνεχή (ανα)διαμόρφωση της ταυτότητας.

Γ. Αίσωπος

## 01 | ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

### 01.1 ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο κόλπος της Ελούντας αποτελεί μία περιοχή που έχει στιγματιστεί από την ανακατασκευή του δομημένου τοπίου λόγω του φαινομένου του τουρισμού, λειτουργώντας άλλοτε θετικά και άλλοτε εις βάρος του. Οι χωρικές αντιθέσεις του σήμερα, η συνύπαρξη ιστορίας-τοπίου-τουριστικής δραστηριότητας έχουν συντελέσει στην διαμόρφωση της σημερινής εικόνας του κόλπου.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη, πραγματεύεται την ιστορική και παράλληλα την οικιστική εξέλιξη του κόλπου της Ελούντας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Εμβαθύνουμε στην περίοδο από το 1960 και έπειτα, όπου λόγω άνθισης του τουρισμού παρατηρούνται μεγαλύτερες χωρικές αλλαγές. Παράλληλα, παρατίθενται και σχολιάζονται μελέτες και προτάσεις που στοχεύουν στην αξιοποίηση και βελτίωση της περιοχής μελέτης. Με βάση τα παραπάνω, στην δεύτερη ενότητα αναλύεται η σημερινή εικόνα της περιοχής, και μελετάται ο βαθμός επίδρασης του τουρισμού και αλλοίωσης του κόλπου, Κλείνοντας, γίνεται αξιολόγηση των παραπάνω. Τις επιμέρους ενότητες συνοδεύουν χάρτες και collage εικόνων που οι ίδιες επεξεργαστήκαμε με σκοπό την καλύτερη αντίληψη της περιοχής μελέτης.

## 01.2 ABSTRACT

Elounda Bay constitutes an area stigmatized by the reconstruction of its landscape's due to the phenomenon of tourism. The final outcome of which has been both either positive or negative. The spatial contradictions, the coexistence of history, landscape and tourism have contributed to the formation of the current image of the bay.

Our research thesis is divided in two sections. The first deals with the historical and residential development of Elounda bay from the antiquity until today. We delve into the period from 1960 onwards, when the most obvious spatial changes have been observed as an effect of flourish of tourism. At the same time, we mention studies and proposals that aim to the improvement of the area. Based on the above, in the second section we critically analyze and evaluate the current image of Elounda bay, the degree of the impact of tourism, as well as the alteration caused to the bay. Each section is accompanied by maps and collages that we created, in order to achieve a better understanding of the area that is being studied.





ΧΑΡΤΗΣ 1: ΘΕΣΗ ΕΛΟΥΝΤΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.



### 01.3 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα ερευνητική εργασία πραγματεύεται την ιστορική και οικιστική εξέλιξη του κόλπου της Ελούντας σε συνάρτηση με τις γύρω περιοχές καθώς και την συμβολή του τουρισμού στην σημερινή εικόνα της.

Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί η **ραχοκοκαλιά της ακτογραμμής** του κόλπου της Ελούντας, από τον οικισμό της Πλάκας μέχρι και την περιοχή νότια του Σχίσματος. Στην περιοχή μελέτης εντάσσονται **ποικίλα τοπία**, από **άγονες εκτάσεις γης**, μέχρι **μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες** σε έναν **ιστορικό τόπο**.

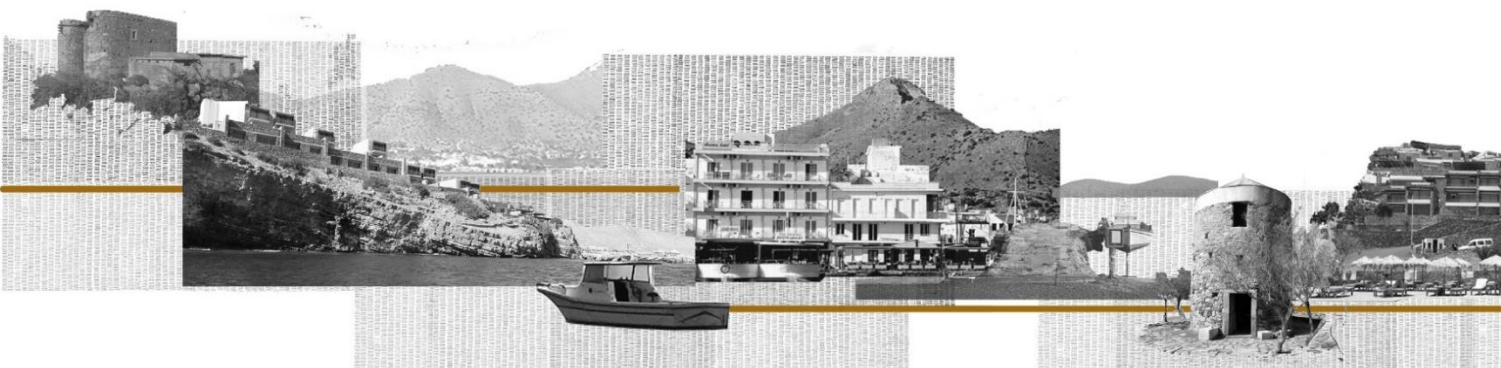
Σκοπός της εργασίας είναι έκτος από το σχηματισμό μια ολοκληρωμένης εικόνας για την ιστορικότητα του τόπου, να απαντηθούν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

*Πώς διαμορφώθηκε ο κόλπος της Ελούντας με βάση την ιστορική της εξέλιξη;*

*Πότε και πώς ξεκινάει η ανάπτυξη των πρώτων ξενοδοχειακών ζωνών στον κόλπο της Ελούντας;*

*Ποια είναι διαχρονικά η σχέση των τουριστικών εγκαταστάσεων και του τοπίου της περιοχής;*

*Με ποιο τρόπο έχει διαμορφωθεί ο κόλπος της Ελούντας με βάση τον τουρισμό ;*



### 01.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την εκπόνηση της εργασίας χρησιμοποιήθηκε η συλλογική και συγκριτική μέθοδος και για την σύγκριση στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η χαρτογραφική μέθοδος.

Η συλλογή στοιχείων για την εκπόνηση της εργασίας μας βασίστηκε σε βιβλιογραφική, αρχειακή και διαδικτυακή έρευνα, έρευνα πεδίου και συνεντεύξεις. Στοιχεία αντλήθηκαν από τη Βιβλιοθήκη του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τη Βιβλιοθήκη του Πολυτεχνείου Κρήτης, την Εθνική βιβλιοθήκη Σταύρος Νιάρχος, την δημοτική βιβλιοθήκη των Χανίων και της Ελούντας, το Δήμο Αγίου Νικολάου και την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων Ηρακλείου .

COLLAGE 1- ΤΟΠΙΑ ΕΛΟΥΝΤΑΣ





## 02 | Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ

| ΚΡΗΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Ο τουρισμός αποτελεί μια πολιτισμική διαδικασία , μια μορφή οικονομικής ανάπτυξης και σήμερα ο προορισμός και η τοπική κουλτούρα του κάθε προορισμού, είναι πιο αναπόσπαστα από ποτέ. (Ingold 1994)<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Greg Ringer , *Desinations: Cultural Landscapes of Tourism*, Λονδίνο, 1998, σελ. 1

Η σχέση τοπίου και τουρισμού είναι αμφίδρομη. Το εκάστοτε τοπίο και τόπος δεν αποτελούν μόνο προορισμό. Αντιθέτως, το τοπίο και η αναγνώριση του από τους τουρίστες αναπτύσσουν ένα δεσμό που σχηματίζεται μέσα στα πλαίσια του βιώματος σε διαφορετικές χωρικές κλίμακες. (Spirn 1990)<sup>2</sup>. Ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται το τοπίο είναι στα πλαίσια μιας πολύ καλά **οργανωμένης και προγραμματισμένης εξόδου**. Ο προβληματισμός που δημιουργείται με τον οργανωμένο, κατευθυνόμενο τουρισμό είναι η προκαθορισμένη εικόνα που δημιουργείται γύρω από ένα τόπο, η **«τάση στερεο-τυποποίησης του τοπίου του»**<sup>3</sup> και συνεπώς οι υψηλές προσδοκίες που δημιουργούνται γύρω από αυτό.

Το φυσικά τοπία κάθε τόπου που έχουν αναπτύξει οικονομική σχέση εξάρτησης με τον τουρισμό, τείνουν να «ρομαντικοποιούνται» έτσι ώστε να αποτελούν κατάλληλες εικόνες-attractions για τους επόμενους επισκέπτες. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι μια βιομηχανία που στηρίζει την τουριστική οικονομία αλλά δεν υπερασπίζεται πάντα τις ανάγκες της τοπικής ανάπτυξης.

Το αποτύπωμα του τουρισμού σύμφωνα με τη Σ.Θ. Τερκενλή<sup>4</sup> έχει διττή υπόσταση. Από τη μία προωθείται η επίσκεψη σε μέρη «παρθένα» και τοπία φυσικά, ανέγγιχτα, «έξω από την πεπατημένη» όπως η ίδια σχολιάζει. Από την άλλη, το βίωμα των τοπίων αυτών συμβαίνει σε ασφαλή πλαίσια και ανέσεις μιας οργανωμένης τυποποιημένης εκδρομής. Αποτελέσματα αυτής της διττής υπόστασης είναι αγκυροβολημένα γιότ δίπλα στα ψαροκάικα ή/και μεγάλα τουριστικά καϊκια σε παρθένα θαλάσσια τοπία.

---

<sup>2</sup> Greg Ringer , *Desinations: Cultural Landscapes of Tourism*, Λονδίνο, 1998, σελ. 5

<sup>3</sup> Θ. Σ. Τερκενλή, *Το πολιτισμικό τοπίο: γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, 2003, σελ. 120, 121

<sup>4</sup> Θ. Σ. Τερκενλή, *«Το πολιτισμικό τοπίο: γεωγραφικές προσεγγίσεις»*, Αθήνα, 2003, σελ. 121



Ο τουρίστας μέσα από το ταξίδι του διαμορφώνει την αντίληψη του για το εκάστοτε τοπίο. Η βιωματική διαδικασία που αποκτά με τον χώρο, χάρη στην όσφρηση, την αφή και την ακοή, καθώς και οι συναισθηματικοί δεσμοί που αναπτύσσονται (βιώματα, φαντασιώσεις) διαμορφώνουν μνήμες για το τουριστικό τοπίο. Μέσα από αυτή μπορούμε να μιλήσουμε για τον σύγχρονο τουρισμό. Ο J. Urry στο σύγγραμμα του *The Tourist Gaze* (1990) θεωρεί ότι το τοπίο συνιστά έναν **«κατασκευασμένο τρόπο θέασης»<sup>5</sup>**. Σήμερα, θα μπορούσαμε να ερμηνεύσουμε ότι αυτός ο κατασκευασμένος τρόπος θέασης δεν σημαίνει ό,τι «βλέπουμε» είναι ό,τι «είναι». Δημιουργείται μέσα από διαφημιστικά site, social media, ταξιδιωτικές εκπομπές που προωθούν με το δικό τους, συνήθως ωραιοποιημένο βλέμμα, την τουριστική περιοχή και κυρίως τα τουριστικά καταλύματα, τα οποία δεν θα προσφέρουν μόνο ξεκούραση και αναψυχή, αλλά και τέλεια σημεία (είτε τεχνητά είτε φυσικά) για την ανάδειξη του κοινωνικού status, **brand name**, με μια φωτογραφία.

Από το 1960 μέχρι σήμερα η Κρήτη έχει υποστεί τις μεγαλύτερες αλλαγές στο τοπίο της, το οποίο αλλάζει εποχιακά, καθώς αποτελεί σταδιακά έναν από τους πρώτους **τουριστικούς προορισμούς** της Ελλάδας τους καλοκαιρινούς μήνες. Τη βάση της οικονομίας της Ελλάδας που μέχρι τότε κατείχε η γεωργία επικαλύπτει ο μαζικός τουρισμός. Ο πλούτος, η ευημερία και η αύξηση του πληθυσμού κατανεμήθηκε άνισα. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών και τη συσσώρευση πληθυσμού στα αστικά κέντρα κοντά στα παράλια. Η ξαφνική αυτή αστικοποίηση των κέντρων ήταν το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής «μετανάστευσης» στο ίδιο το νησί. Λόγω

---

<sup>5</sup> Με την λέξη θέαση εννοούμε την βιωματική διαδικασία και τους συναισθηματικούς δεσμούς που αναπτύσσουμε με τον χώρο και διαμορφώνουν μνήμες για το τουριστικό τοπίο.

του μεταπολεμικού μοντερνισμού, τα αστικά κέντρα δέχτηκαν γιγάντιο πληθυσμιακό φορτίο και τις συνέπειες που αυτό είχε.

Το τοπίο αρχίζει να δέχεται και να αποτυπώνει την ολοένα αυξανόμενη **ανθρώπινη δραστηριότητα**. Αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι, ξενοδοχεία, τουριστικές εγκαταστάσεις και βιομηχανοποίηση της γεωργίας εισέβαλλαν στο κρητικό τοπίο. Τη δεκαετία του 1970 τα πολεοδομικά και ρυθμιστικά σχέδια που αφορούσαν την Κρήτη δεν εφαρμόστηκαν λόγω του διδακτορικού καθεστώτος. Την ίδια περίοδο, ο μαζικός τουρισμός προωθείται και εγκρίνονται πολλές αυθαίρετες κατασκευές. Αυτό οδήγησε σε μια σειρά αλλεπάλληλων γεγονότων, όπως ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη περιοχών χωρίς την απαραίτητη οικολογική ευαισθησία, η κατασκευή ξενοδοχειακών μεγαθηρίων και εποχιακών κατοικιών παράλληλα με την επέκταση του οδικού δικτύου.<sup>6</sup>

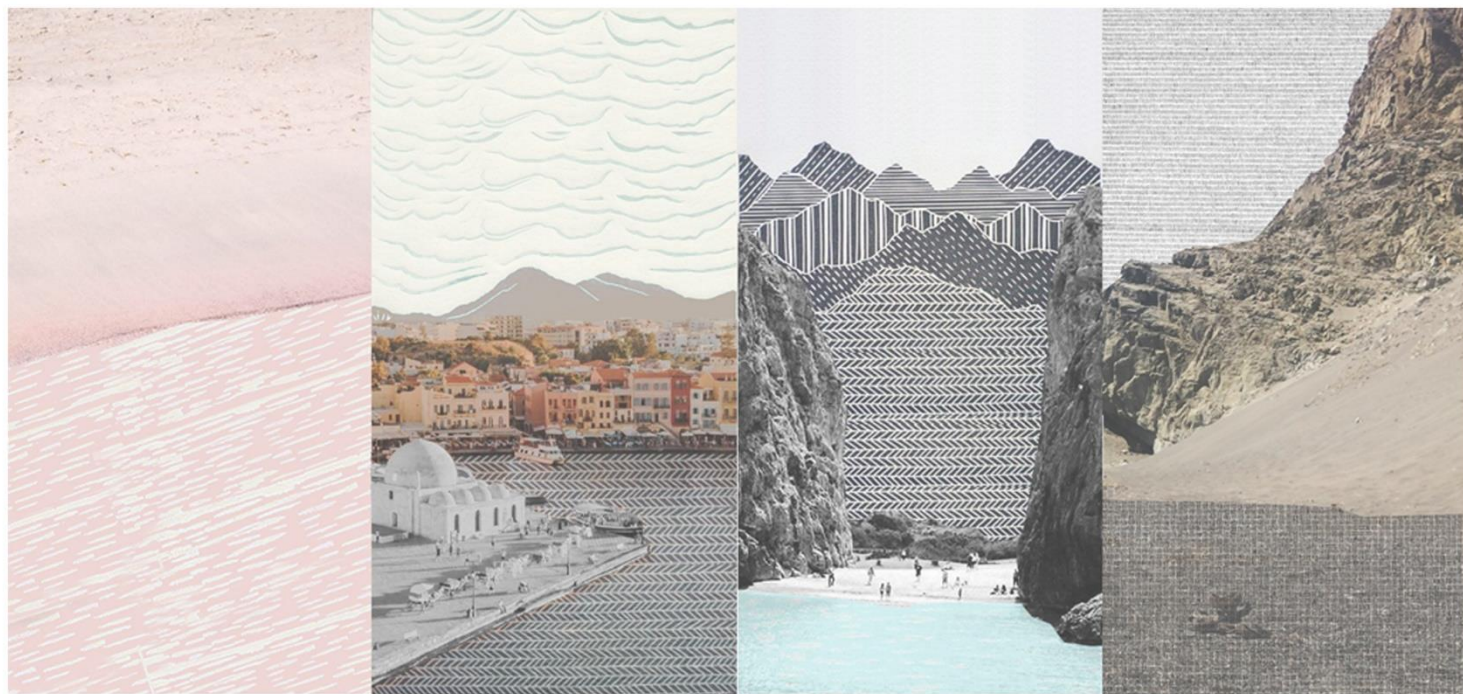
Τα παραπάνω αποτελούν όλα μέρη του **«σημερινού τοπίου»** μιας περιοχής, ίχνη διαφορετικών στιγμών στην ιστορία, σύγχρονη ή όχι, που μας δείχνουν τη στάση μας απέναντι σε αυτό και τον τρόπο που το διαχειριζόμαστε.

---

<sup>6</sup> Κωτσάκη Α., (2004), Κρήτη 1913- 2013. Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία μετά την Ένωση, Πνευματικό κέντρο Χανίων , ΣΑΔΑΣ- Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων/ Τμήμα Χανίων

**COLLAGE 2- ΤΟΠΙΑ ΚΡΗΤΗΣ**

1.ΕΛΑΦΟΝΗΣΙ (ΧΑΝΙΑ) 2. ΛΙΜΑΝΙ ΧΑΝΙΩΝ 3. ΑΓΙΟΦΑΡΑΓΓΟ (ΡΕΘΥΜΝΟ) 4. ΆΠΟΣ ΠΑΥΛΟΣ (ΡΕΘΥΜΝΟ) 5.  
ΦΡΟΥΡΙΟ ΚΟΥΛΕ (ΗΡΑΚΛΕΙΟ)  
6. ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΡΙΧΤΗ (ΛΑΣΙΘΙ) 7. ΕΛΟΥΝΤΑ 8. ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ (ΕΛΟΥΝΤΑ) 9. ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑ (ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ)





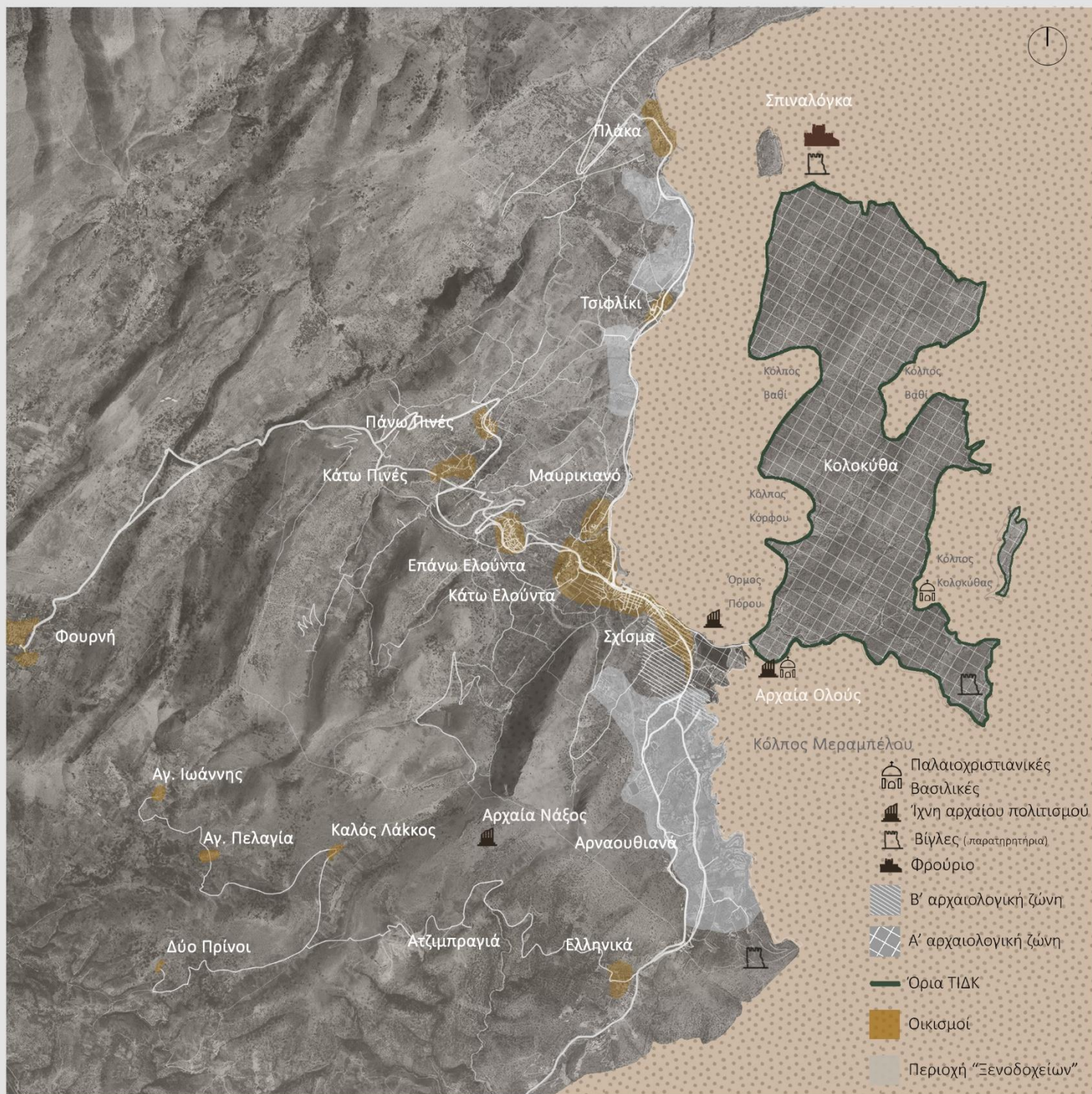




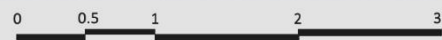
# 03 | Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ

| ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ  
| ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ





ΧΑΡΤΗΣ 2: ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ



### 03.1 ΘΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η οικιστική κοινότητα της **Ελούντας** βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του κόλπου του Μεραμπέλλου και αποτελείται από τους οικισμούς Επάνω και Κάτω Ελούντα και το Σχίσμα. Απέχει 10 χλμ. από την πρωτεύουσα του Νομού τον Άγιο Νικόλαο και 16 χλμ. από τη Νεάπολη. Το Σχίσμα της Ελούντας ενώνεται με τη νήσο της Κολοκύθας, η οποία βρέχεται από τους κόλπους του Μεραμπέλλου, της Ελούντας και του Κόρφου. Δυτικά της Ελούντας βρίσκονται οι Πινές και η Φουρνή, που συνέβαλαν καθοριστικά στην οικιστική εξέλιξη της περιοχής.

Συνεχίζοντας προς τα βόρεια, με βάση τον παράκτιο άξονα εντός του κόλπου του Ελούντας, διασχίζουμε τον οικισμό του Μαυρικιανού βορειοδυτικά στο λόφο, το **Τσιφλίκι** και φτάνουμε στην **Πλάκα**, περιοχές όπου το φαινόμενο του μαζικού τουρισμού έχει επιβληθεί. (χάρτης 1) . Απέναντι από την Πλάκα και βόρεια της Κολοκύθας βρίσκεται η Σπιναλόγκα. Το νησί της Σπιναλόγκας έχοντας μια σύνθετη φυσιογνωμία ως μνημειακό σύνολο, εγγράφεται σήμερα στη συλλογική συνείδηση και μνήμη της ανθρωπότητας ως μαρτυρικός τόπος αποτελώντας παράδειγμα **«σκοτεινού τουρισμού»** στην Ευρώπη.<sup>7</sup>

<sup>7</sup> Σπιναλόγκα, Φάκελος UNESCO\_ Β' φάση, διαχειριστικό σχέδιο Σπιναλόγκας, Ιούνιος 2012





ΧΑΡΤΗΣ 3: ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

## 03.2 ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

### 03.2.1 ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η Ελούντα, σύμφωνα με έρευνες και ανασκαφές της Αρχαιολογίας<sup>8</sup> κατοικήθηκε από τα μινωικά χρόνια. Ήκμασε στους αρχαϊκούς χρόνους<sup>9</sup>, και συνέχισε στους κλασικούς, ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς. Η δύναμη της οφείλεται στο ναυτικό εμπόριο, εφόσον κατείχε, λόγω της θέσης της, ασφαλή λιμάνια και αγκυροβόλια (κόλπος Μεραμπέλλου και Ελούντας). Η πόλη προστατευόταν από οχυρωματικά έργα που την περιέκλειαν, το τείχος στη Σπιναλόγκα, το οποίο χρονολογείται την ελληνιστική περίοδο και το τείχος της αρχαίας Νάξου στην Οξυά. (χάρτης 3)

---

<sup>8</sup>Η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή ήρθε στην Ελούντα και ξεκίνησε τις ανασκαφές το 1937.

<sup>9</sup>Μαρτυρεί ο Αποθέτης Ολούντος που ανασκάφθηκε από τον Ν. Πλάτωνα το 1960. Ανάμεσα στα ευρήματα ήταν μια προτομή και διάφορα αλλά ειδώλια σε πλακίδια. Το πλήθος των ευρημάτων του Αποθέτη καθιστά το ιερό σημαντικό κέντρο λατρείας και την Ολούς σημαντική πόλη την περίοδο αυτή.

Σήμερα, σώζεται ένα μικρό τμήμα των θεμελίων στην βόρεια πλευρά της Σπιναλόγκας, το οποίο είναι ενσωματωμένο στην μεταγενέστερη ενετική οχύρωση.<sup>10</sup> Πλήθος ευρημάτων επιβεβαιώνει την ύπαρξη του πολιτισμού που αναπτύχθηκε στην αρχαία Ολούς. (εικ. 1)

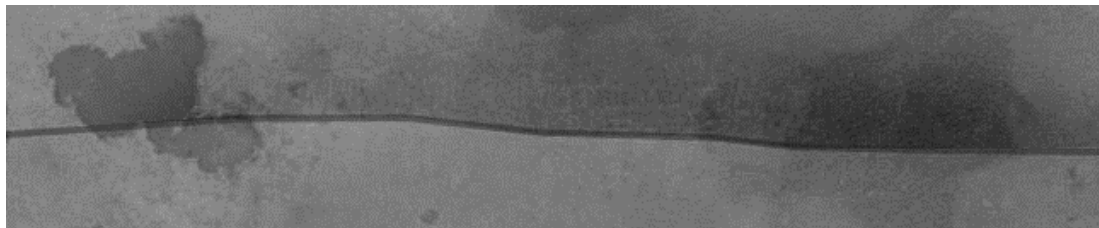
Στις μέρες μας το μεγαλύτερο μέρος της αρχαίας πόλης είναι **βυθισμένο**, ενώ μπορούμε να διακρίνουμε τμήματα της, σε περίπτωση νηνεμίας. Σύμφωνα με τον κ. Δαβάρρα, η αιτία είναι ο συνδυασμός της ανόδου της θάλασσας λόγω της τήξης των πάγων στους πόλους της γης και της καθίζησης του εδάφους της Ανατολικής Κρήτης σε σχέση με την Δυτική<sup>11</sup>. Άλλες μαρτυρίες αναφέρουν πως η καθίζηση ήταν αποτέλεσμα της διαταγής του Γάλλου ναυάρχου Dupurgue για αποκοπή του ισθμού το 1897. (εικ. 2-3)



ΕΙΚ.1: ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΟΥΣ. ΈΧΟΥΝ ΑΝΑΦΕΡΘΕΙ 11 ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ.

<sup>10</sup> Επιπλέον, απόδειξη της ακμής της πόλης-κράτους αποτελούν οι επιγραφές που έχουν ανακαλυφθεί, καθώς και τα νομίσματα της που είχε κόψει το 330-300 π.Χ.

<sup>11</sup> Δαβάρρα Κωσταντίνος, 'Ο Άγιος Νικόλαος και η περιοχή του', κεφ. Αρχαιότητα – Ολούς, σελ. 38-41, έκδοση Δ. Αγίου Νικολάου, Νοέμβριος 2000



ΕΙΚ. 2: Ίχνος ΑΠΟ ΤΟ ΒΥΘΙΣΜΕΝΟ ΤΕΙΧΟΣ ΤΟΝ ΚΟΛΠΟ ΤΟΥ ΜΕΡΑΜΠΕΛΟΥ



ΕΙΚ. 3: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ.





ΧΑΡΤΗΣ 4: ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

### 03.2.2 ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η Κρήτη υπό την κυβέρνηση του Ιουστινιανού (527 – 567 π.Χ.) αποτελεί ξεχωριστή επαρχία και διοικείται από τον Κονσουλάριο, ο οποίος τη χωρίζει σε 22 πόλεις κέντρα. Ο Άλυγγος αποτελεί τον ακμαιότερο οικισμό στον κόλπο του Μεραμπέλλου και συμπίπτει σε μεγάλο μέρος με την αρχαία Ολούς. Ίχνη του οικισμού βρίσκονται και στον όρμο Πόρο και στη χερσόνησο της Κολοκύθας. (Χάρτης 4)

Η κατάκτηση των Αράβων ανάγκασε τους πληθυσμούς να μετακινηθούν προς την ενδοχώρα. Το ίδιο συνέβη και στον πληθυσμό του Ολούντος, ο οποίος χρησιμοποίησε το οχυρό της Οξάς<sup>12</sup> ως καταφύγιο μέχρι και την πρώτη βυζαντινή περίοδο. (ΕΙΚ. 4)



ΕΙΚ. 4: ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΞΑΣ. ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ.

<sup>12</sup> Η Οξά βρίσκεται νοτιοδυτικά της Ελούντας, γύρω από την αρχαία Νάξο.

Η ακμή που γνωρίζει η περιοχή επιβεβαιώνεται από την ύπαρξη της **Βασιλικής του Πόρου** (εικ. 5-6) και τη **Βασιλικής της Κολοκύθας**<sup>13</sup>, καθώς και από ίχνη βυθισμένων οικιστικών συνόλων. (εικ. 7).

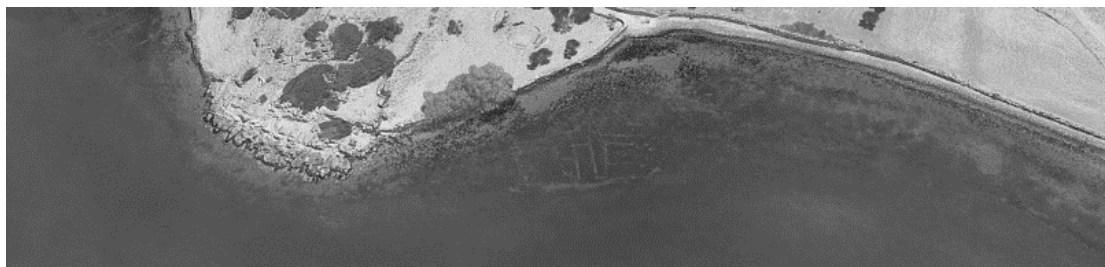


ΕΙΚ.5: ΆΠΟΨΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ.  
ΕΙΚ. 6: ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ Α. ΙΡΛΑΝΔΟ.



<sup>13</sup> Η δημιουργία των βασιλικών χρονολογείται τον 5<sup>ο</sup> αιώνα και αποτελούν τα μοναδικά δείγματα παλαιοχριστιανικής αρχιτεκτονικής στο Μιραμπέλλο. Είναι και οι δύο τρίκλιτες, διαφορετικού αρχιτεκτονικού τύπου: η μεν του Πόρου ξυλόστεγη, χρονολογείται στον 5ο μ.Χ. αιώνα, η δε της Κολοκύθας, θολοσκεπής στην τελευταία της φάση, χρονολογείται από τον 5ο μέχρι τον 7ο μ.Χ. αι. Σύμφωνα με ενδείξεις, ο Αναστάσιος Ορλανδός υποστηρίζει ότι το ψηφιδωτό ίσως άνηκε σε άλλο παλαιότερο κτίριο καθώς δεν υπάρχει κάποια οργανική σύνδεση με τους στυλοβάτες του ναού. Ως προς την σύνθεση των θεμάτων του, το ψηφιδωτό απαρτίζεται από συνεχόμενα ορθογώνια και τετράγωνα πλαίσια με γεωμετρικά και φυτικά μοτίβα, απεικονίσεις ιχθύων και πτηνών.





ΕΙΚ. 7: ΒΥΘΙΣΜΕΝΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΟΝ ΠΟΡΟ.

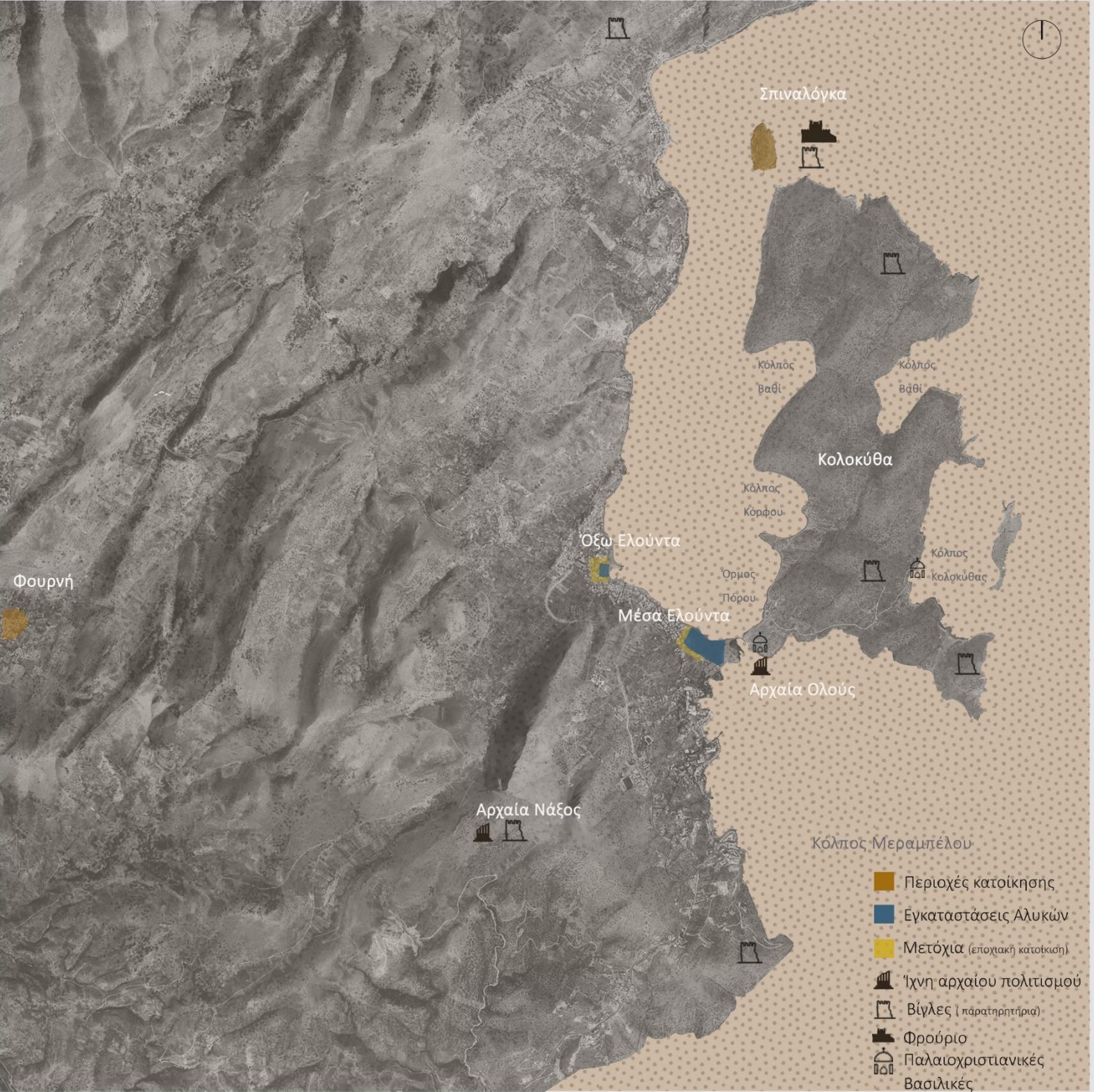
Κατά τη βυζαντινή περίοδο η Ελούντα εξάγει ένα από τα σημαντικότερα ορυκτά της εποχής, την ακονόπετρα.<sup>14</sup> Αργότερα, οι αραβικές επιδρομές σε συνδυασμό με το μεγάλο σεισμό του 795 μ.Χ. που έπληξε την Κρήτη και την επιδημία της πανώλης το 740 μ.Χ., οδήγησαν στον αφανισμό της αρχαίας πόλης της Ολούς.

Με την κατάκτηση της Κρήτης από τους Σαρακηνούς, το νησί αποτελεί πλέον κέντρο αραβικών επιδρομών. Το φρούριο της Σπιναλόγκας χρησιμοποιήθηκε από τους κατοίκους τόσο σαν καταφύγιο όσο και κέντρο αντίστασης. Η επισκοπή του Αλύγγου δεν αναφέρεται σε μεταγενέστερα έγγραφα του 980 μ.Χ. γεγονός που σημαίνει ότι καταστράφηκε. Ο πληθυσμός, όπως συμβαίνει και στην υπόλοιπη Κρήτη<sup>15</sup>, μεταφέρεται από τα παράλια στην ενδοχώρα.

---

<sup>14</sup> Η ακονόπετρα χρησιμοποιούνταν τόσο στη δημιουργία ακονιών όσο και για το ακόνισμα των εργαλείων, και η εξόρυξή της γινόταν στις πλαγιές της Οξυάς." Δάφνη Χρονάκη, Ο νομός Λασιθίου κατά τη Βυζαντινή περίοδο, σελ. 297

<sup>15</sup> Τωμαδάκης Νίκ. Η εκκλησία ης Κρήτης κατά την Αραβοκρατία, Κ.Χ. τόμος ΙΕ'- ΙΣΤ' (1961-1962) τεύχος 1 σελ. 193-212



### 03.2.3 ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ

Το 1579-1586<sup>16</sup>, στα πλαίσια της ανέγερσης νέων φρουρίων για την ενίσχυση της άμυνας της Κρήτης, χτίζεται και το **φρούριο της Σπιναλόγκας**. Τον σχεδιασμό και την ανέγερση του φρουρίου ανέλαβε ο μηχανικός Genese Bressani το 1578 μ.Χ., ενώ η θεμελίωση του έγινε από τον μηχανικό Luca Michiel. Η κατασκευή του φρουρίου συνέβαλε στη μείωση των πειρατικών επιδρομών, καθώς και στην καλλιέργεια και την αποίκιση στα παράλια του κόλπου του Μεραμπέλλου και της Ελούντας.

Την εικόνα της γύρω περιοχής μαρτυρούν οι γραπτές πηγές των πρώτων δεκαετιών της Ενετοκρατίας. Πρόκειται για μία ύπαιθρο **πυκνοκατοικημένη, διάσπαρτη** από χωριά και αγροτικούς συνοικισμούς-μετόχια. (Χάρτης 5) Συγκεκριμένα αναφέρονται οι Πινές με το όνομα *Le Spinei* (1238) και η Επάνω Ελούντα με το όνομα *Anogorea* (1234). Σε πηγές της ύστερης ενετοκρατίας γίνεται αναφορά και στο μετόχι της Ελούντας. Μέχρι τα **τέλη του 16ου αιώνα η παράκτια ζώνη** παραμένει **ακατοίκητη**, λόγω των πειρατικών επιδρομών.

Με τη συνεχή αύξηση των πειρατικών επιδρομών οι Ενετοί αναδιοργανώνουν τα σημεία παρατηρητήριων τους, τις σκοπιές. Το φρούριο της Σπιναλόγκας αποτελούσε μια από αυτές.<sup>17</sup>

Η **Ελούντα** κατά τη διάρκεια της **Ενετοκρατίας** αποτελούσε **μετόχι** και όχι συγκροτημένο οικισμό. Γι' αυτό το λόγο απουσιάζει και από τις ενετικές απογραφές<sup>18</sup>. Στα παράλια υπήρχαν **αποθήκες και λίγα σπίτια** για **εποχιακή κατοίκηση** λόγω του ότι ο πληθυσμός ήταν μετατοπισμένος στην ενδοχώρα.

---

<sup>16</sup> Μαζί με το φρούριο της Σπιναλόγκας ανεγείρονται το φρούριο της Σούδας (1572), του νησιού Άγιο Θεοδώρου στον κόλπο των Χανίων (1572) και της Γραμβούσας (1584)

<sup>17</sup> Οι υπόλοιπες σκοπιές ήταν ο Φονιάς (κοντά στα Ελληνικά), το Βαγί (νοτιοανατολικό άκρο νησιού Κολοκύθας), Mesagorchia (λιμάνι της Κολοκύθας). Επιπλέον υπήρχε το ύψωμα Κριός στον όρμο όξω Βαθύ, το τουρλωτό κεφάλι, που είχε οπτική επαφή και με τις τρείς σκοπιές του νησιού.

<sup>18</sup> Μανόλης Μαρκάκης, Ελούντα, Σελ. 517

Ωστόσο, η μορφολογία του τόπου την καθιστούσε ένα από τα πιο ασφαλή λιμάνια της περιοχής.

Οι **αλυκές της Ελούντας**<sup>19</sup> χρονολογούνται στο δεύτερο μισό του 13ου αιώνα. Για τη δημιουργία τους και την ανέγερση των αποθηκών τους χρησιμοποιήθηκαν υλικά από την αρχαία Ολούς. Σύμφωνα με τα αρχειακά τεκμήρια στην Ελούντα καταγράφονται **δύο συγκροτήματα αλυκών**, στα τέλη του 16<sup>ου</sup> και των πρώτων δεκαετιών του 17<sup>ου</sup> αιώνα. Το μεγαλύτερο μέρος των αλυκών άνηκε σε ντόπιους φεουδάρχες από την Φουρνή, ενώ το υπόλοιπο μέρος ήταν την κυριότητα του Δημοσίου. Το πρώτο συγκρότημα βρισκόταν στην Μέσα Ελούντα (τμήμα από τα ίχνη του εντοπίζονται και σήμερα) και το δεύτερο στην Όξω Ελούντα (στην σημερινή πλατεία του Σχίσματος). Το 1583 στην Ελούντα καταγράφονται 13 αλυκές στην Όξω Ελούντα (των Barbarigo), 29 στη Μέσα Ελούντα (των Μαρκοπούλων, Sagredo και Barbarigo) και 7 δημόσιες. Αργότερα το 1602 αναφέρονται 41 αλυκές, 11 δημόσιες και 30 ιδιωτικές. Παρακάτω παρατίθεται η γκραβούρα του Franc. Basilicata του κόλπου της Ελούντας. Μέσα από χειρόγραφα της Μαρκιανής βιβλιοθήκης συλλέγονται πληροφορίες για τη δραστηριότητα στον κόλπο της Ελούντας. Η είσοδος στο λιμάνι γινόταν από τα βορειοανατολικά, όπου βρισκόταν και το φρούριο της Σπιναλόγκας. Επισημαίνεται και η ύπαρξη δεύτερου λιμανιού στην νήσο της Κολοκύθας, ανατολικά του νησιού (Porto di Colochita). (χάρτης 6)

Παράλληλα, η λειτουργία των αλυκών υποστηριζόταν από αποθήκες των οποίων ο αριθμός δεν έχει καταγραφεί. Πριν τον κρητικό πόλεμο οι αλυκές αναδιαμορφώνονται και επεκτείνονται σύμφωνα με το σχέδια του Nicolo Zeno (βενετοκρητικού μηχανικού). Η ιδιωτικοποίηση των αλυκών θα αποτελέσει αιτία εγκατάλειψης και υποβάθμισης των αλυκών<sup>20</sup>.

<sup>19</sup> Στην υπόλοιπη Κρήτη την περίοδο της Ενετοκρατίας συναντάμε στην επαρχία Πυργιώτισσας (1409,1426), στη Σούδα, στην ακτή του ποταμού Καρτερού στο Ηράκλειο (1429).

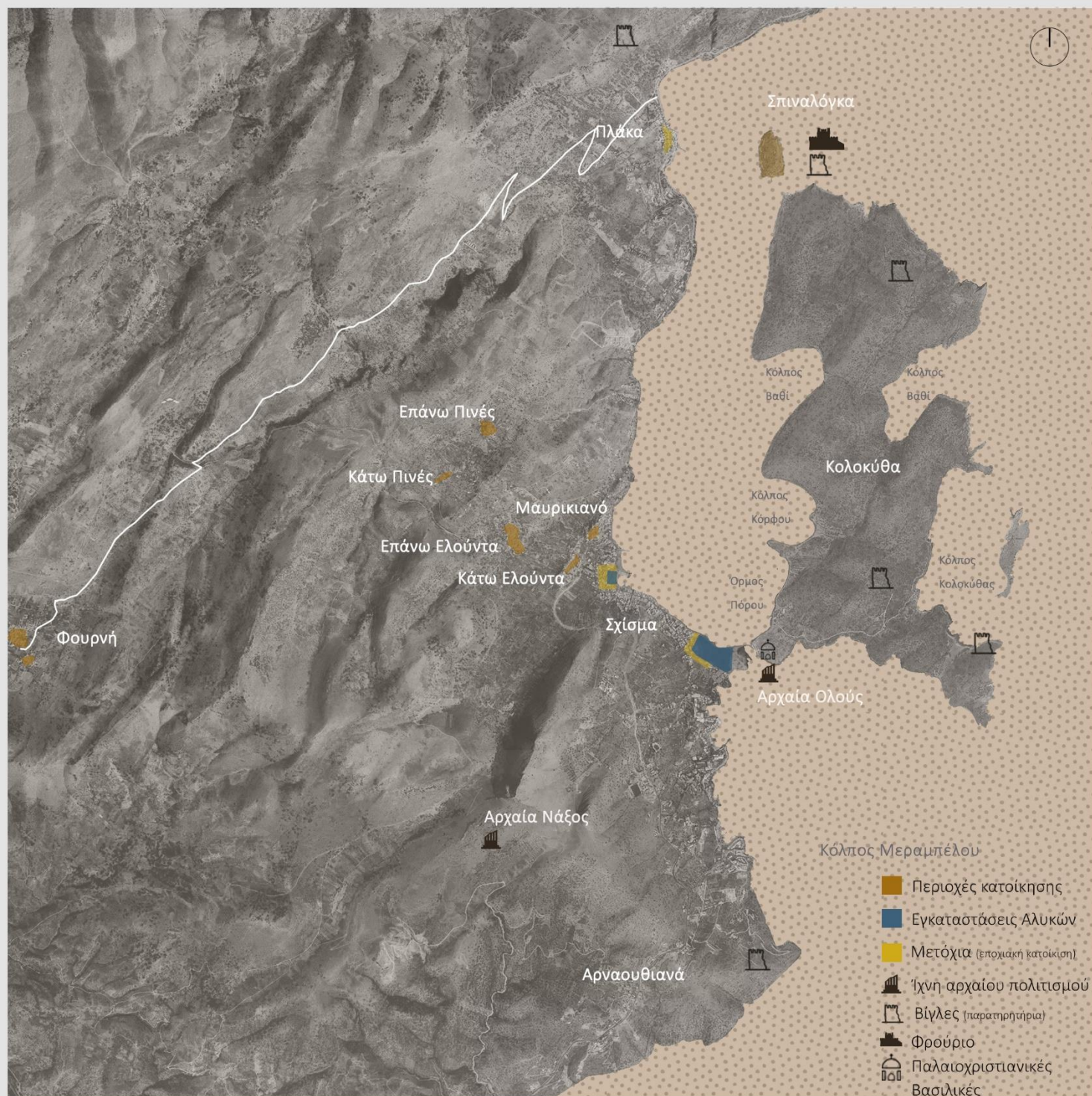
<sup>20</sup> Αρακαδάκη Μαρία, «Οι αλυκές της Ελούντας μέσα από τις επιστολές του Zeno 1640-1644», συνέδριο «Το αλάτι και οι αλυκές ως φυσικοί πόροι κι εναλλακτικοί πόλοι τοπικής ανάπτυξης», 2002





ΧΑΡΤΗΣ 6: ΚΑΣΤΕΛΛΑΝΙΑ ΜΕΡΑΜΠΕΛΟΥ . ΤΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΑΡΤΗ ΤΟΥ FRANC. BASILICATA (1618). ΣΤΟ ΠΑΝΩ ΜΕΡΟΣ ΕΧΟΥΜΕ ΤΙΣ ΑΛΥΚΕΣ ΤΗΝ ΌΞΩ ΕΛΟΥΝΤΑΣ (ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ) ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΑ ΕΛΟΥΝΤΑΣ (ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΧΙΣΜΑ ΕΛΟΥΝΤΑΣ).





ΧΑΡΤΗΣ 7: ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

0 0.5 1 2 3

#### 03.2.4 ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Με την τουρκική κατάκτηση το 1645 αρκετοί κατέφυγαν στο νησί της Σπιναλόγκας μαζί με την οικογένειες τους <sup>21</sup> . **Οθωμανικές κατοικίες οικοδομούνται πάνω στα βενετσιάνικα κτίρια**, επηρεασμένα από την λαϊκή αρχιτεκτονική παράδοση και εμπλουτισμένη από στοιχεία της βαλκανικής αρχιτεκτονικής. Την περίοδο αυτή η Ελούντα υπάγεται στο Δήμο Φουρνής που έχει ως πρωτεύουσα τη Νεάπολη και συνδέεται μέσω της Πλάκας με τη Φουρνή. (χάρτης 7)

Το 1688 **ο Olfert Dapper χαρτογραφεί την περιοχή της Ελούντας**. (χάρτης 8) Στην γκραβούρα του διακρίνονται οι αλυκές, οι αποθήκες στην περιοχή του Σχίσματος, τα λιμάνια και το φρούριο της Σπιναλόγκας. Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει οικιστική εξέλιξη στην περιοχή.

---

<sup>21</sup> Καταγράφονται γύρω στις 80 οικογένειες που κατέφυγαν στο νησί από τα γύρω χωριά το 1660. Την διάρκεια παραμονής τους στο νησί οι Τουρκοκρήτες συνεχίζουν τις λεηλασίες στις γειτονικές περιοχές. Ο Οθωμανικός οικισμός διέθετε επτά γειτονιές και κάθε γειτονιά είχε ως σημείο αναφοράς ένα ναό.

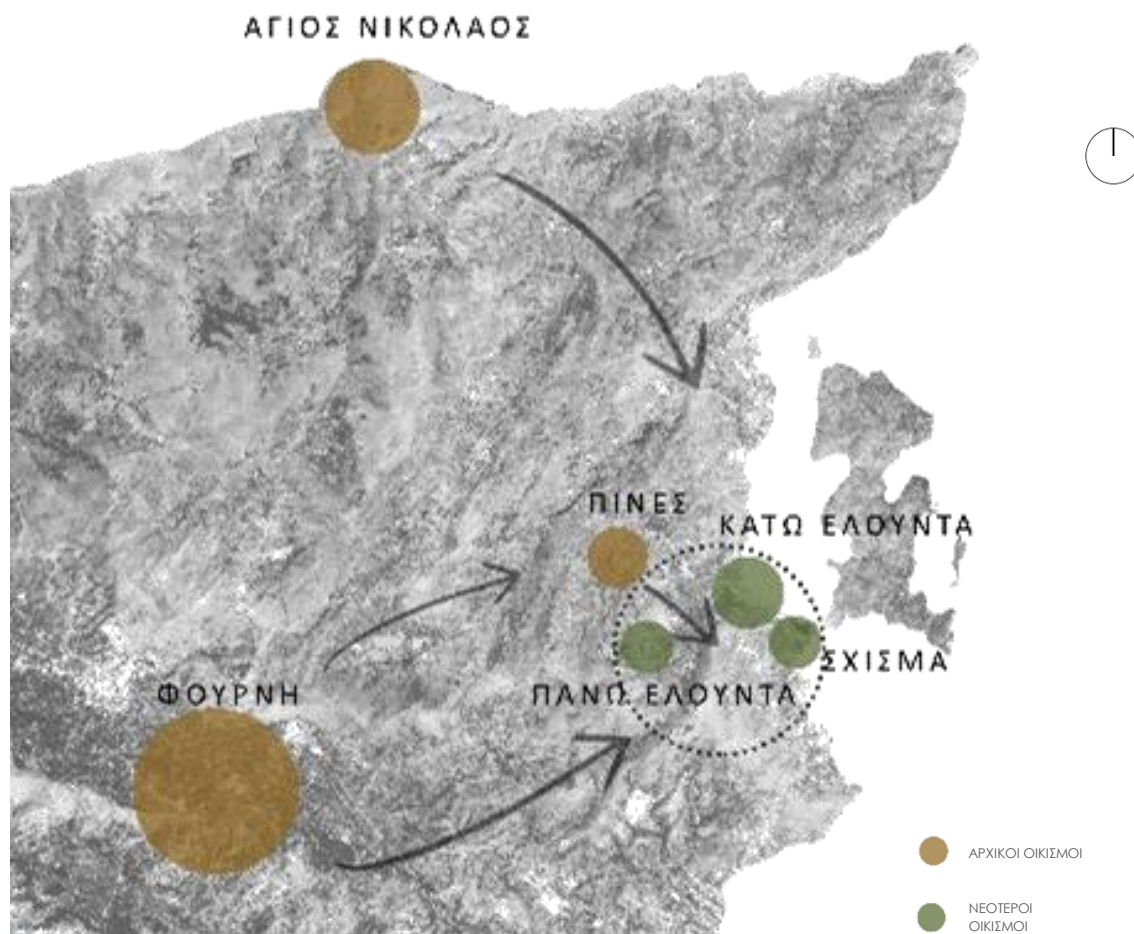


ΧΑΡΤΗΣ 8: ΓΚΡΑΒΟΥΡΑ ΤΟΥ OLFERT DAPPER (1688)

Το 1856, έπειτα από τον Κριμαϊκό πόλεμο, πραγματοποιούνται μεταρρυθμίσεις οι οποίες επιτρέπουν την άδεια εξαγωγικού εμπορίου ντόπιων προϊόντων από το λιμάνι της Σπιναλόγκας. Συνέπεια αυτού, η επέκταση του οικισμού και η αύξηση του πληθυσμού. Στο δεύτερο μισό του 19<sup>ου</sup> αιώνα, Αρναουθιανό, Ντουβλιανό, Λέσκες και Άγιο Νικόλαο (οικισμό στη Μέσα Ελούντα), με κατοίκους από τη Φουρνή και συγκροτούν τους τρεις οικισμούς την Επάνω Ελούντα, Κάτω Ελούντα, το Σχίσμα και το Μαυρικιανό. Οι Πινές συγκροτούνται από κατοίκους της Φουρνής.(χάρτης 9)

Στην τουρκική απογραφή του 1881 καταγράφονται 1.112 κάτοικοι. Σε αυτή την αύξηση συνέβαλε και το γεγονός ότι το λιμάνι της Σπιναλόγκας κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα υπήρξε κέντρο εξαγωγικού εμπορίου των προϊόντων της περιοχής. Η εξαγωγική δραστηριότητα του εμπορίου ενισχύθηκε από την **αποκοπή του ισθμού** στο σημείο σύνδεσης Σχίσμα-νήσος Κολοκύθας το 1897 από μια ομάδα Γάλλων ερευνητών.





ΧΑΡΤΗΣ 9: ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Εκείνη τη χρονιά καταγράφονται στην Ελούντα 504 κάτοικοι, ενώ στις Πινές 179. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την αλιεία, το εμπόριο και την γεωργία<sup>22</sup>. Στο Σχίσμα πηγαиноέρχονται Τουρκοκρήτες εξαιτίας των εμπορικών συναλλαγών τους με τους χριστιανούς.

Στη Σπιναλόγκα ο πληθυσμός, μετά την αποχώρηση του τουρκικού στρατού, ανέρχεται στα 300 άτομα<sup>23</sup>, τα οποία το 1904 την εγκατέλειψαν με την άφιξη των πρώτων λεπρών. Τα άτομα αυτά εγκαταστάθηκαν στην Επάνω Ελούντα και ορισμένοι εγκαταλείπουν οριστικά την Κρήτη το 1923. (πίνακας1)

Χρονολογία	Ελούντα	Μαυρικιανό	Πινές	Σπιναλόγκα
1881	504	-	179	1112
1900	684	98	189	272

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (1881, 1900)

### 03.2.5 ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Το 1901 η Κρητική Πολιτεία αποφασίζει να συγκεντρώσει όλους τους λεπρούς σε οικισμούς έξω από τις πόλεις, με αποτέλεσμα λεπροί από την Ελούντα και τα γύρω χωριά να μεταφέρονται στην Σπιναλόγκα.<sup>24</sup>

<sup>22</sup> Σύμφωνα με συμβόλαια του υποθ. Νεάπολης της ύστερης τουρκοκρατίας

<sup>23</sup> Σύμφωνα με την απογραφή του 1900 οι 261 ήταν Τουρκοκρητικοί

<sup>24</sup> Σύμφωνα με τον νόμο 375 της 9ης Ιουλίου του 1901 για την απομόνωση των λεπρών. Διάταγμα της 11ης /11/1903 «περί λειτουργίας του Λεπροκομείου της Σπιναλόγκα».

### 03.3 ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Μετά την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, αρχίζουν να χρηματοδοτούνται οδικά δίκτυα σε όλη την Κρήτη. Μέσα στη δεύτερη δεκαετία του 20<sup>ου</sup> αιώνα τοποθετούνται δύο σημαντικά προσφυγικά γεγονότα. Το ένα αποτελεί των ερχομό των προσφύγων από τα παράλια της μικράς Ασίας με τη μικρασιατική καταστροφή το 1922 και το δεύτερο την άφιξη προσφύγων από τα Δωδεκάνησα<sup>25</sup>. Οι πρόσφυγες που έφτασαν στον Άγιο Νικόλαο το 1922 διοχετεύτηκαν στα γύρω χωριά όπως η Φουρνή, η Κριτσά, οι Λίμνες κτλ.

Το 1923 οι εμπορικές δραστηριότητες στην περιοχή της Ελούντας αυξάνονται. Τοπικά προϊόντα όπως χαρούπι, λάδι, αμύγδαλα, ακονόπετρα εξάγονται σε όλη Ελλάδα και σε χώρες του εξωτερικού όπως η Γαλλία. Την ίδια δεκαετία κατασκευάζονται οι μύλοι της Ελούντας και χρησιμοποιούνται κυρίως για το άλεσμα του κριθαριού.<sup>[εικ. 8]</sup> Πρόκειται για μύλους που λειτουργούσαν με κάθε προσανατολισμό του αέρα σε αντίθεση με τον τύπο των μύλων που συναντάμε στα παραπάνω χωριά του Βρουχά ή του Νικιθιανού. Παράλληλα ανοίγει στο Σχίσμα το πρώτο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο.

---

<sup>25</sup> Οι Ιταλοί ερχόμενοι αντιμέτωποι με το αντί-ιταλικό αυτονομιστικό και ενωτικό κίνημα απέκλεισαν το εμπόριο με τα ελληνικά εμπορικά πλοία. Γεγονός που οδήγησε σε συνθήκες πείνας και συνεπώς την προσφυγιά.



ΕΙΚ. 8 : ΟΙ ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ ΣΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΟ 1930.



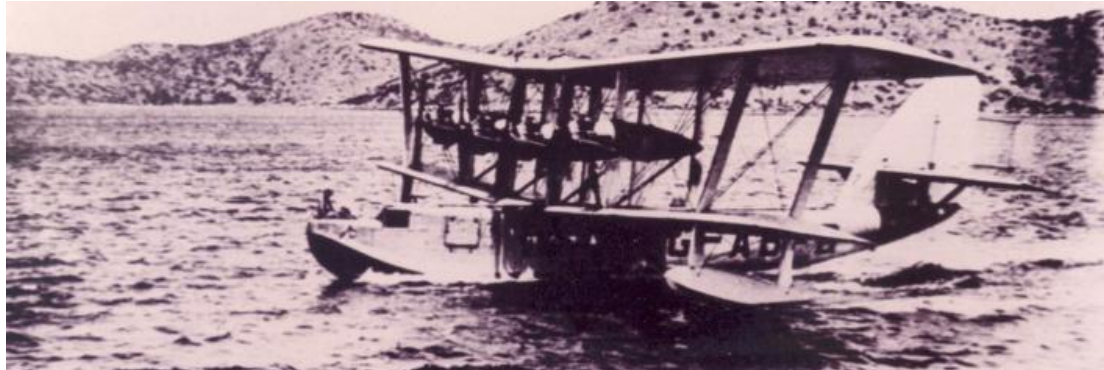
Το 1937 πραγματοποιούνται ανασκαφές από την Γαλλική αρχαιολογική Σχολή Αθηνών, με στόχο την διερεύνηση της αρχαίας Ολούς και την ίδια χρονιά εγκαινιάστηκε η πεζογέφυρα στο κανάλι. (ΕΙΚ. 9) Μέχρι το 1942 λειτουργούν συνολικά 10 ιπποκίνητα ελαιοτριβεία σε Ελούντα και Πινές, ενώ το 1950 ανοίγει δεύτερο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο στην Επάνω Ελούντα. Το 1938 δημιουργείται το πρώτο εργοστάσιο χαρουπιού.



ΕΙΚ. 9: Η ΕΥΛΙΝΗ ΠΕΖΟΓΕΦΥΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΙΣΘΟΥ.

Αργότερα, την περίοδο του μεσοπολέμου η Ελούντα γίνεται ενδιάμεσος σταθμός της αεροπορικής εταιρείας Imperial Airways εξυπηρετώντας την πτήση Λονδίνο-Αίγυπτος-Ινδία. Η προσθαλάσσωση των υδροπλάνων γινόταν στον κλειστό κόλπο της Ελούντας<sup>26</sup>. Ως ενδιάμεση στάση χρησιμοποιούνταν για ανεφοδιασμό των υδροπλάνων και τόπος διαμονής και αναψυχής των επιβατών.

Τα δρομολόγια της πτήσης διακόπτονται με την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου το 1939<sup>27</sup>. (ΕΙΚ. 10) Η λειτουργία του σταθμού συνέβαλε στον εμποικισμό του Σχίσματος και στη διάνοιξη του δρόμου Φουρνής-Ελούντας. Τέλος, τόνωσε την οικονομία της περιοχής εξαιτίας των επιβατών, οι οποίοι έκαναν στάση στην περιοχή αλλά και των επισκεπτών από τις γύρω περιοχές.

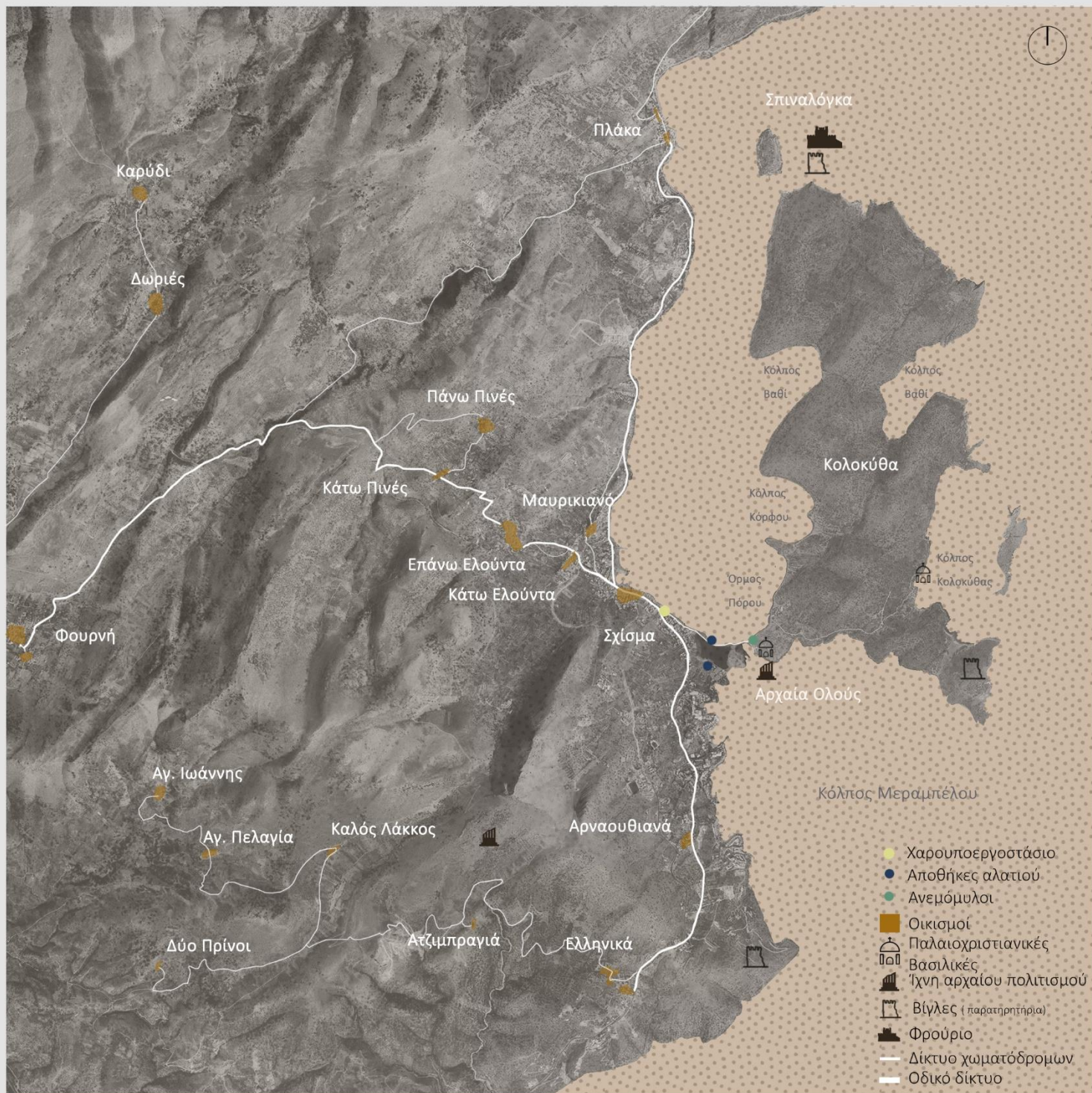


ΕΙΚ. 10: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΥΔΡΟΠΛΑΝΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ.

---

<sup>26</sup> Στον όρμο Βαθύ

<sup>27</sup> Στην απομάκρυνση της Imperial Airways από την Ελλάδα συνέβαλε και το ατύχημα της 22.08.1936 κατά την προσθαλάσσωση του υδροπλάνου.



ΧΑΡΤΗΣ 10: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1940- 1960

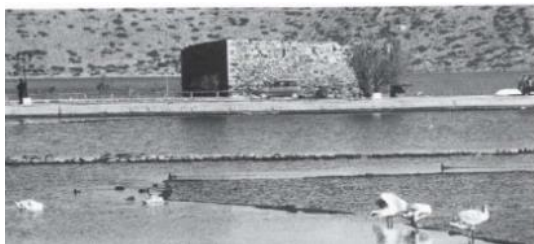




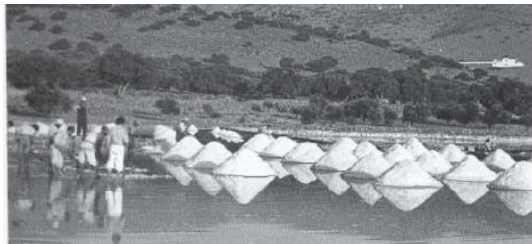
### 03.3.1 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1940-1960

Από το 1941 μέχρι το 1944 η Κρήτη καταλαμβάνεται από τους Γερμανούς και τους Ιταλούς. Οι Ιταλοί που ήρθαν στην Ελούντα εγκαταστάθηκαν στο Μαυρικιανό από όπου εκδίωξαν τους μόνιμους κατοίκους. (χάρτης 10) Η θέση του χωριού, πάνω σε λόφο, επέτρεπε την πανοραμική θέα της περιοχής. Συνέπεια αυτού, η κατασκευή πυροβολείων στο λόφο και περιμετρικά της ακτογραμμής μέχρι την Πλάκα. Ταυτόχρονα, στην περιοχή του Βαγί κατασκευάστηκαν οχυρωματικά έργα πάνω στα παρατηρητήρια των Ενετών, τις βίγλες<sup>28</sup>. Οι ανεμόμυλοι κατάσχονται και η άλεση σιτηρών απαγορεύτηκε από τους Ιταλούς.

Στις 27 Αυγούστου του 1942 η νήσος της Κολοκύθας ανακηρύχθηκε στρατιωτική ζώνη. Οι Γερμανοί εγκαταλείπουν το Λασιθί στις 14 Σεπτεμβρίου 1944, ανατινάζουν τις οχυρώσεις τους και τον δρόμο Ελούντα-Φουρνή αποκόπτοντας την επικοινωνία. Από τη δεκαετία του 1920, και μετά το κλείσιμο των αλυκών στη Σούδα, οι αλυκές της Ελούντας ήταν οι μόνες που λειτουργούσαν στην Κρήτη. (εικ. 11) Μέχρι και το τέλος της λειτουργίας τους έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην οικονομία και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της Ελούντας. Οι αλυκές διακόπτουν τη λειτουργία τους από το 1946 μέχρι 1955 λόγω χαμηλής παραγωγής. Την λειτουργία των αλυκών υποστηρίζουν δύο λιθόκτιστες αποθήκες, η Χιώνα στα βόρεια και η Αλώνα στα νότια. (εικ. 12)



ΕΙΚ. 11 :ΑΛΑΤΑΠΟΘΗΚΗ ΧΙΩΝΑ ΑΛΥΚΕΣ 2009



ΕΙΚ. 12: ΑΛΥΚΕΣ 1948

<sup>28</sup> Η περιοχή Βαγί αποτελούσε στρατηγικό σημείο καθώς έλεγχε το θαλάσσιο πέρασμα προς Άγιο Νικόλαο.

Σημαντικό γεγονός την ίδια δεκαετία αποτελεί το άνοιγμα του ξενοδοχείου «Νέα Ελούντα» το 1947 στο Σχίσμα της Ελούντας. Πρόκειται για το πρώτο ξενοδοχείο, καθώς και το πρώτο διώροφο κτίσμα στην περιοχή. (ΕΙΚ. 13)



ΕΙΚ. 13: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ

Ο παραλιακός δρόμος Ελούντας-Πλάκας ολοκληρώθηκε το 1951 και το 1955, αποπερατώθηκε ο δρόμος Ελούντας-Αγίου Νικολάου. Πέντε χρόνια αργότερα η Ελούντα εξυπηρετείται από καθημερινό δίκτυο δρομολογίων ΚΤΕΛ.

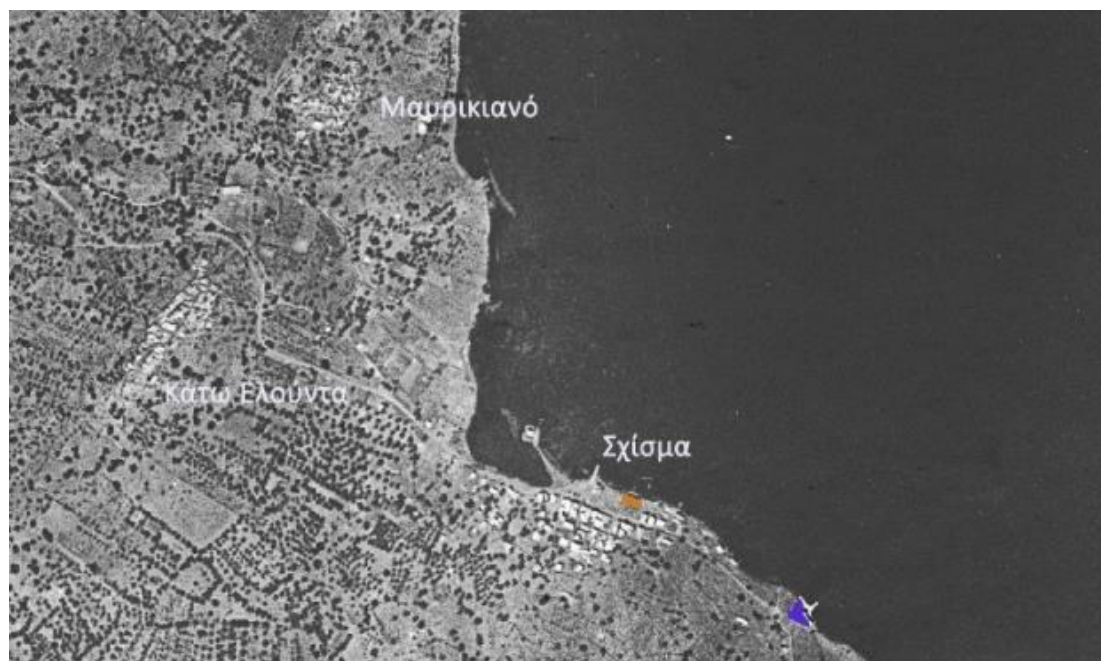
Το 1957 σταματάει τη λειτουργία του εργοστασίου χαρουπιού και μετατρέπεται σε εργοστάσιο επεξεργασίας ακονολίθων. Παράλληλα, οι λεπροί από την Σπιναλόγκα μεταφέρονται στο νοσοκομείο της Αγίας Βαρβάρας και το λεπροκομείο κλείνει. Το γεγονός αυτό επηρέασε σημαντικά την οικονομία της Ελούντας. Στην διάρκεια της κατοχής το αλάτι αποτελούσε μοναδική πηγή εσόδων των κατοίκων καθώς το αντάλλαζαν με τρόφιμα.

Αποτέλεσμα των αλλαγών στον τομέα της παραγωγής, της κτηνοτροφίας και της γεωργίας ήταν η μετανάστευση των κατοίκων σε άλλες περιοχές προς αναζήτηση εργασίας. Το γεγονός αυτό το παρατηρούμε και στον παρακάτω πίνακα με τις πληθυσμιακές μεταβολές. (πίνακας 2)

Χρονολογία	Ελούντα	Μαυρικιανό	Πινές	Σπιναλόγκα
1940	783	110	263	367
1951	717	-	256	267
1961	595	-	239	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (1940, 1951, 1962)

Στους χάρτες 11 και 12 παρατηρούμε τις διαφορές ανάμεσα στην περιοχή του Σχίσματος-Κάτω Ελούντα-Μαυρικιανό την περίοδο του 1945-1960 σε σχέση με την περιοχή σήμερα. Το 1960 τα όρια των οικισμών είναι διακριτά καθώς και οι δρόμοι (κύριοι-δευτερεύοντες) που τα ενώνουν. Στο Σχίσμα γίνεται αντιληπτό το ρυμοτομικό σχέδιο με τον κύριο δρόμο να διατρέχει αξονικά τον οικισμό και τις περιοχές κατοίκησης να αναπτύσσονται εκατέρωθεν του. Στο παραλιακό μέτωπο συναντάμε το Ξενοδοχείο «Νέα Ελούντα» και στον δρόμο προς τις αλυκές το χαρουπτοεργοστάσιο. Οι γύρω οικιστικές περιοχές Πινές, Πλάκα, Ελληνικά αναπτύσσονται οργανικά σε ελεύθερη διάταξη επιτρέποντας την διέλευση αγροτικών δρόμων.



ΧΑΡΤΗΣ 11: ΣΧΙΣΜΑ- ΚΑΤΩ ΕΛΟΥΝΤΑ- ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟ 1945- 1960



### Κόλπος Ελούντας:

Η εξέλιξη του στον χρόνο υπό την επίδραση του τουρισμού

Πέρα από τη διάσπαρτη δόμηση που σχηματίζουν τα οικιστικά σύνολα στο τοπίο της περιοχής, γίνονται διακριτές οι αγροτικές ζώνες (ελαιώνες) που διαμορφώνουν το έδαφος σε πεζούλες με ξερολιθιές, μονοπάτια και αλώνια. Με την ένταξη της περιοχής στο πρόγραμμα «Πρόνοια- Εργασία» προμηνύεται η αλλαγή του χαρακτήρα των περιοχών από αγροτικά οικιστικά σύνολα σε τουριστικά θέρετρα. Συγχρόνως, η διακοπή της χρήσης των αλυκών έχει αφήσει ένα έρημο, γεωμετρικό τοπίο.



ΧΑΡΤΗΣ 12: ΣΧΙΣΜΑ- ΚΑΤΩ ΕΛΟΥΝΤΑ- ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟ 2015- 2016





### 03.3.2 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1960-1980

Ο τουρισμός αποτέλεσε μοχλό για την είσοδο του μοντέρνου κινήματος στον ελλαδικό χώρο δίνοντας μορφή σε μια νέα έννοια τα **«τουριστικά τοπία»**: ξενοδοχεία και τουριστικά θέρετρα, οργανωμένες παραλίες, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και σχεδιασμένοι δημόσιοι χώροι που θα εξυπηρετήσουν την μαζική εισροή τουριστών τις επόμενες δεκαετίες. (χάρτης 13) Το κίνημα του μοντέρνου οδήγησε στον (ανα)σχηματισμό της ελληνικής ταυτότητας και στη διαρκή ανακατασκευή του δομημένου τοπίου.<sup>29</sup>

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 διακόπτεται η λειτουργία των περισσότερων εργοστασίων της Ελούντας. Το 1962 γίνονται τα γυρίσματα της ταινίας «Τα κρόσσια του φεγγαριού»<sup>30</sup>. (εικ. 14,15) Τα γυρίσματα πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή του Σχίσματος και οι ηθοποιοί φιλοξενούνταν στο ξενοδοχείο «Νέα Ελούντα».

Η ταινία τόνωσε την τοπική οικονομία και κέντρισε το ενδιαφέρον επιχειρηματιών<sup>31</sup>, οι οποίοι μετέτρεψαν την περιοχή σε παγκόσμιας φήμης τουριστικό θέρετρο.



ΕΙΚ. 14,15: ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΙΝΙΑ "THE MOON-SPINNERS"

<sup>29</sup> Απόσπασμα από την 14<sup>η</sup> Biennale di Venezia 'Tourism Landscapes: Remaking Greece' με εθνικό επίτροπο τον αρχιτέκτονα Γιάννη Αίσωπο.

<sup>30</sup> παραγωγής του Γουόλτ Ντίσνεϊ και με σκηνοθέτη την Μαίρη Στιούαρτ

<sup>31</sup> επιχειρηματιών Ελένης Νάκου και των αδερφών Κοκοτού,

Το 1963 δημιουργείται η επενδυτική εταιρεία «Τουριστικές Επιχειρήσεις Αγίου Νικολάου ΑΕ<sup>32</sup>». Αποτέλεσμα της εταιρείας ήταν η δημιουργία των πρωτοπόρων ξενοδοχείων στην Κρήτη με πρότυπο το Μίνος Beach στην περιοχή του Αγίου Νικολάου.

### ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ 1967

Από τους σημαντικότερους παράγοντες στην οικιστική, τουριστική και οικονομική ανάπτυξη της Ελούντας αποτέλεσε το ρυθμιστικό σχέδιο πόλης για την περιοχή της Ελούντας του 1967 από τους Δρ. Α. Αραβαντινό και Π. Λουκάκη. Το Ρυθμιστικό Σχέδιο πραγματεύεται τις δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης της Ελούντας και είναι η πρώτη φορά που αντιμετωπίζεται ως αυτόνομο τουριστικό συγκρότημα.

Όπως φαίνεται και στον χάρτη με τις χρήσεις εδάφους (εικ. 16), η Ελόυντα και οι γύρω περιοχές της χαρακτηρίζονται κυρίως ως γεωργική γη, βοσκότοποι ενώ λίγες είναι η ήδη οικοδομήσιμες περιοχές.



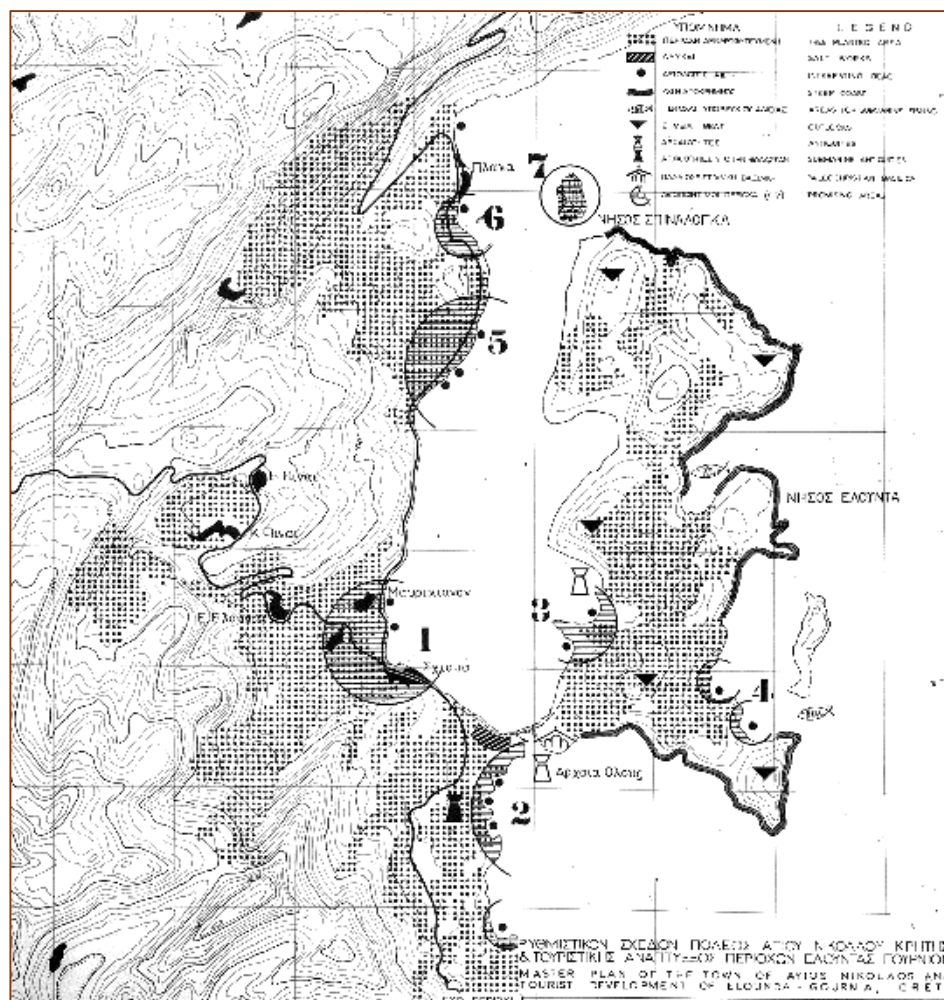
<sup>32</sup> από τους επιχειρηματίες Ηλία Σωτύρχο και Ελένη Νάκου και το δήμο Αγίου Νικολάου

Αναγνωρίζονται και καταγράφονται τα προβλήματα που χρήζουν επίλυσης. Προτείνεται η εκμετάλλευση της πηγής Κατεβατής για την ενίσχυση της παροχής πόσιμου νερού και προτείνεται η απομάκρυνση των αλυκών εφόσον δεν αποδίδουν κάποιο οικονομικό όφελος.

[illegible]



Η περιοχή της Ελούντας χωρίζεται σε 5 περιοχές επιμέρους περιοχές που χρήζουν διαφορετικής αντιμετώπισης. (εικ. 17)

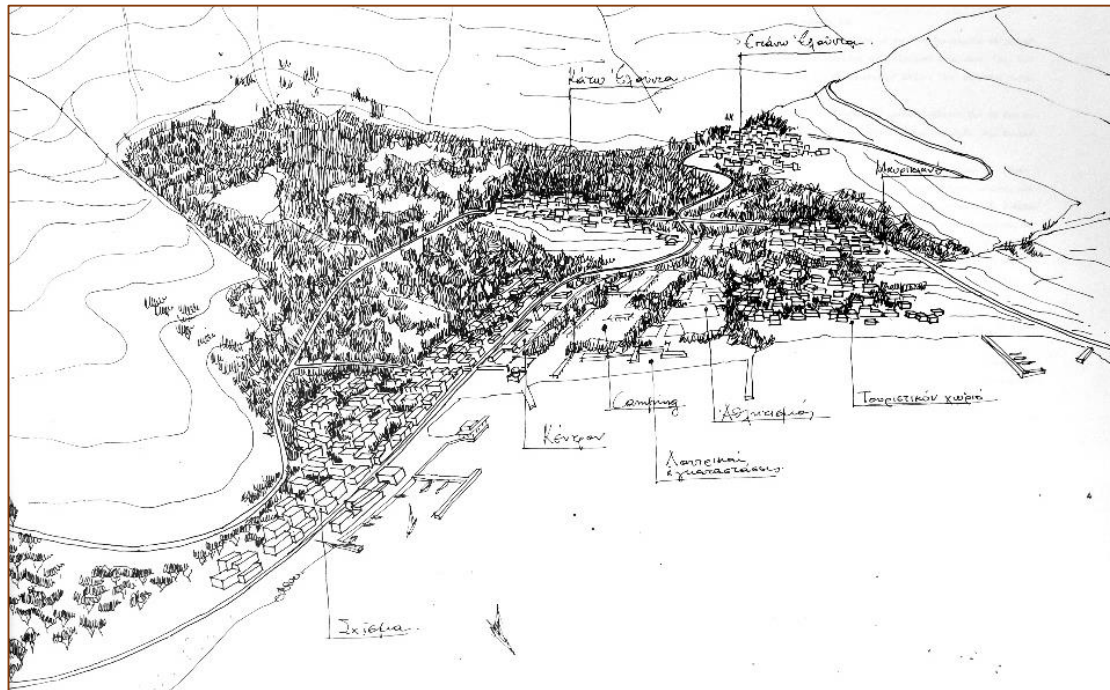


ΕΙΚ. 17: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΕΛΟΥΝΤΑΣ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ.



ΕΙΚ. 18: ΠΕΡΙΟΧΗ 1

Περιοχή 1: Προτείνεται η δημιουργία περιπατητικών διαδρομών στην περιοχή του καναλιού (αλυκές-αρχαία Ολούς-βασιλική του Πόρου) και η δημιουργία χώρων αναψυχής που δεν απαιτούν μεγάλες κτηριακές μονάδες. Ταυτόχρονα, προτείνεται η δημιουργία κάμπινγκ πίσω από την εκκλησία και αθλητικών εγκαταστάσεων στην διπλανή περιοχή. Στα νότια, στους κολπίσκους προτείνεται η εγκατάσταση μικρών ξενοδοχειακών μονάδων α' κατηγορίας<sup>33</sup> τύπου τουριστικού χωριού. (ΕΙΚ. 18,19)



ΕΙΚ. 19 : ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΑΠΟΨΗ ΕΛΟΥΝΤΑΣ.

<sup>33</sup> Οι ξενοδοχειακές μονάδες α' κατηγορίας αναφέρονται σε μονάδες με 4 κλίνες ανά στρέμμα.



ΕΙΚ. 20: ΠΕΡΙΟΧΗ 2

Περιοχή 2: Το ρυθμιστικό σχέδιο προτείνει τη δημιουργία λιμένα, παραθεριστικών εγκαταστάσεων μεγάλης χωρητικότητας τύπου τουριστικού χωριού, κάμπινγκ, ξενοδοχεία, αθλητικές εγκαταστάσεις. (ΕΙΚ. 20)



ΕΙΚ. 21: ΠΕΡΙΟΧΗ 3

Περιοχή 3: Λόγω της θέας και των παραλιών της περιοχής προτείνεται η δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων α' και β' κατηγορίας<sup>34</sup>. Η πρόσβαση σε αυτές θα γίνεται μέσω του οικισμού της Πλάκας. (ΕΙΚ. 21)



ΕΙΚ. 22 :ΠΕΡΙΟΧΗ 4

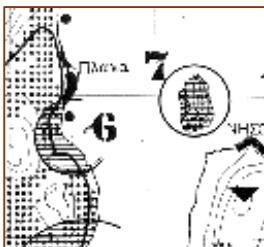
Περιοχή 4: Η πρόταση στη συγκεκριμένη περιοχή αφορά τη δημιουργία ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων β' κατηγορίας και χώρων αναψυχής. (ΕΙΚ. 22)



ΕΙΚ. 23: ΠΕΡΙΟΧΗ 5

Περιοχή 5: Στην περιοχή αυτή προτείνεται η δημιουργία παρατηρητηρίων και σημείων στάσης καθώς και η ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού που θα αξιοποιεί τον κόλπο της Ελούντας. (ΕΙΚ. 23)

<sup>34</sup> Οι ξενοδοχειακές μονάδες β' κατηγορίας αναφέρονται σε μονάδες με 6 κλίνες ανά στρέμμα.



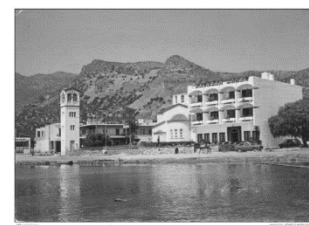
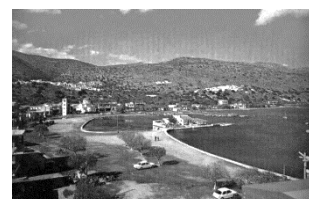
ΕΙΚ. 24: ΠΕΡΙΟΧΕΣ 6 ΚΑΙ 7

Περιοχή 6: Στην Πλάκα προβλέπεται μικρός οικιστικός πυρήνας 800 ατόμων με χαρακτήρα παραθαλάσσιου εποχιακού τουριστικού θέρετρου που υποστηρίζεται από λιμένα και εμπορικές ζώνες. Χρησιμοποιείται για την εξυπηρέτηση και διαμονή τουριστών και κατοίκων των γύρω κοινοτήτων. Οι κύριες διοικητικές υπηρεσίες βρίσκονται στη Ελούντα.

Περιοχή 7: Προτείνεται η απομάκρυνση του νοσοκομείου των Χανσενικών από την Σπιναλόγκα και η διαμόρφωση του φρουρίου σε χώρο αναψυχής και ψυχαγωγίας.

Το ρυθμιστικό σχέδιο του 1967 αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην εξέλιξη της Ελούντας και των γύρω περιοχών. Απόρροια αυτού, η δημιουργία για πρώτη φορά μιας συγκροτημένης πρότασης ανάπτυξης και αξιοποίησης της περιοχής. Ωστόσο, ο βασικός στόχος του σχεδίου που αποτελούσε η ανάπτυξη διαφόρων ειδών τουρισμού, από το μαζικό μέχρι το φυσιολατρικό, δεν έχει επιτευχθεί και μέχρι σήμερα αυτό αποτελεί το βασικότερο πρόβλημα της περιοχής. Μετά την εφαρμογή του σχεδίου ξεκινούν να χτίζονται οι πρώτες μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες στην περιοχή νότια του Σχίσματος. Συζητήσεις για την αξιοποίηση του τοπίου της Κολοκύθας γίνονται μέχρι σήμερα, ενώ οι τουριστικές εγκαταστάσεις πάνω στην Κολοκύθα περιορίζονται μόνο στον κόλπο του Κόρφου.

Η δεκαετία του 1970 είναι καθοριστική για την Ελούντα. Η ανέγερση των ξενοδοχείων οδήγησε στην κάθοδο των κατοίκων από την Επάνω Ελούντα στην Κάτω Ελούντα και στο Σχίσμα με αποτέλεσμα την επέκταση του οικισμού. Με αφορμή την μεταφορά της κοινότητας Ελούντας το 1972 στο Σχίσμα γίνονται σημαντικά έργα υποδομής, όπως η επέκταση της ακτογραμμής που συνέβαλε στην αλλαγή της φυσιογνωμίας του παράκτιου μετώπου. (εικ. 25) Σημαντική αλλαγή παρατηρείται στο χώρο της σημερινής πλατείας, που αρχικά λειτούργησε ως χώρος στάθμευσης (εικ. 26), καθώς και του λιμανιού που δημιουργείται μόλος. Ταυτόχρονα προτείνονται η αποξήρανση των τηγανιών από τις αλυκές, η διαμόρφωσή της πλατείας<sup>35</sup> και του λιμανιού (εικ. 27).



ΕΙΚ. 25: ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΩΝ 1945- 1972 ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ. ΠΑΡΑΤΗΡΕΙΤΕ Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΛΙΜΑΝΙΟΥ, ΜΟΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΑΣ.

ΕΙΚ. 26,27: ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ ΤΟ 1970. ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΑΙ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΤΕΛΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ, ΜΕ ΤΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ ΔΕΝΤΡΟΦΥΤΕΥΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΥΠΑΡΧΟΝΤΑ ΑΛΜΥΡΙΚΙΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ Η ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ. ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΙΚΟΝΑ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΚΑΛΥΨΩ ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.

<sup>35</sup> Η σημερινή πλατεία είναι αποτέλεσμα της επιχωμάτωσης από νέα υλικά.



Την περίοδο του 1970 <sup>36</sup> ξεκίνησε η κατασκευή των πρώτων πολυτελών ξενοδοχείων. Το 1971 θα ανεγερθεί το Elounda Beach, στην πλαγιά της περιοχής, κοντά στον αιγιαλό προσφέροντας απέραντη θέα προς τον κόλπο του Μεραμπέλλου και το νησί της Κολοκύθας. (εικ. 28,29,30)

Το ξενοδοχείο άρχισε να κατασκευάζεται την περίοδο της δικτατορίας. Το συγκρότημα απαρτιζόταν από καταστήματα και εστιατόρια, δίνοντας την δυνατότητα για διακοπές με παροχές τύπου all-inclusive στους επισκέπτες.



ΕΙΚ. : 28,29,30 : ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ELOUNDA BEACH ΤΟ 1975.

Οι αλυκές διακόπτουν τη λειτουργία τους το 1973, καθώς λόγω της μικρής προσφοράς τους στην τοπική οικονομία δεν εκσυγχρονίζονται όπως συμβαίνει σε μεγαλύτερες αλυκές στην υπόλοιπη Ελλάδα. Συγχρόνως, η τοπική οικονομία ενισχύεται χάρη στην ελαιοπαραγωγή και χαρουποπαραγωγή, που αναπτύσσεται κυρίως στην Επάνω Ελούντα.

---

<sup>36</sup> ο αρχιτέκτονας Σπύρος Κοκοτός και ο πολιτικός μηχανικός Γιώργος Κοκοτός σε συνεργασία του με την εταιρία τους ΗΛΙΟΣ Α.Ε.<sup>36</sup>

Οι νέες εργασιακές προοπτικές, η ερήμωση της υπαίθρου, ο τουρισμός, η παραθεριστική κατοικία, η απότομη άνοδος του εισοδήματος, οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στην ακτογραμμή, η αυθαίρετη δόμηση, ο εκσυγχρονισμός έδωσαν τα θεμέλια για τον σημερινό χαρακτήρα της περιοχής και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι τον τόπο τους και το τοπίο. (εικ. 31) Η στροφή των κατοίκων στην επαγγελματική τους απασχόληση από γεωργοί σε επιχειρηματίες ευθύνεται για τη μετατροπή μέρους των καλλιεργήσιμων εκτάσεων σε χώρους ξενοδοχειακών μονάδων. (χάρτης 14, 15) Αυτό το γεγονός



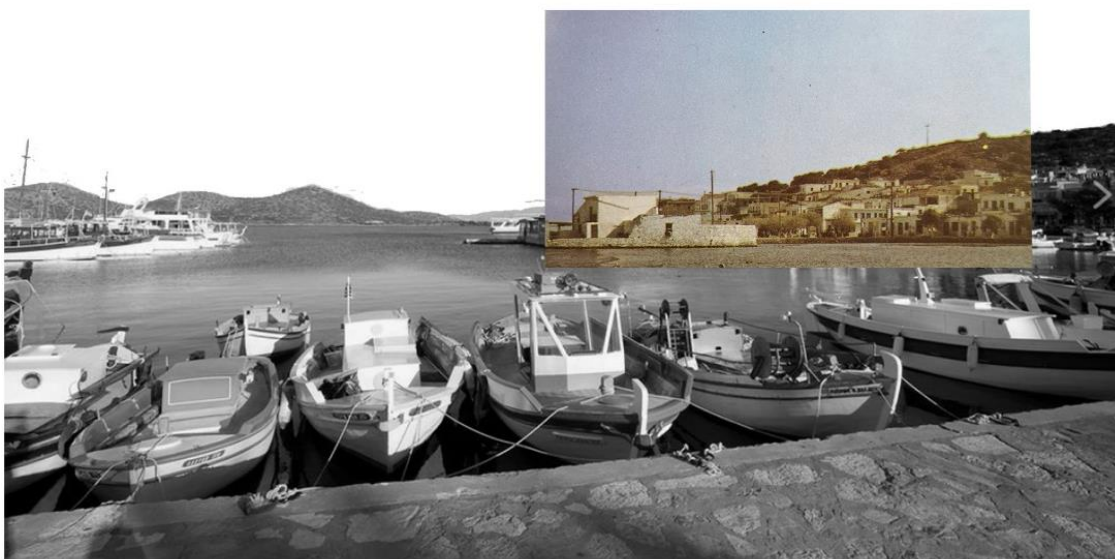
ΕΙΚ. 31: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ 1967. ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΕΛΟΥΝΤΑΣ, ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ, ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟΥ.

έρχεται να διαμορφώσει ένα νέο περιβάλλον στον κόλπο του Μεραμπέλλου, με

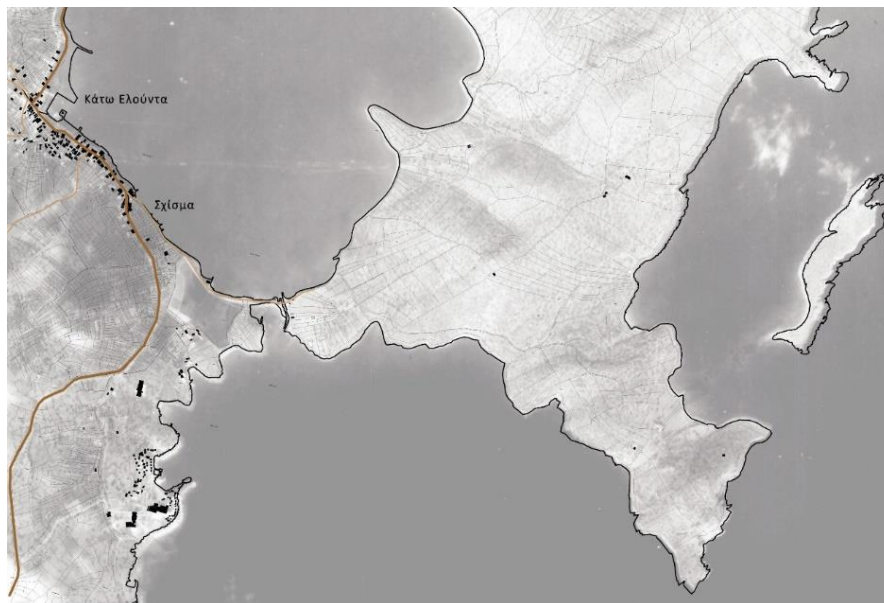
μεγάλης κλίμακας ξενοδοχειακές μονάδες που έρχονται σε αντίθεση με τον αγροτικό χαρακτήρα της περιοχής. Η πλειοψηφία των ελληνικών τοπίων αναπόφευκτα διαμορφώνεται από αποφάσεις του κράτους, της Ε.Ε ή των δήμων που όταν υλοποιούνται φέρνουν στην επιφάνεια είτε αρνητικές είτε θετικές επιπτώσεις. Αρνητικές όταν προτείνουν δόμηση σε ακατοίκητους προστατευόμενους χώρους (π.χ. νήσος της Κολοκύθας<sup>37</sup>), θετικές όταν οριοθετούν ζώνες προστασίας κάθε είδους.



<sup>37</sup> Οι περιοχές 3 και 4 από το Ρυθμιστικό Σχέδιο του 1967 αποτελούν παραδείγματα δόμησης ξενοδοχειακών μονάδων σε προστατευόμενη περιοχή.



**COLLAGE 3:** 1970 & ΣΗΜΕΡΑ 1. ΛΙΜΑΝΙ ΕΛΟΥΝΤΑΣ | ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ 2. ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΛΟΥΝΤΑΣ | ΒΡΙΤΟΜΑΡΤΗΣ



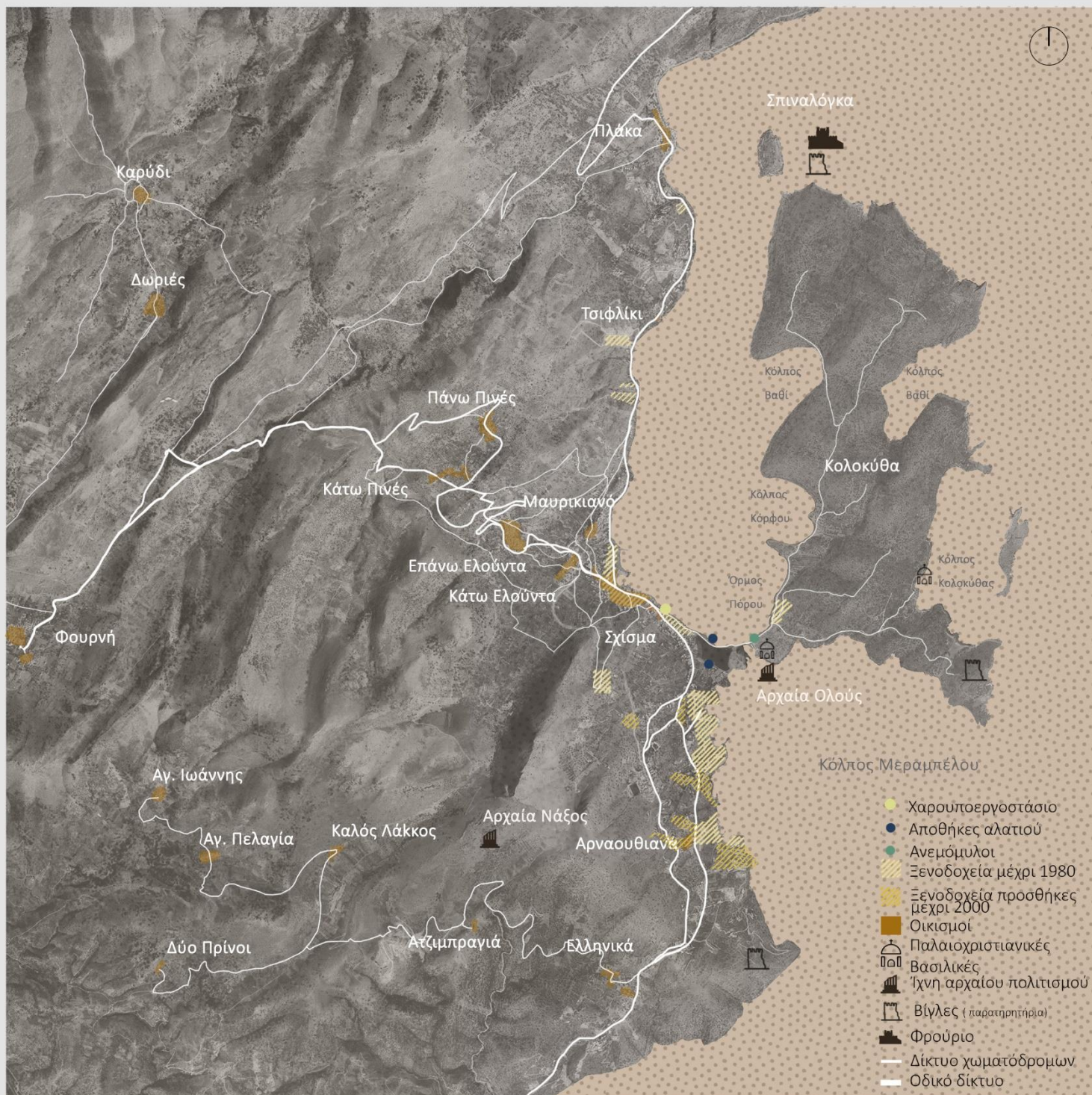
ΧΑΡΤΗΣ 14: Η ΠΕΡΙΟΧΗ  
ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟ  
1970



ΧΑΡΤΗΣ 15: Η ΠΕΡΙΟΧΗ  
ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΣΗΜΕΡΑ





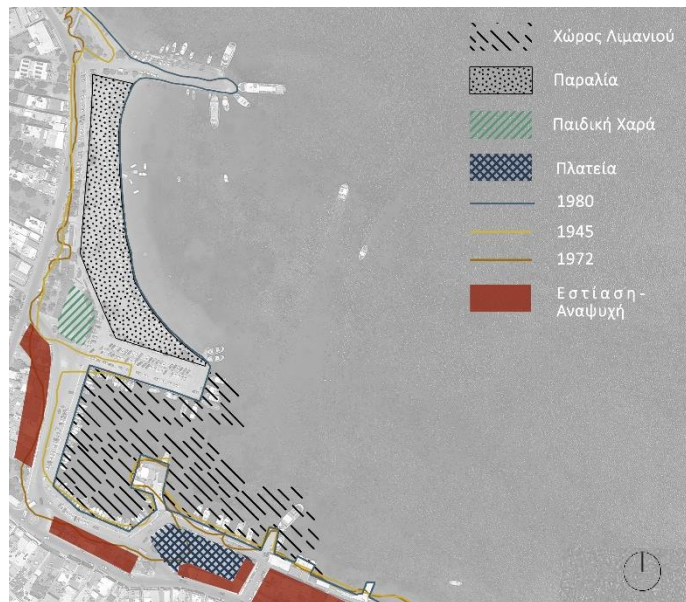


ΧΑΡΤΗΣ 16: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980- 2000

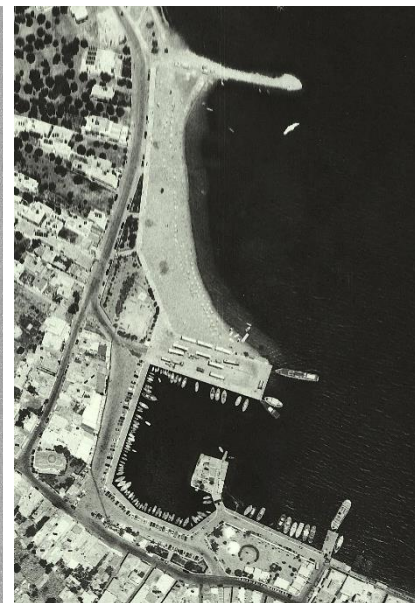
0 0.5 1 2 3

### 03.3.3 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1980- 2000

Την δεκαετία αυτή πραγματοποιούνται τα σχέδια για την πλατεία της Ελούντας. Το παραλιακό μέτωπο επεκτείνεται για δεύτερη φορά και παίρνει τη σημερινή του μορφή. Διαμορφώνεται η πλαζ, η παιδική χαρά και το παραλιακό πεζοδρόμιο που καταλήγει στην πλατεία. Στο παραλιακό μέτωπο κυριαρχούν χώροι εστίασης και αναψυχής, από τους οποίους ορισμένοι εκτονώνονται στη πλατεία μειώνοντας το δημόσιο χώρο. (ΕΙΚ. 32,33)



ΕΙΚ. 32: ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΩΝ 1945-1972-1980



ΕΙΚ. 33: ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΛΟΥΝΤΑΣ Γ.Υ.Σ. 1995

Παράλληλα, ο κόλπος της Ελούντας συνεχίζει να αναπτύσσεται τουριστικά με ραγδαίους ρυθμούς. Νέες ξενοδοχειακές μονάδες δημιουργούνται νότια του οικισμού του Σχίσματος, μέσα στον οικισμό και έξω από τους οικισμούς της Πλάκας και του Τσιφλικιού. Το γεγονός αυτό αρχίζει να συνδέει στενότερα την οικονομία του τόπου με τον εποχιακό τουρισμό. Την περίοδο αυτή κάνουν την εμφάνισή τους στο **Τσιφλίκι**, μέχρι τώρα αγροτική περιοχή, **τα πρώτα ξενοδοχεία** (χάρτης 16)<sup>38</sup>.

Η μεγάλη ζήτηση και προσέλευση των τουριστών στην περιοχή δημιούργησε μεγαλύτερες χωρικές απαιτήσεις και έτσι ξενοδοχεία ανοικοδομούνται σε περιοχές μεταξύ της Ελούντας και του Αγίου Νικολάου το 1984. Αισθητή είναι η διαφορά του δομημένου χώρου το 1970 (χάρτης 14) σε σχέση με το 1990 (χάρτης 17), που η κλίμακα των εγκαταστάσεων έχει μεγαλώσει και το ανθρωπογενές στοιχείο καλύπτει σταδιακά την πλαγιά, δίνοντας της αίσθηση ενός «νέου» οικισμού.

Το 1985 η Επάνω Ελόυντα κηρύσσεται παραδοσιακός<sup>39</sup> οικισμός. Το 1986 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γίνεται αναφορά στον καθορισμό ορίων και περιορισμών δόμησης στους οικισμούς Επάνω και Κάτω Πινές και Επάνω Ελόυντα<sup>40</sup>.

<sup>38</sup> Στον Χάρτη 19 απεικονίζονται με κίτρινη διαγράμμιση οι περιοχές των ξενοδοχειακών μονάδων στους οικισμούς Τσιφλίκι, Κάτω Ελόυντα, Σχίσμα.

<sup>39</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 181Δ/3.5.1985, τεύχος τέταρτο, αρ. φύλλου 845

<sup>40</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 181Δ/3.5.1985, τεύχος τέταρτο, αρ. φύλλου 572





ΧΑΡΤΗΣ 17: Η  
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ  
ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟ  
1990



ΧΑΡΤΗΣ 18: Η  
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ  
ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ  
ΣΗΜΕΡΑ



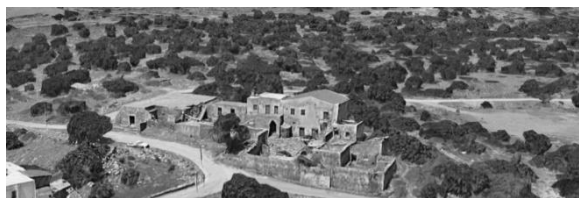
Το 1988 χαρακτηρίζεται<sup>41</sup> το οθωμανικό τσιφλίκι του Σακήρ Αγά Παπουτσόγλου ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και ορίζεται ζώνη αρχαιολογικής προστασίας με ακτίνα 100μ. γύρω από το μνημείο. (εικ. 34,35,36)



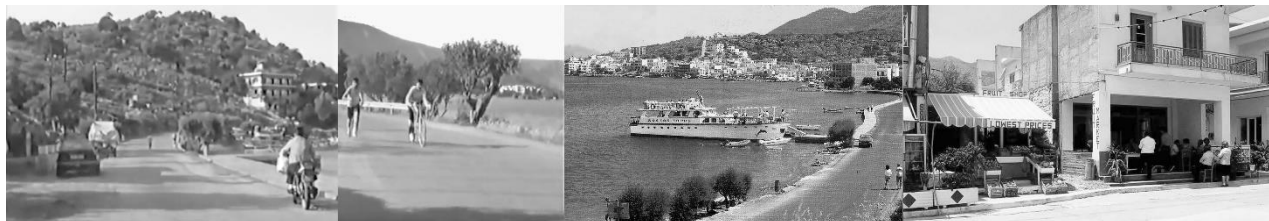
ΕΙΚ. 35: ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΤΣΙΦΛΙΚΙΟΥ



ΕΙΚ. 34: ΘΕΣΗ ΤΣΙΦΛΙΚΙΟΥ ΣΕ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ



ΕΙΚ. 36: ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΟΥ ΣΑΚΗΡ ΑΓΑ ΠΑΠΟΥΤΣΟΓΛΟΥ



ΕΙΚ.37: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΛΠΟ ΤΗΣ ΕΛΟΥΝΤΑΣ. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΣΙΦΛΙΚΙ, ΕΛΟΥΝΤΑ (ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ) ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΚΩΝ)

<sup>41</sup> Σύμφωνα με ΦΕΚ 969/Β'/26.9.80,

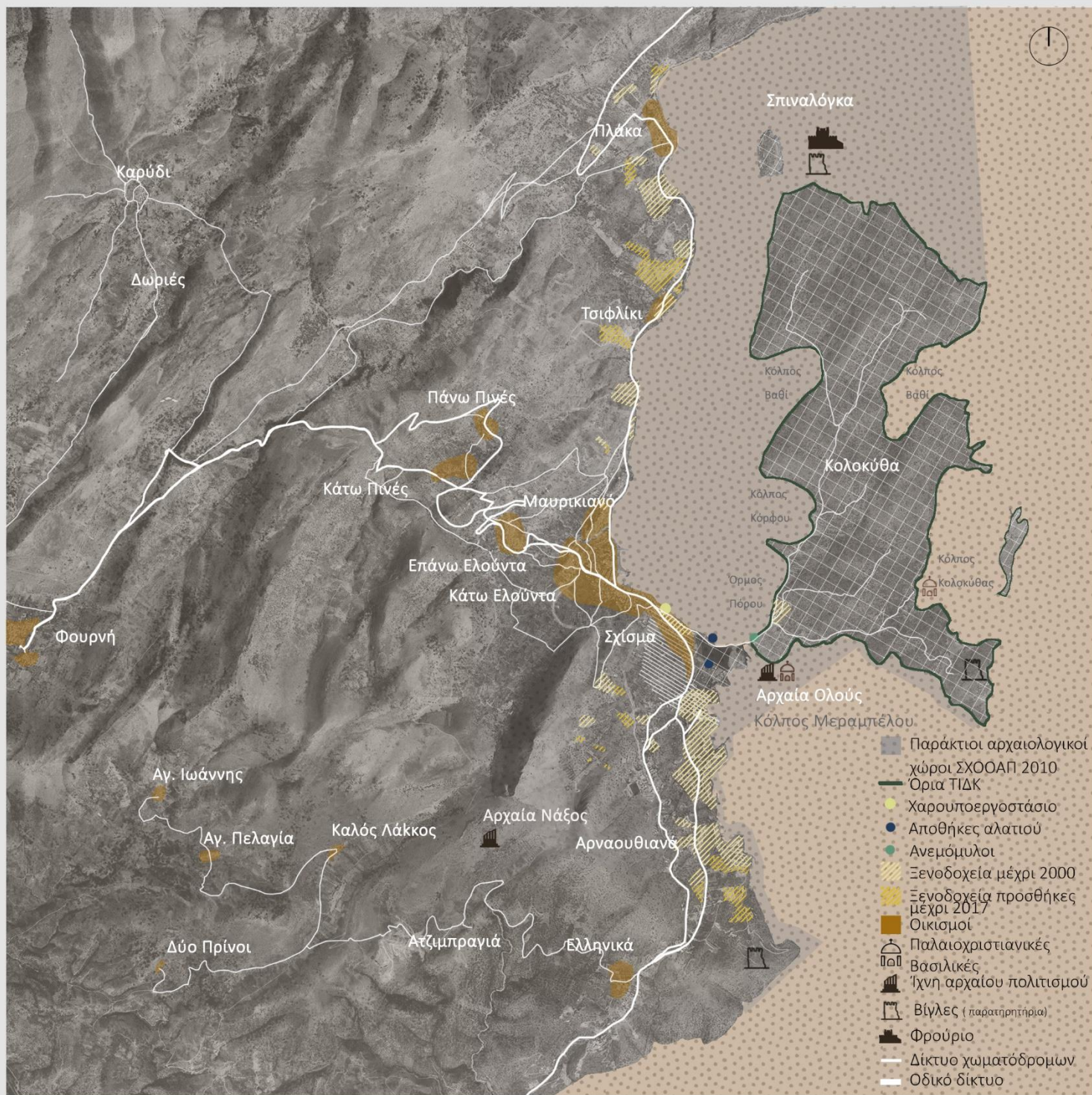


Το τοπίο της περιοχής εντός του κόλπου, στο χερσαίο κομμάτι, δεν επιβαρύνεται, καθώς τα ξενοδοχειακά κτιριακά συγκροτήματα έχουν καταλάβει την περιοχή εκτός του κόλπου. Η επισκεψιμότητα στην περιοχή αυξάνεται και λόγω του μνημείου της Σπιναλόγκας όπου ο ακατοίκητος «οικισμός» αποκτά ζωή ξανά. Μνημεία όπως οι ενετικές αλυκές, οι αλαταποθήκες, οι ανεμόμυλοι και τα ίχνη της αρχαίας Ολούς παραμένουν άγνωστα για τους επισκέπτες, σε μια ερειπωμένη μορφή συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του τοπίου της περιοχής. (εικ. 37) Ο οικισμός της Πλάκας διατηρεί ακόμα τον φυσικό του χαρακτήρα αφού δεν έχει κατασκευαστεί κάποια μεγάλης κλίμακας ξενοδοχειακή μονάδα. Ωστόσο, τουριστικά πλοία που φέρνουν επισκέπτες στην περιοχή, παίρνουν την θέση των ψαροκάικων και δίνουν μια διαφορετική αίσθηση στο θαλάσσιο τοπίο. Τέλος, γίνονται προσπάθειες από την αρχαιολογική υπηρεσία για τον περιορισμό των καταδύσεων<sup>42</sup> στην προστατευόμενη νήσο της Κολοκύθας και την αποδέσμευση του κόλπου από την υποβρύχια δραστηριότητα<sup>43</sup>.



<sup>42</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 564/Β/10-07-1997

<sup>43</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 923/Β/27-08-1998



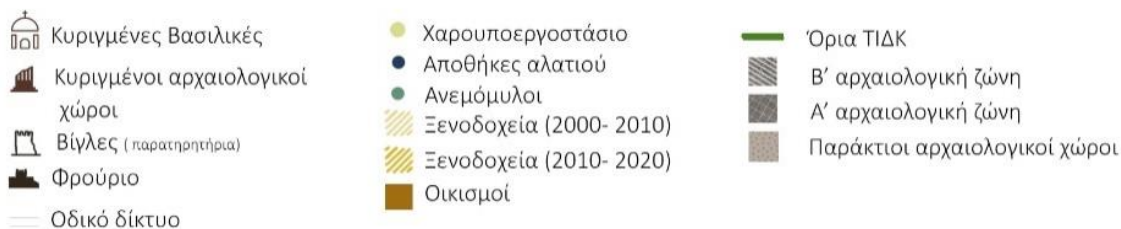
ΧΑΡΤΗΣ 19: ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2000- 2020

0 0.5 1 2 3

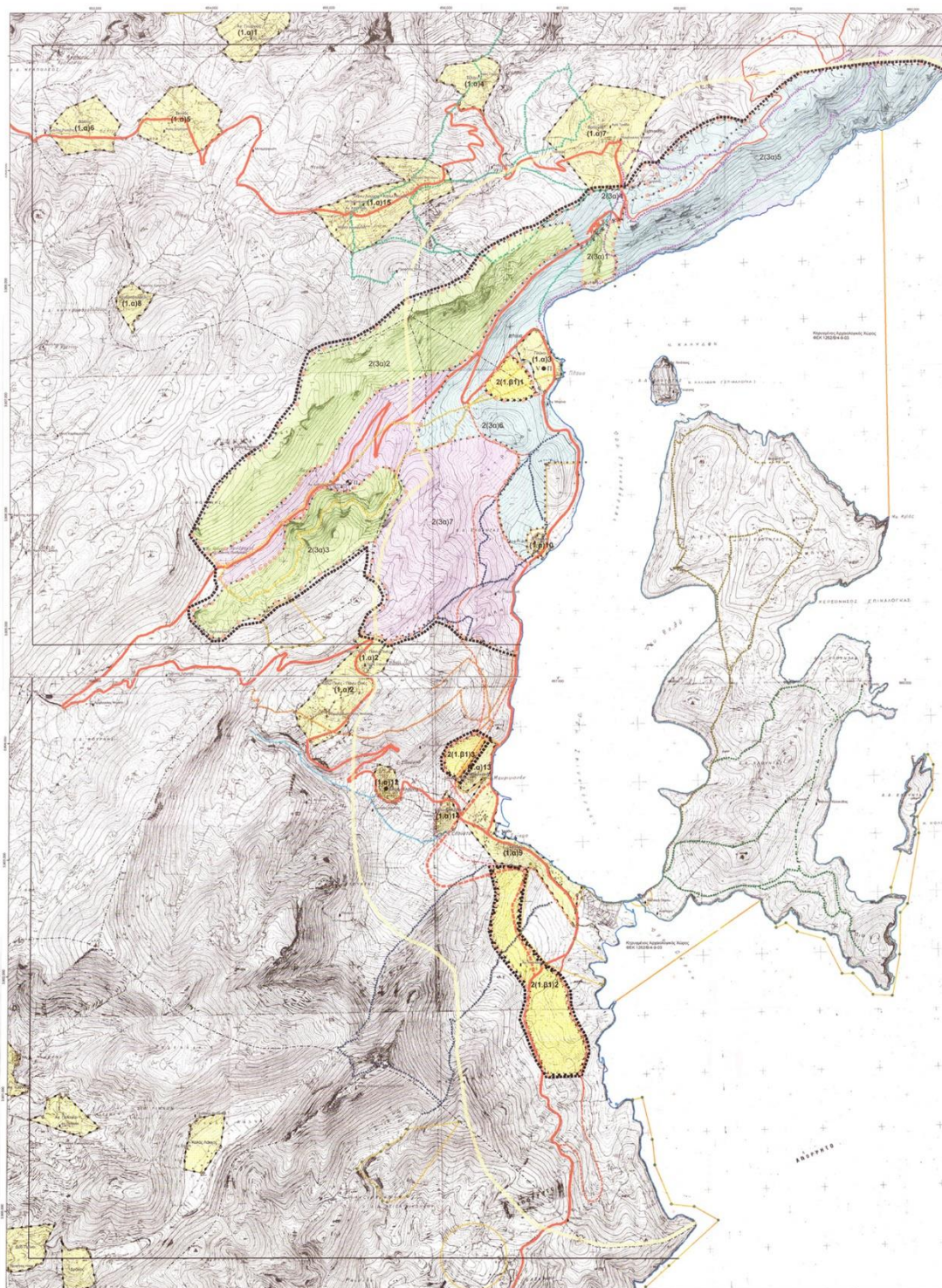
### 03.4 Η ΕΛΟΥΝΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Στα χρόνια που ακολούθησαν η Ελούντα συνέχισε να αποτελεί τουριστικό θέρετρο. Νέα τουριστικά συγκροτήματα ανεγείρονται στην Πλάκα, το Τσιφλίκι και το Σχίσμα όπου η εικόνα του τόπου και του τοπίου αλλάζει οριστικά (χάρτης 19). Στις πλαγιές απέναντι της Σπιναλόγκα και στο Τσιφλίκι ο ανθρωπογενής παράγοντας κυριαρχεί έναντι του φυσικού τοπίου. Η άναρχη χαμηλή φύτευση και τα χωράφια αντικαθίστανται από μεγάλους όγκους που θα αποτελέσουν πόλους έλξης. Μέχρι το 2000 οι υφιστάμενες χωρικές ρυθμίσεις δόμησης επέτρεψαν τη δημιουργία μεγάλης κλίμακας εγκαταστάσεων που είχαν σκοπό την ανάπτυξη του τουρισμού πολυτελείας. Από τη δεκαετία του 2000 και μετά ο τουρισμός πολυτελείας αντικαθίσταται από τον μαζικό τουρισμό.

Καθοριστική σημασία στην εξελικτική-σχεδιαστική διαδικασία του τόπου αποτελούν μελέτες που έχουν γίνει στην περιοχή. Συμβάλουν στο καθορισμό ορίων στις υπάρχουσες χρήσεις και θέτουν τις βάσεις για τη διαχείριση των προβλημάτων που χρήζουν επίλυσης.







# Χάρτης 3ου σταδίου:

## 1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΌΡΙΑ

	νομού
	δήμου και κοινοτητας
	αναπτυξιακού συνδέσμου (αν δεν υπάρχουν προτείνονται)

## 2. ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

	1981 πληθ. 1990 2009	όρια οικισμών (προ του 1923 & ΖΟΕ, Ε.Π.Α και Πρώτος Χωριών)
		όριο διαμορφωμένης παραθεριστικής κατοικίας (αρ.1, παρ.2 Π.Δ. Πολυδομημένη περιοχών 2ης κατ.)
	Κ1 αρ. κτίσματος	δομημένο τμήμα παραθεριστικής κατοικίας (αρ.1, π12.3) αν ανήκει σε Οικ. Συν.Χ.Ο.Σ.
	Κ1	περιοχή παραθεριστικής κατοικίας αν ανήκει σε Οικοδ. Συνετ. προστίθεται (Ο.Σ.)
	Κ1	προτεινόμενη περιοχή μόνιμης κατοικίας ιδιοκτησία (Ο.Σ.)

## 3. ΔΙΚΤΥΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

διατ.	νέο-προτ.	
		θαλάσσια γραμμή
		αεροπορική γραμμή
		σιδηροδρομική γραμμή
		κύριο οδικό δίκτυο
		δευτερεύον οδικό δίκτυο
		κύριο αγροτικό δίκτυο
		υπεραστικό & κύριο αστ. δίκτυο
		σημαντικός τερματικός σταθμός μεταφορών

## 4. ΔΙΚΤΥΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

διατ.	νέο-προτ.	
		πηγές ύδρευσης
		σύνδεση με βασικά ενεργειακά δίκτυα (ΔΕΗ, ΟΤΕ, κ.λ.π.)
		χώρος διάθεσης απορριμάτων
		χώρος εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού λιμάτων
		αποδέκτης λυμάτων (κατάληξη αγωγού ή απόρριψη από βυτιοφόρα)

## 5. ΔΙΑΚΙΝΗΣΕΙΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

αρ. επίσκ. υποδ. ... κ.λ.π.	προβλεπ. ... υπάρχουν
αρ. επίσκ. υποδ. ... κ.λ.π.	προβλεπ. ... (νέα επικοινωνία)

εισορές προς και από περιοχή επέμβασης (επισκέπτες, εξυπηρετήσεις κ.λ.π.) (Η απεικόνιση των επικοινωνιών είναι προαιρετική)

## 6. ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

διατ.	νέο-προτ.

εκτατική μη αγροτική λειτουργία ή δραστηριότητα

σημειακή μη αγροτική λειτουργία ή δραστηριότητα

γεωργική γη

αδρευόμενη γεωργική γη

περιοχή οργανωμένης κτηνοτροφικής ανάπτυξης

κτηνοτροφική μονάδα

παραγωγικά δάση

περιοχή προστασίας (φυσικού & τεχνητού περιβάλλοντος)

περιοχή εξειδικευμένης έρευνας και μελέτης

## 7. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ Ζ.Ο.Ε.

	ακτογραμμή		εκκλησίες
	τριγωνομετρικά		όρια Γ.Π.Σ.

### Προτεινόμενες Φυσιολατρικές- Πολιτιστικές Διαδρομές

	1η Διαδρομή (υ)		6η Διαδρομή (π)
	2η Διαδρομή (υ)		7Α Διαδρομή (υ)
	2η Διαδρομή (π)		7Β Διαδρομή (υ)
	3η Διαδρομή (υ)		7Γ Διαδρομή (υ)
	4η Διαδρομή (υ)		7Δ Διαδρομή (υ)
	5η Διαδρομή (υ)		
	5η Διαδρομή (π)		
	6η Διαδρομή (υ)		

### Χρωματικό Υπόμνημα ΖΟΕ

	αδόμητη ζώνη
	ζώνη ειδικών όρων δόμησης
	ζώνη μορφολογικού ελέγχου
	όρια 1200m από θάλασσα

Σύστημα Αναφοράς: Ελληνικό Γεωδαιτικό Σύστημα Αναφοράς 1987 (ΕΓΣΑ'87)  
Ελλανομετρία: GRS80, a = 6378137.00 m, f = 1/298.2572221  
Προβολή: UTM 6° με παραμέτρους:  
Κέντρο Μεταβολής: Λο = 24°  
Συντελεστή κλίμακας στο κέντρο Μεταβολής: Κο = 0.999600  
Γωνία: 00° 00' 00" 0000 Β  
Προσέκλιση: 0.000000  
Χο = 500.000.000m  
Υο = 0.000m



### 03.4.1 ΕΙΔΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΛΠΟΥ ΕΛΟΥΝΤΑΣ ( Νοέμβριος 2007)

Το Νοέμβρη του 2007 εκπονείται η «Ειδική Χωροταξική μελέτη του Κόλπου Ελούντας» . (χάρτης 23) Η μελέτη χωρίζεται σε 3 στάδια και περιλαμβάνει την ανάδειξη των κατάλληλων περιοχών για μελλοντική ανάπτυξη, προσθήκη νέων ζωνών προστασίας, προτάσεις αξιοποίησης και ανάδειξης του φυσικού κάλους. Επίσης, ορίζονται ζώνες παραθεριστικής κατοικίας, αναβάθμιση του υπάρχοντος οδικού δικτύου και των υποδομών. Ορίζονται περιοχές στις οποίες υπάρχουν περιορισμοί για οικιστική και τουριστική ανάπτυξη όπως: οι ζώνες προστασίας των αρχαιοτήτων <sup>44</sup> , οι ζώνες προστασίας των ιστορικών διατηρητέων μνημείων (Τσιφλίκι), τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Μαυρικιανό) και οι δασικές εκτάσεις.

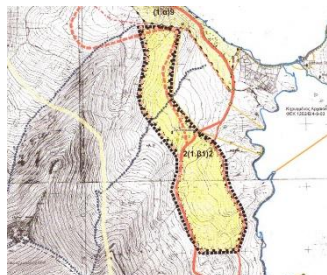
Όσον αφορά τους όρους δόμησης, γίνεται προσπάθεια περιορισμού της αυθαίρετης ανέγερσης τουριστικών μονάδων. Απαγορεύεται η μετατροπή παραδοσιακών και υφιστάμενων κτηρίων σε τουριστικά καταλύματα, ενώ παράλληλα στις περιοχές στα διοικητικά όρια της κοινότητας Ελούντας επιτρέπεται η ανέγερση βοηθητικών κτισμάτων και η επέκταση τους υπό περιορισμούς. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις συνέπειες που προκάλεσε η αρτιότητα 20 στρεμμάτων<sup>45</sup> και συνεπώς η δυνατότητα ανέγερσης μεγάλης κλίμακας τουριστικών εγκαταστάσεων (τύπου all- inclusive). Συνέπεια των παραπάνω, η τοπική οικονομία των οικισμών που περιβάλλουν τις μονάδες πλήττεται και δημιουργείται μια πλασματική εικόνα του τόπου από τους επισκέπτες, οι οποίοι παραμένουν μέσα στις μονάδες κατά την διάρκεια της διαμονής τους και δεν αλληλοεπιδρούν βιωματικά με τον τόπο.

<sup>44</sup> Αρχαιολογικός χώρος Ελούντας που περιλαμβάνει την Χερσόνησο (νησί Ελούντας), το κανάλι, τις αλυκές (μύλος ή Πόρος) και τις νησίδες Κολοκύθα και Κάλυδων (Σπιναλόγκα).

<sup>45</sup> .Στις εκτός σχεδίου περιοχές η ελάχιστη δυναμικότητα ορίζεται σε 150 κλίνες με αρτιότητα 10 στρέμματα.

## ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΟΥ

Στο πλαίσιο της μελέτης προτείνεται η ένταξη περιοχών σε «Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου» (Ζ.Ο.Ε) με το χαρακτηρισμό «ζώνη Παραθεριστικής κατοικίας» ως επέκταση του οικισμού, παραλαμβάνοντας συμπληρωματικές τουριστικές χρήσεις. Ορίζονται τρεις περιοχές επέκτασης, η περιοχή Α 2(1.β1)2 (εικ. 38), περιοχή Β 2(1.β1)1 (εικ. 39) και περιοχή Γ 2(1.β1)3. (εικ. 40), όπως φαίνεται και στο συνολικό χάρτη της Ειδικής Χωροταξικής Μελέτης. (χάρτης 20)



ΕΙΚ. 38: ΠΕΡΙΟΧΗ Α 2(1.β1)2



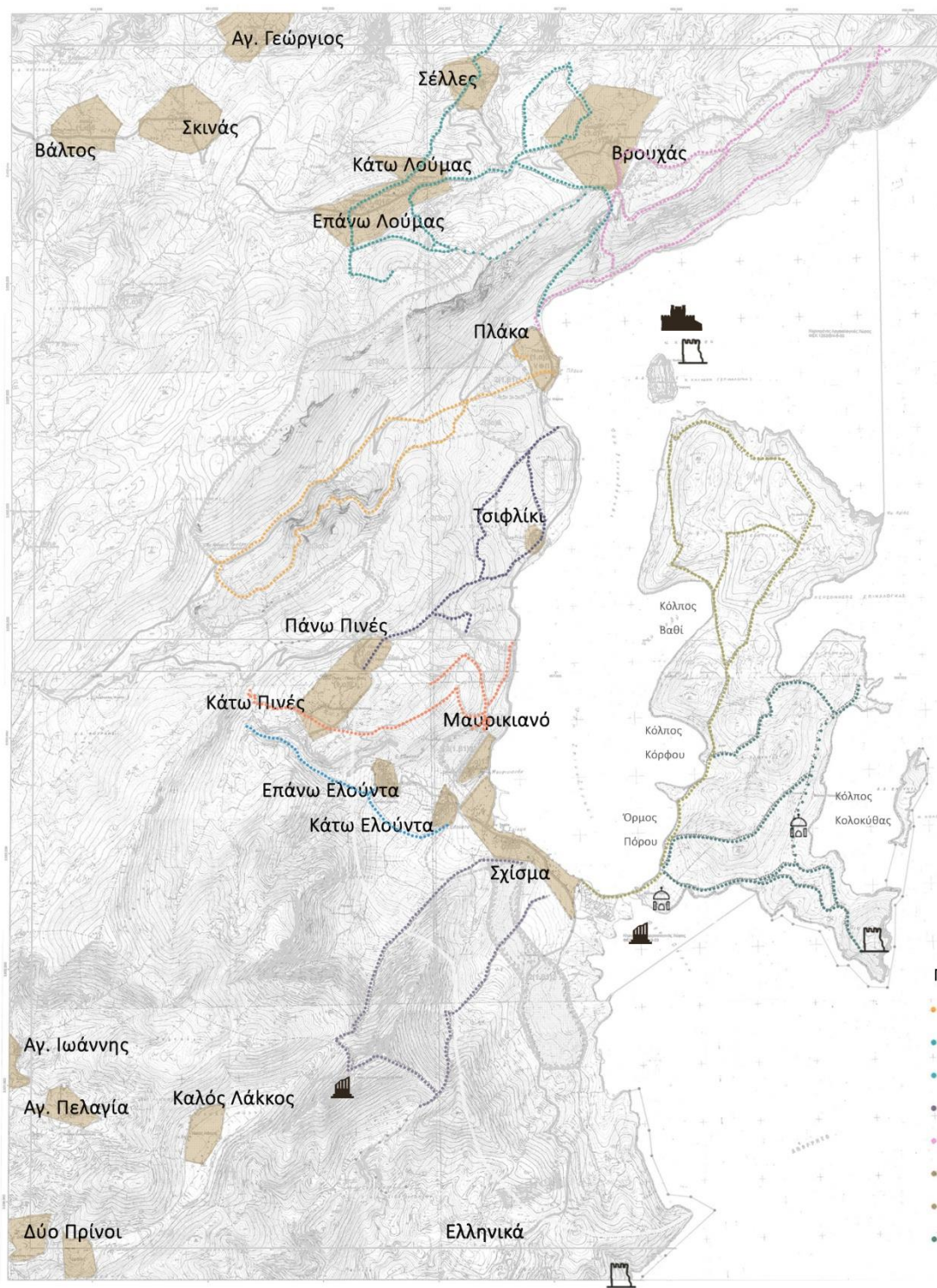
ΕΙΚ. 39: ΠΕΡΙΟΧΗ Β 2(1.β1)1



ΕΙΚ. 40: ΠΕΡΙΟΧΗ Γ 2(1.β1)3

Προκειμένου να μην προκληθεί επιβάρυνση στο τοπίο, ορίζονται ειδικές ζώνες προστασίας: η αδόμητη ζώνη, η ζώνη ειδικών όρων δόμησης & η ζώνη μορφολογικού ελέγχου<sup>46</sup>. Στην αδόμητη ζώνη περιλαμβάνεται το φαράγγι και ο οικισμός Χαυγά, η κορυφογραμμή και απότομες πλαγιές απέναντι από την Σπιναλόγκα και το τοπίο στην περιοχή των Δημοτικών Διαμερισμάτων Ελούντας,

<sup>46</sup> Στο χάρτη η αδόμητη ζώνη συμβολίζεται με πράσινο χρώμα, η ζώνη ειδικών όρων δόμησης με μωβ και η ζώνη μορφολογικού ελέγχου με ροζ χρώμα. (Χάρτης 20α-20β)



Προτεινόμενες Φυσιολατρικές- Πολιτιστικές Διαδρομές

- |                 |                         |
|-----------------|-------------------------|
| 1η Διαδρομή (υ) | 6η Διαδρομή (π)         |
| 2η Διαδρομή (υ) | 7Α Διαδρομή (υ)         |
| 2η Διαδρομή (π) | 7Β Διαδρομή (υ)         |
| 3η Διαδρομή (υ) | 7Γ Διαδρομή (υ)         |
| 4η Διαδρομή (υ) | 7Δ Διαδρομή (υ)         |
| 5η Διαδρομή (υ) | Οικισμοί                |
| 5η Διαδρομή (π) | Βασιλική Πόρου          |
| 6η Διαδρομή (υ) | Ύλην αρχαίου πολιτισμού |
|                 | Βίγλες (παραινρητήρια)  |
|                 | Φρούριο                 |

ΧΑΡΤΗΣ 21: 3ο ΣΤΑΔΙΟ Ε.Χ.Μ.Ε. ΤΟΥ 2007- ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ



Βρουχά και Λούμας . Οι ζώνες ειδικών όρων δόμησης και η ζώνη μορφολογικού ελέγχου έχουν σκοπό την προστασία του τοπίου απέναντι από την Σπιναλόγκα. Οι χρήσεις που επιτρέπονται είναι: ξενώνες, ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις, κατοικία, εμπορικά καταστήματα, εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώροι συνάθροισης κοινού, πολιτιστικά κτίρια και εν γένει πολιτιστικές λειτουργίες, κτίρια κοινωνικής πρόνοιας, θρησκευτικοί χώροι, γήπεδα στάθμευσης, αθλητικές εγκαταστάσεις, συνεδριακά κέντρα και αντλιοστάσια στις μικρότερες απαραίτητες διαστάσεις. Εκτός από τον έλεγχο τους προτείνεται η απαγόρευση εγκατάστασης θερμοκηπίων, ιδιωτικών πολεοδομήσεων και εγκατάστασης χρήσεων βιοτεχνίας ή βιομηχανίας μέσης και υψηλής όχλησης.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα μέτρα προστασίας του φυσικού τοπίου, τόσο της ξηράς όσο και της θάλασσας αφού αναγνωρίζεται η αλληλένδετη σχέση τους. Στόχος της μελέτης είναι η πολιτισμική ανάπτυξη του τόπου με την λειτουργία "Αρχαιολογικού Πάρκου" στη νησίδα Κολοκύθα που θα περιλαμβάνει περιπατητικές διαδρομές γύρω από τους αρχαιολογικούς χώρους και τα τοπία της περιοχής, αναψυκτήρια και χώρους παρατήρησης πουλιών. Ταυτόχρονα, προτείνεται η επαναλειτουργία των αλυκών με παραδοσιακές μεθόδους, έτσι ώστε να μειωθεί η οπτική ρύπανση και η όχληση των πτηνών, με παράλληλη βελτίωση του οικοσυστήματος. Επιπλέον, τίθεται υπό προστασία η βραχονησίδα Γλαρονήσι απέναντι από την νήσο της Κολοκύθας, με απαγόρευση της αποβίβασης σε αυτή. Κλείνοντας, προτείνονται περιπατητικές διαδρομές που αναδεικνύουν και τονώνουν τον οικονομικό, πολιτιστικό χαρακτήρα της περιοχής.<sup>47</sup> (χάρτης 24)

---

<sup>47</sup> Η 1<sup>η</sup> Διαδρομή (Πλάκα- φαράγγι Χαυγά- Αγ. Ιωάννης (Σκουρά)- Χαυγάς – Πλάκα) διατρέχεται από τη κοίτη του φαραγγιού στο οποίο συναντάμε γκρεμούς, σπάνια πουλιά, ενδημικά φυτά της Κρήτης και μια σπηλιά. Στην μέση του γκρεμού έχει διαμορφωθεί χώρος στάσης από πεζούλες και έχει αναπτυχθεί ο οικισμός Χαυγά. (διαμόρφωση 6km). Στη 2<sup>η</sup> Διαδρομή (Πλάκα - Βρουχάς - προφήτης Ηλίας – Πάνω Λούμας –Κάτω Λούμας – Βρουχάς – Πλάκα) ακολουθούμε μέρος της κορυφογραμμής «Κατσολιό», από όπου υπάρχει ανοιχτό οπτικό πεδίο προς το Σχίσμα Ελούντας. Στην διαδρομή προς Σέλλες και Βρουχά υπάρχουν πέτρινοι ανεμόμυλοι κηρυγμένοι ως «ιστορικά διατηρητέα μνημεία» από το ΥΠΠΟ. (διαμόρφωση 5 km) Η 3<sup>η</sup> Διαδρομή (Ελούντα –

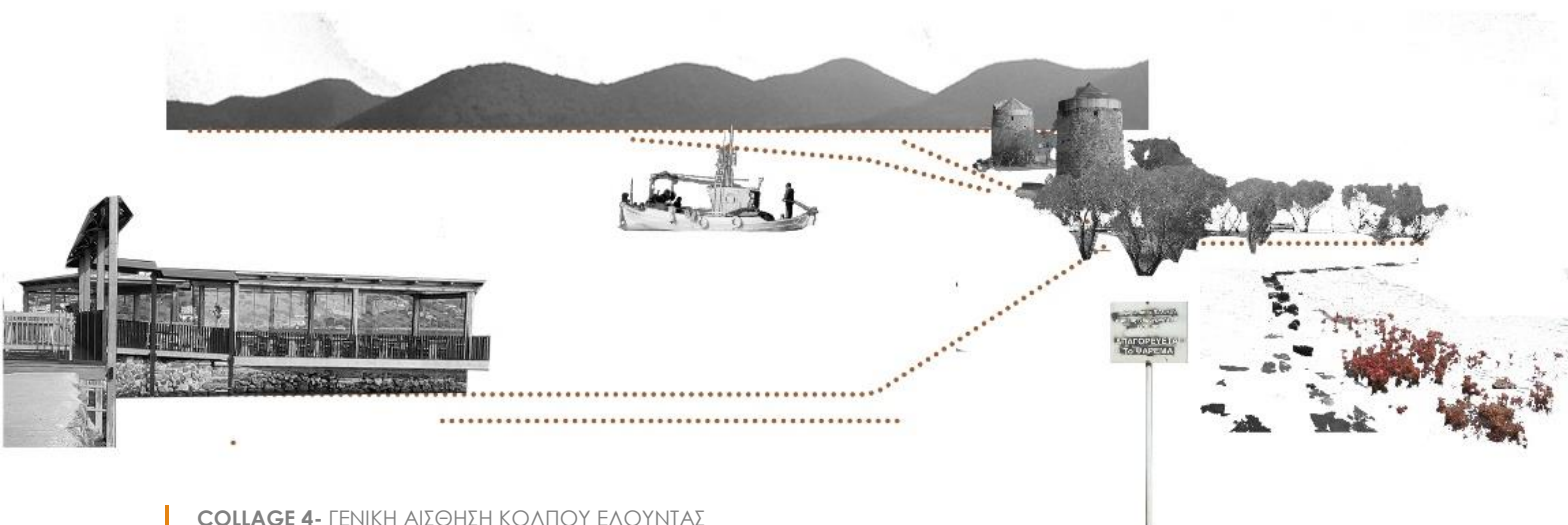
Οι προτάσεις της Ε.Χ.Μ.Ε.<sup>48</sup> δεν εγκρίθηκαν, παρόλο αυτά αποτελούν κατευθυντήριο γραμμή για τις μελέτες που ακολούθησαν καθώς αντιμετωπίζουν ολιστικά τον κόλπο της Ελούντας. Η μελέτη θα τόνωνε την οικονομία της περιοχής, καθώς νέες μορφές τουρισμού όπως ο εναλλακτικός θα λειτουργούσε συμπληρωματικά στις υπάρχουσες μορφές και θα συνέβαλε στην ισορροπία της τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η δημιουργία ζωνών παραθεριστικής κατοίκησης θα συντελούσε στον έλεγχο των περιοχών δόμησης. Ορισμένες βασικές αρχές έχουν διατηρηθεί και στο Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π του 2010.

---

Οξά – Ελούντα) φτάνει στην κορυφή της Οξάς. Στη διαδρομή βρίσκουμε το Καρφί με τις θέσεις των λατομείων, την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, επιχρισμένες στέρνες και κατάλοιπα του αρχαίου τοίχους. Κατηφορίζοντας διασχίζουμε το αρχαίο μονοπάτι που οδηγεί προς τον Άγιο Νικόλαο. (διαμόρφωση 4 km) Η 4<sup>η</sup> Διαδρομή (Πλάκα – Κοπρανά – Φάρος– Αγ. Ιωάννης– Βρουχάς – Πλάκα) φτάνει στον φάρο στο ακρωτήριο του Αγ. Ιωάννη όπου έχει κατασκευαστεί αιολικό πάρκο προσδίδοντας μια διαφορετική θέα στην περιοχή. Στην διαδρομή έχουν σχηματιστεί σπήλαια, χτισμένα με ξερολιθιές σαν καταφύγια. Τέλος, οι πραγματοποιούνται διαδρομές μέσα στην νήσο της Κολοκύθας, όπου η 5<sup>η</sup> Διαδρομή ( Σχίσμα – Αλυκές – Μέσα Βαθύ – Αρμός – Πελεκητά – επιστροφή )η διαδρομή διατρέχει τις βενετσιάνικες αλυκές και τους ιδιόκτητους ανεμόμυλους διασχίζοντας το παραλιακό μέτωπο προς την νήσο της Κολοκύθας από την πλευρά του κόλπου της Ελούντας. Τέλος, στην 6<sup>η</sup> Διαδρομή (Σχίσμα – Αλυκές – Κανάλι – Ολούς – Βασιλική – Αφέντης Χριστός – Λιμάνι Κολοκύθας – Άγιος Φωκάς – επιστροφή) βλέπουμε τις αλυκές, το ψηφιδωτό της Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής, τα ίχνη της αρχαίας Ολούς κάτω από την θάλασσα και την εκκλησία του Αγίου Φωκά στην Νήσο της Κολοκύθας δίνοντας ένα ιστορικό χαρακτήρα στην διαδρομή.

<sup>48</sup> Όπως αναφέρετε στο Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π του 2010.





COLLAGE 4- ΓΕΝΙΚΗ ΑΙΣΘΗΣΗ ΚΟΛΠΟΥ ΕΛΟΥΝΤΑΣ







Χάρτης ΣΧΟΟΑΠ :

1.ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (Π.Ε.Π.)

	ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικές ζώνες Α
	ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικές ζώνες
	ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικοί χώροι (χερσαίοι)
	ΠΕΠ-ΑΧ-Ν: αρχαιολογικοί χώροι (προς κήρυξη)
	ΠΕΠ- ΑΧ: αρχαιολογικοί χώροι (παράκτιοι)
	ΠΕΠ-ΥΓ: περιοχές προστασίας υγροτόπων
	ΠΕΠ-ΚΦ: καταφύγιο άγριας ζωής
	ΠΕΠ-ΥΔ: περιοχές προστασίας υδατορεμάτων
	ΠΕΠ-ΑΚ: περιοχές προστασίας ακτών
	ΠΕΠ-ΓΑ: ζώνη προστασίας αδρευόμενης γης
	ΠΕΠ-Δ: ζώνη προστασίας αναδασωτέων εκτάσεων

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

	επαρχιακός δρόμος
	δημοτικός δρόμος
	λοιποί ασφαλτοστρωμένοι
	λοιποί χωματόδρομοι

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

	εθνικό δίκτυο
	πρωτεύον δίκτυο
	δευτερεύον δίκτυο
	δημοτικό δίκτυο
	περιγηγικές διαδρομές
	φαράγγια
	ποτάμια

ΙΣΟΨΥΕΙΣ

	κύριες
	δευτερεύουσες
	όρια οικισμών
	οικισμοί εκτός δόμησης

2. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΛΈΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΎ ΔΟΜΗΣΗΣ (Π.Ε.Π.Δ.)

	ΠΕΠΔ-Α1 } παραλιακή ζώνη τουριστικής αναπτυξής (Ζώνη Α)
	ΠΕΠΔ-Α2 } ζώνη κατάλληλη για ΠΕΡΠΟ
	ΠΕΠΔ-Α3: παραλιακή ζώνη τουριστικής ανάπτυξης (Ζώνη Α)
	ΠΕΠΔ-Β: εσωτερική ημιορεινή και γεωργική ζώνη (Ζώνη Β)

ΕΧΜ ΕΛΟΎΝΤΑΣ-ΖΟΕ

	αδόμητη ζώνη
	ζώνη ειδικών όρων δόμησης
	ζώνη μορφολογικού ελέγχου

3. ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	τριγωνομετρικά
	σπήλαια - καταφύγια
	γεώτοποι
	εκκλησίες
	αρχαιολογικοί χώροι - σημεία
	λιμάνια
	ακτογραμμή
	ισοβαθείς
	όρια Δημοτικών Διαμερισμάτων
	δήςμος Αγ. Νικολάου
	όρια όμορων δήμων
	όρια ΓΠΣ
	όρια σχεδίου πόλης Αγ. Νικολάου

4. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ

	γενική κατοικία
	παραθεριστική κατοικία
	οικισμός οργανισμού εργατικής κατοικίας
	επεκτάσεις οικισμών
	κεντρικές λειτουργίες πόλης
	τοπικό πολεοδομικό κέντρο
	περιοχές ΠΕΡΠΟ
	εξόρυξη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

- Διό όριο της κάθε ζώνης χρήσης γης θεωρείται ο άξονας της γραμμής με την οποία συμβολίζεται το περίγραμμα της ζώνης στις περιπτώσεις όπου στον χάρτη υπάρχει μία γραμμή. Όταν στον χάρτη υπάρχουν δύο γραμμές, ως όριο κάθε ζώνης χρήσης γης θεωρείται το σημείο επαφής των δύο γραμμών

- Διό όριο των ζωνών χρήσεων γης που εφάπτονται στο όριο του Δήμου Αγ. Νικολάου, το οποίο είναι και το όριο περιοχής μελέτης, θεωρείται ο άξονας της γραμμής του διοικητικού ορίου του Δήμου.

- Σημειώσα τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται για να υποδείξουν αρχαιολογικούς χώρους, υγροτόπους κ.λ.π. τίθενται στην ευρύτερη περιοχή τους και δεν αναφέρονται οι συντεταγμένες των χώρων αυτών.

### 03.4.2 ΣΧΕΔΙΟ ΧΩΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Νοέμβριος 2010)

Το 2010 εγκρίνεται το Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) του δήμου Αγίου Νικολάου Νομού Λασιθίου. Στο Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. αναφέρεται το Σχίσμα ως κέντρο της περιοχής με δυνατότητες τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης β' κατηγορίας. Βασικός άξονας είναι η ισορροπία μεταξύ του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με ένα υψηλό επίπεδο αναψυχής και τουρισμού. Τα γύρω οικιστικά σύνολα (Τσιφλίκι, Πλάκα) εξαρτώνται άμεσα από το κέντρο σε επίπεδο διοικητικών υπηρεσιών, εκπαίδευσης και υγείας. Οργανώνονται οι χρήσεις γης των οικισμών Πλάκα, Τσιφλίκι, Επάνω και Κάτω Ελούντα καθορίζοντας τις Περιοχές Ειδικής Προστασίας<sup>49</sup> (ΠΕΠ), Περιοχές Ελέγχου & Περιορισμού της Δόμησης (ΠΕΠΔ)<sup>50</sup> και Περιοχές Οικιστικής Ανάπτυξης (ΠΟΑ). Παρατίθενται συγκεντρωτικά οι αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής και καθορίζονται οι χρήσεις γης και οι όροι και περιορισμοί δόμησης. (χάρτης 22)

Πιο συγκεκριμένα οι υπηρεσίες της εκπαίδευσης και του αθλητισμού τοποθετούνται στα όρια του οικισμού του Σχίσματος και της Κάτω Ελούντας με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των ορεινών οικισμών. Για την οριοθέτηση του τουριστικού φαινομένου, καθορίζονται δύο ζώνες παραθεριστικής κατοικίας. Η πρώτη πάνω από το Μαυρικιανό και η δεύτερη,

<sup>49</sup> Στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας εντάσσονται οι περιοχές προστασίας Αρχαιολογικών Χώρων (ΠΕΠ-ΑΧ), οι περιοχές προστασίας Αρχαιολογικών Χώρων προς κήρυξη (ΠΕΠ-ΑΧ-Ν), περιοχές προστασίας Καταφυγίων Άγριας Ζωής (ΠΕΠ-ΚΦ), περιοχές προστασίας Υγροτόπων (ΠΕΠ-ΥΓ), περιοχές προστασίας Ειδικών Διαδρομών (ΠΕΠ-ΕΔ), περιοχές προστασίας Υδατορεμάτων (ΠΕΠ-ΥΔ), περιοχές προστασίας Ακτών (ΠΕΠ-ΑΚ) και περιοχές προστασίας τοπίου Ελούντας (ΠΕΠ-ΕΛ).

<sup>50</sup> Διακρίνονται στη Παραλιακή ζώνη-Περιοχή τουριστικής ανάπτυξης (ΠΕΠΔ-Α), στην ημιορεινή και γεωργική ζώνη (ΠΕΠΔ-Β) και στην ορεινή ζωή άνω των 800 μ. (ΠΕΠΔ-Γ).





Ονομασία	Χαρακτηριστική εικόνα	Αριθμός των κελιών	Εμβαδόν (m²)	Ποσοστό (%)
ΠΕΠΔ - Α3		300	3000000	30.00
ΠΕΠΔ - ΚΦ		300	3000000	30.00
ΠΕΠΔ - Α3		300	3000000	30.00
ΠΕΠΔ - ΚΦ		300	3000000	30.00

## 1. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (Π.Ε.Π.)

- ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικές ζώνες Α
- ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικές ζώνες
- ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικοί χώροι (χερσαίοι)
- ΠΕΠ-ΑΧ-Ν: αρχαιολογικοί χώροι (προς κήρυξη)
- ΠΕΠ-ΑΧ: αρχαιολογικοί χώροι (παράκτιοι)
- ΠΕΠ-ΥΓ: περιοχές προστασίας υγροτόπων
- ΠΕΠ-ΚΦ: καταφύγιο άγριας ζωής
- ΠΕΠ-ΥΔ: περιοχές προστασίας υδατορμάτων
- ΠΕΠ-ΑΚ: περιοχές προστασίας ακτών
- ΠΕΠ-ΓΑ: ζώνη προστασίας αδρευόμενης γης
- ΠΕΠ-Δ: ζώνη προστασίας αναδασωτέων εκτάσεων

## 2. ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- |   |  |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>▲ τριγωνομετρικά</li> <li>▲ σπήλαια - καταφύγια</li> <li>★ γεώτοποι</li> <li>✚ εκκλησίες</li> <li>⊙ αρχαιολογικοί χώροι - σημεία</li> <li>⊙ αρχαιολογικές ζώνες-σημεία</li> <li>⊙ όρια οικισμών-σημεία</li> <li>⊙ υποσταθμοί ΔΕΗ</li> <li>⊙ πρωτεύον εναέριο ηλ/κό δίκτυο</li> <li>⊙ αντιστάσεις</li> <li>⊙ υδρευτικές γεωτρήσεις</li> <li>⊙ δεξαμενές</li> <li>⊙ αγωγοί αποχέτευσης</li> <li>⊙ αγωγοί ύδρευσης</li> <li>⊙ εγκαταστάσεις καθαρισμού λιμνών</li> <li>⊙ ακτογραμμή</li> <li>⊙ ισοβαθείς</li> <li>⊙ όρια Δημοτικών Διαμερισμάτων</li> <li>⊙ δήμος Αγ. Νικολάου</li> <li>⊙ όρια όμορων δήμων</li> <li>⊙ όρια ΓΠΣ</li> <li>⊙ όρια σχεδίου πόλης Αγ. Νικολάου</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>ODIKO ΔΙΚΤΥΟ</li> <li>— εθνικό δίκτυο</li> <li>— επαρχιακός δρόμος</li> <li>— δημοτικός δρόμος</li> <li>— λοιποί ασφαλτοστρωμένοι</li> <li>— λοιποί χωματόδρομοι</li> </ul> |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>⊙ ΠΡΟΤ. ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ</li> <li>⊙ εθνικό δίκτυο</li> <li>⊙ πρωτεύον δίκτυο</li> <li>⊙ δευτερεύον δίκτυο</li> <li>⊙ δημοτικό δίκτυο</li> <li>⊙ περιηγητικές διαδρομές</li> <li>⊙ μονοπάτι Ε4</li> <li>⊙ διαδρομές</li> <li>⊙ φαράγγια</li> <li>⊙ ποτάμια</li> <li>⊙ οικοδομικές γραμμές</li> <li>⊙ ρυμοτομικές γραμμές</li> <li>⊙ όρια οικισμών</li> </ul>  |  |

## 3. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ

- γενική κατοικία
- παραθεριστική κατοικία
- οικισμός οργανισμού εργατικής κατοικίας
- επεκτάσεις οικισμών
- κεντρικές λειτουργίες πόλης
- τοπικό πολεοδομικό κέντρο
- περιοχές ΠΕΡΠΟ
- εξόρυξη
- παρακτία φύτευση
- αστικό πράσινο- ελεύθεροι χώροι
- αθλητισμός
- εκπαίδευση
- εκπαίδευση- πολιτισμός - αθλητισμός
- τουρισμός- αναψυχή
- πολιτιστικές λειτουργίες
- πρόνοια
- ιδιαίτερες χρήσεις

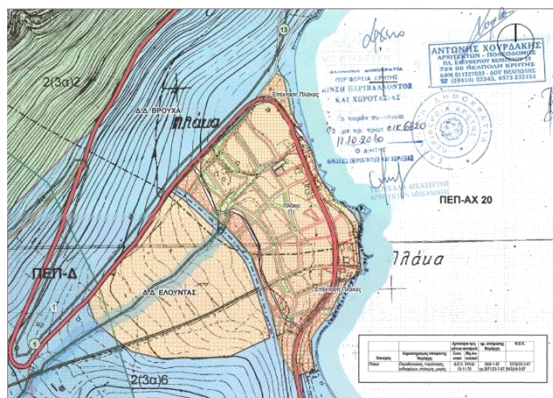
## 4. ΕΧΜ ΕΛΛΟΥΝΤΑΣ-ΖΟΕ

- αδόμητη ζώνη
- ζώνη ειδικών όρων δόμησης
- ζώνη μορφολογικού ελέγχου

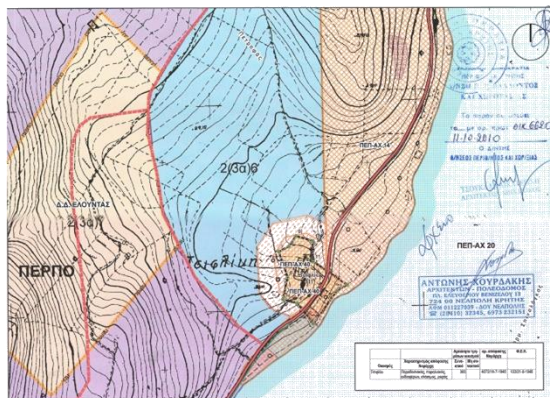


μεγαλύτερη, στα νότια του Σχίσματος, χωρίς να επικαλύπτει τη β' αρχαιολογική ζώνη. Προκειμένου να εξυπηρετηθεί η ζώνη παραθεριστικής κατοικίας προτείνεται η διάνοιξη οδικού δικτύου που θα διασχίζει και θα εξυπηρετεί την αντίστοιχη ζώνη παραθεριστικής κατοικίας του Μαυρικιανού. Στο Μαυρικιανό ορίζεται συγκεκριμένη ζώνη αναψυχής και τουρισμού που φτάνει μέχρι το παραλιακό μέτωπο και βρίσκει μια ζώνη πρασίνου που εκτείνεται μέχρι την πλατεία. (χάρτης 23) Το Τσιφλίκι αντιμετωπίζεται διαφορετικά από το Σχίσμα, όπου απουσιάζει η ζώνη της παραθεριστικής κατοικίας. Ωστόσο εκεί προτείνεται ο οικισμός οργανισμού εργατικής κατοικίας, ο οποίος εκτείνεται βόρεια και φτάνει μέχρι τον αιγιαλό χωρίς να αφήνει ζώνη πρασίνου όπως στο Σχίσμα. (χάρτης 24) Στην Πλάκα, κηρυγμένο παραδοσιακό οικισμό, καθορίζεται ρυμοτομικό σχέδιο τόσο για την υπάρχουσα όσο για την προτεινόμενη περιοχή κατοίκησης αντιμετωπίζοντας τις περιοχές ως σύνολο. Νότια του οικισμού οριοθετείται όπως και στο Σχίσμα ζώνη παραθεριστικής κατοικίας. (χάρτης 24)

Ορίζονται νέες περιοχές στην θέση «Οξά» και «Σχίσμα» και εντάσσονται στους αρχαιολογικούς χώρους των περιοχών ΠΕΠ. Επιπλέον, το καταφύγιο «Οξά»<sup>51</sup>



ΧΑΡΤΗΣ 24: Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. 2010 (ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΛΑΚΑΣ)



ΧΑΡΤΗΣ 25: Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. 2010 (ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΣΙΦΛΙΚΙ)

0 100 200 400 600

<sup>51</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 797/Β/23-08-77). Για τις χρήσεις γης ορίζονται οι περιορισμοί του Ν.Δ. 86/1969 αρθρ.254 για τα καταφύγια άγριας ζωής.

έκτασης 10.000 στρέμματα. εντάσσεται στις περιοχές ΠΕΠ-ΚΦ. Στον οικισμό του Σχίσματος εντάσσεται οι αλυκές σαν περιοχή ΠΕΠ-ΥΓ ως τεχνητός τύπος υγροβιότοπου <sup>52</sup> . Επιπρόσθετα, προστατεύεται η νήσος Κολοκύθα και το φαράγγι Χαυγά και χαρακτηρίζονται ως περιοχές προστασίας Τοπίου. Στις περιοχές ΠΕΠ-ΕΔ εντάσσεται το μονοπάτι εντός της νήσου τα Κολοκύθας από Άγιο Λουκά μέχρι Άγιο Φωκά, καθώς βρίσκεται εντός της αρχαιολογικής ζώνης. Τέλος, στις περιοχές προστασίας του τοπίου της Ελούντας περιλαμβάνονται το φαράγγι από το δρόμο Πλάκα-Βρουχά και η κορυφογραμμή απέναντι από την Σπιναλόγκα. (χάρτης 25)

Όσον αφορά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των κτηριακών εγκαταστάσεων, θα πρέπει να αποτελούνται από απλούς ορθογωνικούς όγκους, με απλά φυσικά υλικά (πέτρα, σοβάς) και γήινες αποχρώσεις. Οι υφιστάμενες ξερολιθιές διατηρούνται και επισκευάζονται, καθώς αποτελούν ιδιαίτερο φυσικό χαρακτηριστικό του τοπίου.

---

<sup>52</sup> Κωδικός υγροβιότοπου WWF: KRI062, κατηγορίας: Αλυκή. Στην περιοχή απαγορεύονται οι κατασκευές μόνιμης ή εποχιακής κατοίκησης, το κυνήγι, η βόσκηση και η οποιαδήποτε αλλοίωση της χλωρίδας και πανίδας. Επιτρέπεται η έρευνα, η επίσκεψης για σκοπούς εκπαίδευσης, παρατήρησης και η τοποθέτηση πινακίδων ενημέρωσης.

Μέσω του Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. γίνεται μεγάλη προσπάθεια οριοθέτησης των χρήσεων γης με σκοπό την προστασία του χαρακτήρα της περιοχής. Ορίζονται για πρώτη φορά συνολικά οι ζώνες προστασίας του τοπίου, ενώ προτείνονται νέες με σκοπό τη διαφύλαξη του φυσικού κάλλους. Οι ζώνες κατοίκησης καθορίζονται και τροφοδοτούνται με τις ανάλογες διοικητικές υπηρεσίες έτσι ώστε να καλύπτονται οι ανάλογες ακτίνες εξυπηρέτησης για τις εκάστοτε ανάγκες. Δίνονται ρυθμίσεις σε μικρότερες κλίμακες στις περιοχές των οικισμών με σκοπό την οριοθέτηση των χρήσεων γης (χώροι αθλητισμού, πράσινα, εκπαίδευση). Προσπάθειες γίνονται και με τον ορισμό συγκεκριμένων μορφολογικών χαρακτηριστικών, προκειμένου να διατηρηθεί μια ενιαία μορφολογία μεταξύ των νέων κτισμάτων.

Όσον αφορά τα τουριστικά καταλύματα τα εντός οικισμών ακολουθούν τις ισχύουσες προϋποθέσεις, ενώ στις ενδιάμεσες ζώνες τηρούνται οι προβλέψεις της εκτός σχεδίου δόμησης<sup>53</sup>. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα επόμενα χρόνια να επεκτείνονται τα υπάρχοντα ξενοδοχεία και να κατασκευάζονται νέα χωρίς να πληρούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ως προς την μορφολογία και την κλίμακα τους (εικ. 41). Για παράδειγμα, στην ξενοδοχειακή περιοχή μεταξύ Σχίσματος - Αγίου Νικολάου παρατηρούμε κτίσματα με μοντέρνο, φουτουριστικό ύφος, που προσδίδουν μια μορφολογική πολυπλοκότητα και ασυνέχεια στην περιοχή (εικ. 42). Επιπλέον, οι μεγάλες κλίμακες των κτηρίων έχουν επηρεάσει το φυσικό ανάγλυφο της περιοχής, δημιουργώντας νέους όγκους δυσανάλογους με τους υπάρχοντες (φύτευση, βουνά). Παρόλα αυτά, οι προστατευόμενες περιοχές και οι αρχαιολογικές ζώνες δεν δομούνται, διαφυλάσσοντας από την μία το φυσικό κάλλος της περιοχής, από την άλλη η

<sup>53</sup> Οι επιτρεπόμενες χρήσεις είναι του άρθρου 8 του από 23/2/1987 Π.Δ., Τουρισμός- Αναψυχή.

αδιαφορία ως προς αυτές οδηγεί στην περιβαλλοντική επιβάρυνση και στην αλλοίωση των μνημείων.



ΕΙΚ. 41: ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ



ΕΙΚ. 42: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΙΓΑΛΟ.





ΕΙΚ. 43: ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΥΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΑΤΑΠΟΘΗΚΩΝ

Οι αλυκές της Ελούντας, μαζί με τις αλαταποθήκες Χιόνα και Αλώνα (ΕΙΚ. 43, 44, 45), αποτελούν κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι και ανήκουν στην α' αρχαιολογική ζώνη της περιοχής από το 1976<sup>54</sup>. Μέχρι σήμερα αποτελεί ένα από τους 2 σημαντικούς υγροβιότοπους<sup>55</sup> του Δήμου Αγίου Νικολάου.

<sup>54</sup> ΦΕΚ 699/Β/26-05-1976

<sup>55</sup> Σύμφωνα με το ΦΕΚ 814/Β/1979) ο υγρότοπος του Αλμυρού έχει κηρυχθεί τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.



ΕΙΚ. 44: ΑΛΥΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΑΤΑΠΟΘΗΚΗ



ΕΙΚ. 45: ΑΛΥΚΕΣ

Ως ανθρωπογενή τοπία, οι αλυκές, προσφέρουν πλούσια κληρονομιά μέσα από το τοπίο που δημιουργούν. Η περιοχή αποτελεί τόπο τεχνολογικών, πολιτισμικών και κυρίως οικονομικών δρώμενων του παρελθόντος, ένα αποτύπωμα της ιστορίας της Ελούντας. Σήμερα, παρ'όλο που έχει κυρηχθεί αρχαιολογικός χώρος δεν έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα, με αποτέλεσμα η περιοχή να αντιμετωπίζει έντονη αστικοποίηση<sup>56</sup>.

Οι αλυκές έχουν αναπτύξει ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα και αποτελούν ενδιάμεσο σταθμό μεταναστευτικών πτηνών<sup>57</sup>. Επιπλέον λόγω των ρηχών νερών και συνεπώς της υψηλής θερμοκρασίας τους αποτελούν σημαντικό χώρο αναπαραγωγής ψαριών και της θαλάσσιας χελώνας καρέτα- καρέτα. Εκτός από την ορνιθοπανίδα<sup>58</sup> των αλυκών σημαντικό ενδιαφέρον έχει και η χλωρίδα, η οποία επηρεάζεται από την ιδιαίτερη σύσταση του εδάφους λόγω του αλατιού.

<sup>56</sup> Αλοπηγικές Δραστηριότητες και Παράκτια οικοσυστήματα στη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, 2007

<sup>57</sup> Επιχειρησιακό πρόγραμμα δήμου αγίου Νικολάου 2015- 2019

<sup>58</sup> Ορνιθοπανίδα αλυκών Ελούντας: νυκτοκόρακας, καλαμοποταμίδα, ποταμογλάρονο, νανογλάρονο, λασπότρυγκας, σαρσέλα, χουλιαρόπαπα, αβοκέτα, σιγλίγουρος, λιμόζα, κισσόκουκος, καλαμόκιρκος, δρεπανοσκαλίδρα, μικροπουλάδα και κτρινοσουσουράδα. Στα διαχειμάζοντα περιλαμβάνονται ο

Σε **πολιτισμικό επίπεδο** την χρονολογία 2010-2011 στρέφεται το ενδιαφέρον στην περιοχή αφού γυρίζεται η ελληνική σειρά «Το Νησί» <sup>59</sup> και το 2012 πραγματοποιείται η έκθεση του Κ. Τσόκλης «Εσύ, ο τελευταίος λεπρός» στο μνημείο στη Σπιναλόγκα. (εικ. 46) Το πολιτισμικό ενδιαφέρον για την περιοχή γίνεται αφορμή για την αποκατάσταση κτηρίων στην Πάνω Ελούντα και στην Πλάκα.



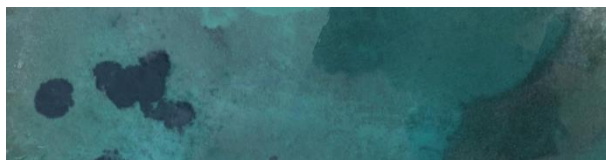
ΕΙΚ. 46: ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΤΣΟΚΛΗ ΣΤΗΝ ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ.

μελανόγλαρος, ο μελανοκέφαλος γλάρος, ο κορμοράνος, ο λευκοτσικνιάς, ο ακτίτης, η σακκουλοπαπαδίτσα, το νανοβουτηχτάρι και η αλκυόνη, μερικές χρονιές η λαγγόνα και ο μουστακαλής .

<sup>59</sup> Βασισμένο στο βιβλίο της Βικτώριας Χίσλοπ.

Αργότερα ιδιαίτερο ενδιαφέρον δίνεται και στις περιοχές των Αλυκών και του Πόρου Ελούντας. Η μελέτη των υποθαλάσσιων αρχαιοτήτων θα ενταχθεί στο πρόγραμμα «Υποβρύχια και παράκτια αρχαιολογική έρευνα στην Κρήτη κατά την τριετία 2014-2016», από το Γραφείο της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων Κρήτης σε συνεργασία με το Εργαστήριο Γεωφυσικής – Δορυφορικής Τηλεπισκόπησης και Αρχαιοπεριβάλλοντος του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών (ΙΤΕ). Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης μελέτης ακολουθεί και δεύτερη, η οποία θα αναλυθεί παρακάτω.

Το 2015 στο Τσιφλίκι αναγνωρίζονται υποθαλάσσια ίχνη<sup>60</sup> που μαρτυρούν κτίρια ρωμαϊκών χρόνων. Την ίδια χρονιά, οι έρευνες<sup>61</sup> επικεντρώνονται στο Σχίσμα, όπου αποτυπώνονται τοπογραφικά και φωτογραφικά πληθώρα υποθαλάσσιων τμημάτων κτηρίων της αρχαίας Ολούς, νότια και βόρεια της χερσαίας διόδου που ενώνει την Κρήτη με τη χερσόνησο της Κολοκύθας. Τα κατάλοιπα αποδίδονται σε ίχνη δημοσίων κτηρίων ενώ παράλληλα εντοπίζονται βόρεια του ισθμού, (εικ. 47) παρωλιθικές θεμελιώσεις, ίσως πύργου. Εντοπίζονται ακόμα το ιερό βυθισμένης εκκλησίας στη δυτική πλευρά του όρμου και τμήμα του βυθισμένου τείχους (εικ. 48) της αρχαίας πόλης στα νότια. Τα στοιχεία αυτά θα βοηθήσουν στο σχηματισμό μιας πιο ολοκληρωμένης εικόνας του αστικού κέντρου του αρχαίου Ολούντος<sup>62</sup>.



ΕΙΚ. 47: ΚΤΗΡΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΣΤΑ ΒΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ ΕΙΚ. 48: ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΣΤΑ ΝΟΤΙΑ

<sup>60</sup> Όπως τοίχοι και οικοδομικό υλικό

<sup>61</sup> Την ερευνητική ομάδα αποτελούσαν οι Θ. Θεοδούλου, αρχαιολόγος της ΕΕΑ, Ν. Παπαδόπουλος, ερευνητής του ΙΤΕ και Κ. Συμιρδάνης, μεταδιδακτορικός ερευνητής του ΙΤΕ.

<sup>62</sup> Δελτίο Τύπου, *Ενάλια γεωαρχαιολογική έρευνα στις περιοχές της Ελούντας, του Ίστρου και των Αγ. Θεοδώρων στην Κρήτη*, Αθήνα, 2015



Τον Οκτώβριο του 2019 εκπονείται πιο στοχευμένη μελέτη<sup>63</sup> που εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτη». Στόχος της είναι η συλλογή πρωτότυπου αρχαιολογικού και ιστορικού υλικού, η ενοποίηση του θαλάσσιου και του ορεινού τοπίου στο πλαίσιο της χάραξης θαλάσσιων και χερσαίων γεωαρχαιολογικών διαδρομών, η μελέτη και ανάλυση των περιβαλλοντικών συνθηκών των αρχαιολογικών θέσεων, η τεκμηρίωση και χαρτογράφηση με μεθόδους γεωπληροφορικής όπως αεροφωτογράφιση, υποβρύχια τεκμηρίωση, παράκτια, χερσαία και υποθαλάσσια γεωφυσική χαρτογράφηση και η τρισδιάστατη απεικόνιση του τοπίου.<sup>64</sup>

Περιλαμβάνει την υποβρύχια επισκόπηση των ακτών (εικ. 51) του κόλπου της Ελούντας και της χερσονήσου της Κολοκύθας και την τεκμηρίωση και αποτύπωση των βυθισμένων δομών του Πόρου. Αποτυπώνονται με φωτογραμμετρία κτηριακά συγκροτήματα στους κόλπους Βαθύ (εικ. 49,50) και Μελισσός της Κολοκύθας, καθώς και αρχαία λατομεία. Τέλος, εντοπίζονται αντικείμενα και κατάλοιπα ενός νεώτερου ναυαγίου του 20<sup>ου</sup> αιώνα και βρίσκονται στη διαδικασία αποτύπωσης τα ίχνη των κτίριων της αρχαίας πόλης και τη οχύρωσης της.<sup>65</sup>



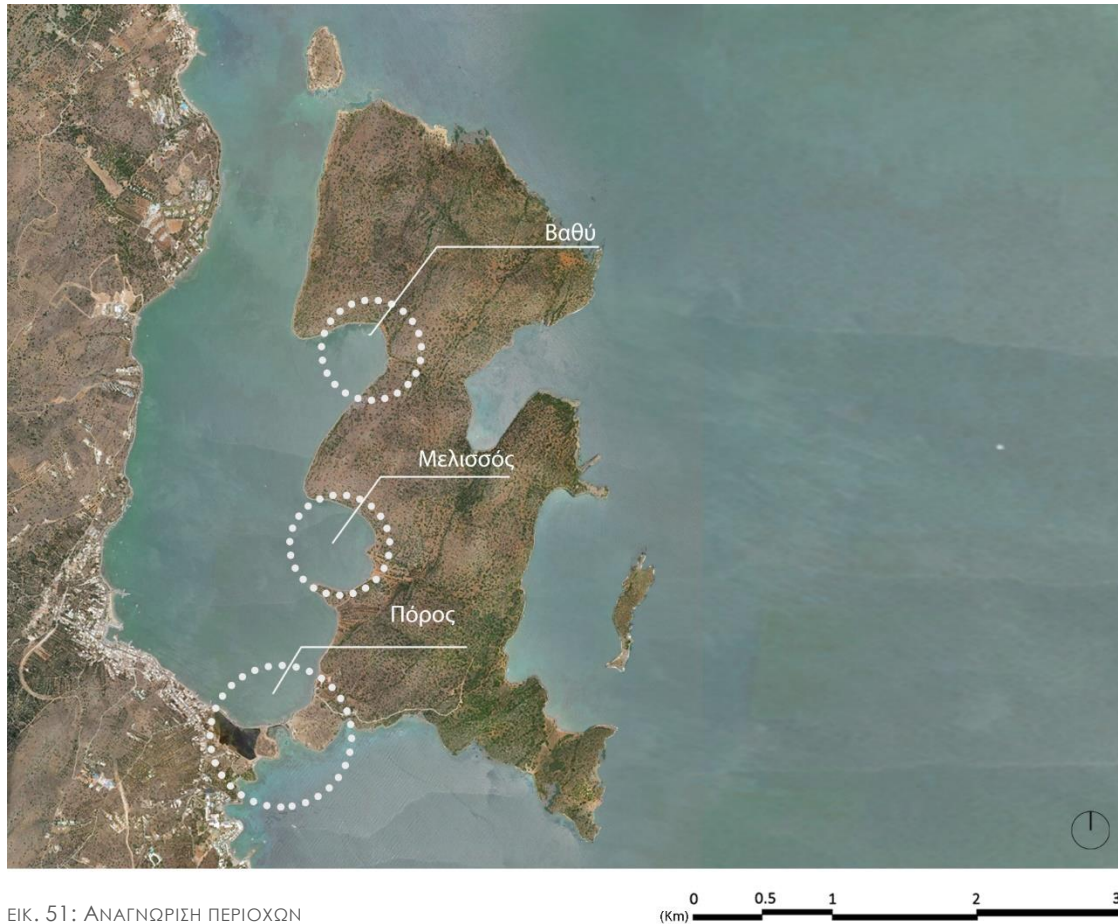
ΕΙΚ. 49,50: Ίχνη οικισμού στο Βαθύ έρευνα στην αρχαία Ολούς και το λιμάνι της Ιεράπετρας στην Κρήτη, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

<sup>63</sup> Στα πλαίσια του δεύτερου προγράμματος (2017- 2021) που συντονίζει η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων και ομάδα γεωφυσικών από το Εργαστήριο Δορυφορικής Τηλεπισκόπησης του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών (ΙΤΕ)-σε υποσημείωση

<sup>64</sup> [https://www.forth.gr/index\\_main.php?l=g&c=28&i=1538](https://www.forth.gr/index_main.php?l=g&c=28&i=1538)- ΙΤΕ Δελτία Τύπου

<sup>65</sup> Δελτίο Τύπου, Υποβρύχια έρευνα στην αρχαία Ολούς και το λιμάνι της Ιεράπετρας στην Κρήτη, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2020

Όλα τα παραπάνω αποτελούν βάση για μια ολοκληρωμένη ανάλυση της περιοχής, καθώς για πρώτη φορά γνωρίζουμε επίσημα τις θέσεις από τα ιστορικά ίχνη δημιουργώντας μια εικόνα για το κέντρο της αρχαίας Ολούς, το οποίο θα συμβάλει στην αξιοποίηση και ανάδειξη της ως μέσου ενίσχυσης του φυσιολατρικού, εναλλακτικού και εκπαιδευτικού τουρισμού.



ΕΙΚ. 51: ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

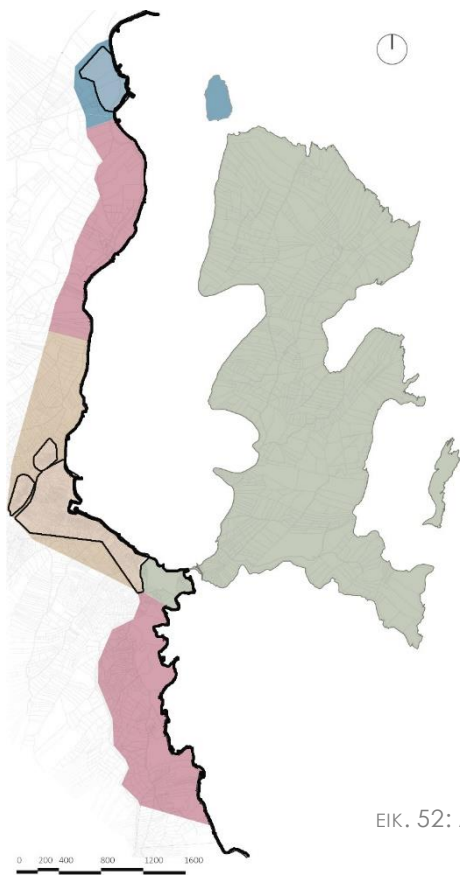








Ο τουρισμός στον κόλπο της Ελούντας **δεν** έχει επηρεάσει στον **ίδιο βαθμό** και με τον **ίδιο τρόπο** όλες τις περιοχές, καθώς μπορούμε να διακρίνουμε άγονες εκτάσεις γης, οικισμούς με ξενοδοχεία μικρής κλίμακας, εκτάσεις με μονάδες από ξενοδοχεία πολυτελείας και «τουριστικούς» οικισμούς. Προκειμένου να εξετάσουμε το βαθμό επίδρασης του **τουρισμού** και το βαθμό αλλοίωσης του χαρακτήρα του κόλπου, αναγνωρίζονται 4 βασικές **ζώνες**. (ΕΙΚ. 52) Οι ζώνες αυτές προκύπτουν από το βαθμό ανάπτυξης τεσσάρων **παραμέτρων**: του οικιστικού τοπίου, του τουριστικού τοπίου, του φυσικού τοπίου και του πολιτισμικού τοπίου (πίνακας 3). Στη συνέχεια θα αναλυθεί η σημερινή εικόνα της κάθε περιοχής υπό την επίδραση του τουρισμού.



	Ζώνη 1	Ζώνη 2	Ζώνη 3	Ζώνη 4
Οικιστικό τοπίο	++	—	++++	—
Τουριστικό τοπίο	+++	+++	++++	+
Φυσικό τοπίο	+++	++	++	++++
Πολιτισμικό τοπίο	+++	++	++	++++

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: - ΚΑΘΟΛΟΥ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ, + : ΛΙΓΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ, ++: ΜΕΤΡΙΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ, +++ : ΑΡΚΕΤΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ, ++++: ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ

■ Ζώνη 1   ■ Ζώνη 2   ■ Ζώνη 3   ■ Ζώνη 4   □ Οικισμοί

ΕΙΚ. 52: ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΖΩΝΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

## 04.1 ΖΩΝΗ 1



ΕΙΚ. 53: ΖΩΝΗ 1- ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΛΑΚΑΣ

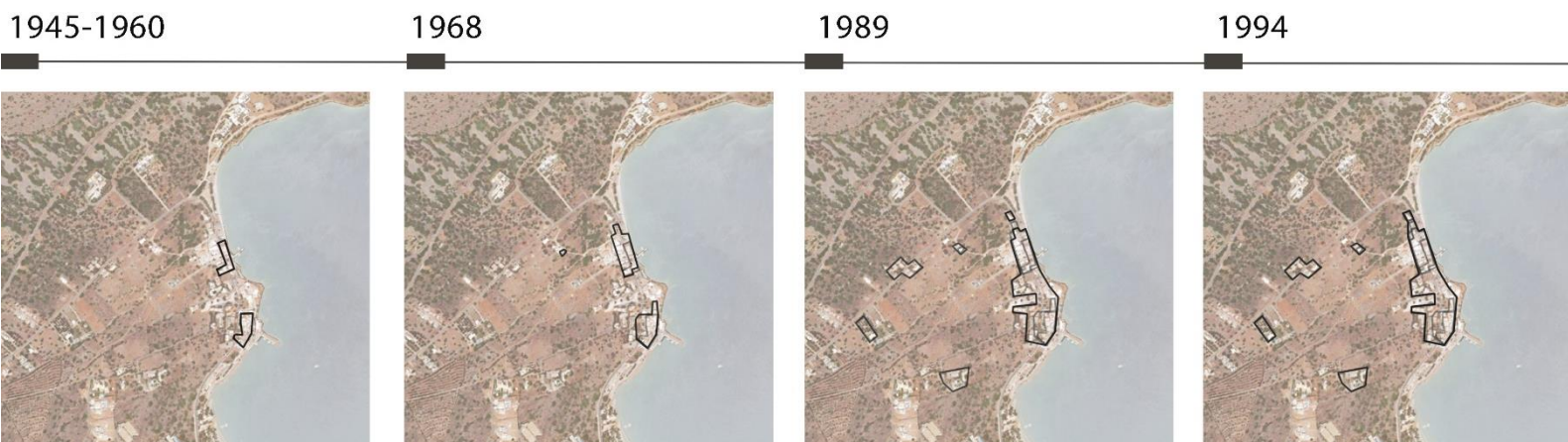


ΕΙΚ. 54: ΖΩΝΗ 1

Η ζώνη 1 (εικ. 54) περιλαμβάνει τον οικισμό της Πλάκας και τα γύρω ξενοδοχεία. Την χαρακτηρίζουμε ως **εποχιακό τουριστικό θέρετρο** λόγω του έντονου τουριστικού χαρακτήρα που έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια. (εικ.53)

Η μεγαλύτερη οικιστική αλλαγή εντοπίζεται το **1968-1989** όπου από δύο τμήματα μετατρέπεται σε ενιαίο οικιστικό σύνολο. Η περίοδος αυτή συνάδει με την τουριστική ανάπτυξη νότια του οικισμού του Σχίσματος. Από το **1994** και έκτοτε το οικιστικό σύνολο δεν αλλάζει μορφή. (εικ. 55) Σημειακές επεμβάσεις στο χερσαίο κομμάτι πραγματοποιούνται. Επιπλέον, εποχιακές κατοικίες αναπτύσσονται στο χερσαίο κομμάτι.

Την τελευταία πενταετία (2015-2020) δεν παρατηρούνται αλλαγές όπως φαίνεται και στις παρακάτω αεροφωτογραφίες (εικ. 56). Σήμερα, βλέποντας την πλαγιά διακρίνονται εκτάσεις γης που μαρτυρούν μελλοντικές επεκτάσεις των υπαρχόντων ξενοδοχείων και την δημιουργία νέων.



ΕΙΚ. 55: ΖΩΝΗ 1- ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΛΑΚΑΣ- ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΘΕΣΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ (1945-1960, 1968, 1989, 1994))

2007-2009

2013



2015

2017



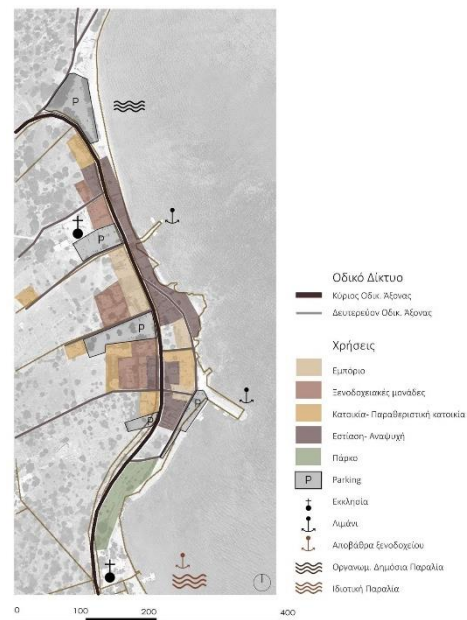
— προσθήκες 2007-2009 — προσθήκες 2013 — προσθήκες 2015

0 50 100 200 300 400 (m)



ΕΙΚ. 56: ΖΩΝΗ 1- ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΛΑΚΑΣ- ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (2007-2009, 2013, 2015, 2017)





ΧΑΡΤΗΣ 29: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΠΛΑΚΙΑΣ

Ολόκληρος ο οικισμός αναπτύσσεται εκατέρωθεν του κεντρικού οδικού άξονα και του παραλιακού μετώπου. Κατά κύριο λόγο περιλαμβάνονται **εποχιακές χρήσεις** εστίασης και αναψυχής, και **εποχιακή κατοίκηση**. (χάρτης 29) Παρατηρώντας τις διαχρονικές αεροφωτογραφίες δεν εντοπίζονται μεγάλες διαφορές, πέρα από ορισμένα κτίσματα στην βόρεια πλαγιά του οικισμού το 2013 και 2-3 κτίρια στο χερσαίο κομμάτι το 2015. (εικ. 56)

Παράλληλα, το έντονο ανάγλυφο της πλαγιάς, το φαράγγι του Χαυγιά, η βοτσαλωτή παραλία, καθώς και το νησί της Σπιναλόγκας αναδεικνύουν το φυσικό τοπίο της περιοχής.

Η Πλάκα, ως παραδοσιακός οικισμός, αποτελεί παγκόσμιο πόλο έλξης επισκεπτών, χάρη στο φρούριο της Σπιναλόγκας.

#### COLLAGE 5- ΠΛΑΚΑ.



## 04.2 ΖΩΝΗ 2



ΕΙΚ. 57: ΖΩΝΗ 2- ΠΕΡΙΟΧΗ Ι – ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΝΟΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ.

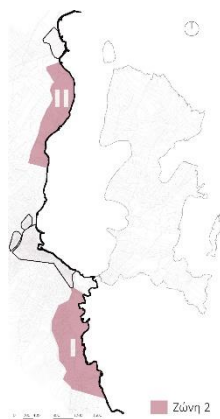


ΕΙΚ. 58: ΖΩΝΗ 2- ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΙ – ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΛΑΚΑΣ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Η ακατοίκητη ζώνη<sup>66</sup> έχει αναπτυχθεί κοντά στους οικισμούς του Σχίσματος και της Πλάκας. Περιλαμβάνει **δύο υποπεριοχές** (εικ. 57, 58) μια εντός και μια εκτός του κόλπου. Κύριο αναγνωριστικό τους η εξολοκλήρου και μονοδιάστατη παροχή υπηρεσιών στους επισκέπτες, (all inclusive ξενοδοχεία). Η τουριστική ζώνη που σχηματίζεται έχει κατακλύσει την περιοχή δίνοντας την αίσθηση της επέκτασης των οικισμών. Και στις δύο υποπεριοχές η δόμηση ξεκίνησε κοντά στους οικισμούς που συνορεύουν και εξαπλώθηκε προς τα άκρα τους.

---

<sup>66</sup> Το Τσιφλίκι, παρόλο που παλαιότερα είχε μόνιμους κατοίκους, δεν έχει οριοθετηθεί και γι' αυτό θεωρούμε ότι δεν έχει οικιστική ανάπτυξη και βρίσκεται εντός της ζώνης μας.



ΕΙΚ. 59: ΖΩΝΗ 2

**Υποπεριοχή Ι** (ΕΙΚ. 59): ξεκινάει νότια του οικισμού Σχίσμα και βρίσκεται κοντά στον αρχαιολογικό χώρο των αλυκών. Είναι εκτός του κόλπου και την δεκαετία του 1970 ξεκινάει η δόμηση. Αρχικά, τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα ξεκίνησαν στο παράκτιο μέτωπο, ενώ το 1989 εντοπίζεται το πρώτο ξενοδοχείο πάνω από τον κύριο οδικό άξονα. Μέχρι την περίοδο **2007-2009**, δημιουργούνται νέα ξενοδοχεία σε κοντινές αποστάσεις το ένα με το άλλο. Επιπλέον, παρατηρούνται επεκτάσεις των υπάρχοντων ξενοδοχείων προς το χερσαίο κομμάτι. Το **2015** διαμορφώνεται η σημερινή εικόνα της υποπεριοχής με τα ξενοδοχεία να έχουν κατακλείσει την ακτογραμμή και το πλήρες να υπερβαίνει το κενό. (ΕΙΚ. 60, 61)

1945-1960



1971



1989



1999



ΕΙΚ. 60: ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ Ι- ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ (1945-1960, 1971, 1989, 1999))



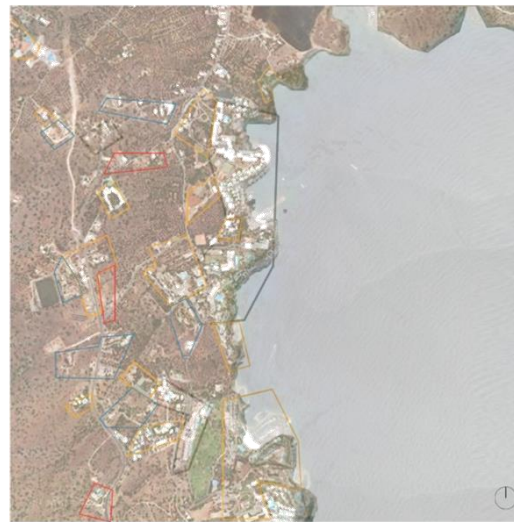
2007-2009

2013



2015

2017



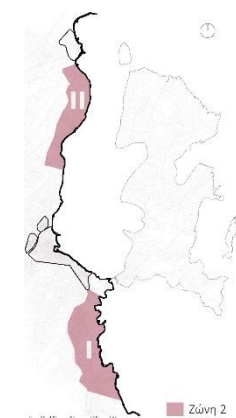
— προσθήκες 1971-1999 — προσθήκες 2007-2009 — προσθήκες 2013 — προσθήκες 2015

0 100 200 400 600 800  
(m)



ΕΙΚ. 61: ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ Ι- ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (2003, 2013, 2015, 2017)





ΕΙΚ. 62: ΖΩΝΗ 2

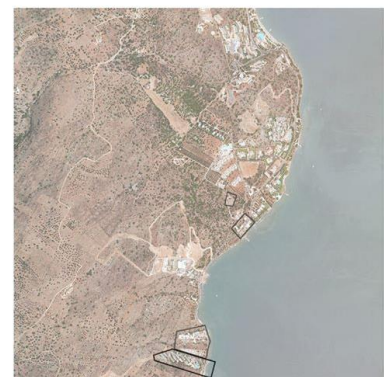
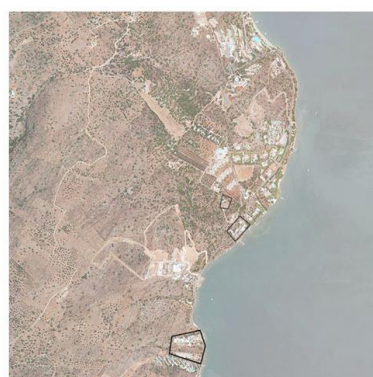
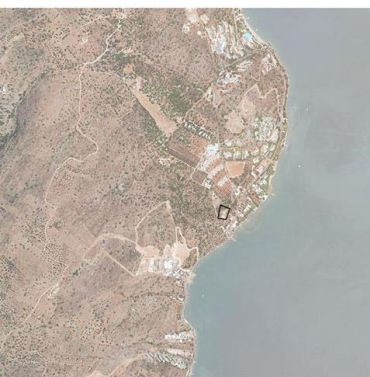
**Υποπεριοχή II** (ΕΙΚ. 62): βρίσκεται στην περιοχή του Τσιφλικιού, ενδιάμεσα στους οικισμούς Πλάκα και Σχίσμα, εντός του κόλπου. Τα πρώτα ξενοδοχεία εντοπίζονται το 1989 κοντά στον οικισμό Σχίσμα, ενώ μέχρι τότε παρουσιάζεται ένας μικρός αριθμός κτισμάτων γύρω από το μετόχι του Σακήρ Αγά στο Τσιφλίκι. Μετά το 2000 και μέχρι την περίοδο 2007-2009 παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη στην υποπεριοχή, καθώς μεγάλα ξενοδοχεία αρχίζουν να δομούνται προς τον οικισμό της Πλάκας. Ο συνεχής αριθμός αύξησης των ξενοδοχείων συνεχίζεται μέχρι σήμερα καθώς μέσα σε μία εικοσαετία η υποπεριοχή II έχει παρουσιάσει παρόμοιο ύψος με την υποπεριοχή I. Ωστόσο, λόγω της διαφορετικής χρονολογίας ανέγερσης των μονάδων ο σχεδιασμός των μονάδων διαφέρει, ειδικά σε ότι αφορά τη σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο. (ΕΙΚ. 63, 64)

1945-1960

1968

1989

1999



ΕΙΚ. 63: ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ II- ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ (1945-1960, 1968, 1989, 1999)

2007-2009

2013



2015

2017



— προσθήκες 2007-2009 — προσθήκες 2013 — προσθήκες 2015 — προσθήκες 2017

0 50 100 200 300 400 (m)



ΕΙΚ. 64: ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ II- ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (2003, 2013, 1015, 2017-2020)

Η ζώνη 2 χαρακτηρίζεται από την «**ιδιωτικοποίηση**» των χώρων. Στη βόρεια περιοχή πραγματοποιείται με οπτικά εμπόδια ως προς την θάλασσα, ενώ στη νότια τοποθετούνται μακριά από τον κύριο οδικό άξονα. Το παραπάνω φαινόμενο ενισχύεται με την δημιουργία ιδιωτικών δρόμων για την εξυπηρέτηση των πελατών για την ομαλότερη πρόσβαση τόσο στον αιγιαλό όσο και στα ξενοδοχεία. (collage 6)



**COLLAGE 6-** ΟΠΤΙΚΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΟΔΙΚΟ ΑΞΟΝΑ





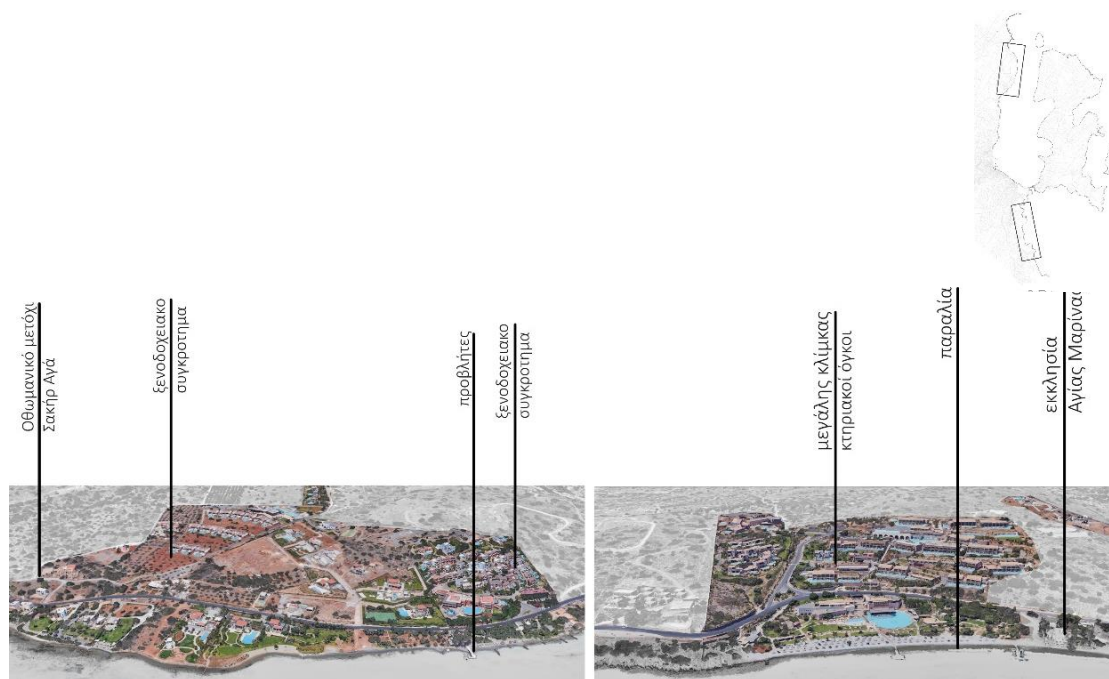


Οι τουριστικές εγκαταστάσεις της ζώνης καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του δομημένου χώρου αφήνοντας ελεύθερους χώρους (χώροι εκτόνωσης) για άθληση και διασκέδαση. Επιπλέον, η πλειοψηφία των παραπάνω εξυπηρετεί ξενόφερτους τρόπους άθλησης (π.χ. γήπεδα golf) οδηγώντας στην ανομοιομορφία του περιβάλλοντος χώρου και στην αλλοίωση των τοπικών χαρακτηριστικών. Ταυτόχρονα, οι νέες δομές, καθώς αποτελούνται από αυστηρές χαράξεις, έντονα και ετερόκλητα σχήματα, που δεν συμβαδίζουν τι περισσότερες φορές με αυτά των υπάρχοντων οικισμών, δημιουργώντας μια **μορφολογική ασυνέπεια** στην περιοχή, ειδικότερα όταν την παρατηρούμε από αεροφωτογραφίες. Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι το κτηριακό μέγεθος των ξενοδοχείων κυριαρχεί οπτικά στον χώρο σε σχέση με το τοπίο, καθώς η κλίμακα του υπερβαίνει από αυτή του περιβάλλοντα χώρου. (εικ. 65, 66)



ΕΙΚ. 65 : ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ Ι -ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

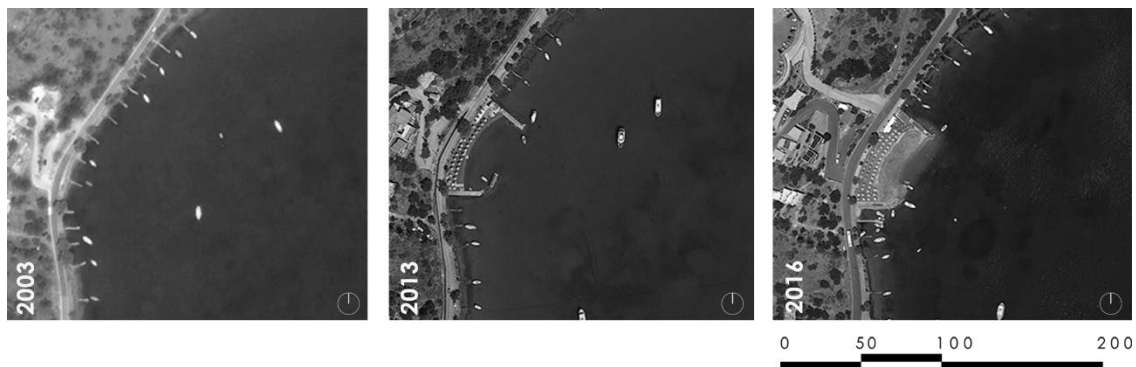
Το φαινόμενο του τουρισμού έχει επηρεάσει τη παράκτια ζώνη του κόλπου καθώς προκειμένου να υπάρξει καλύτερη ανταπόκριση και εξυπηρέτηση των χρήσεων, τμήματα της ακτογραμμής **επαναπροσδιορίζονται** είτε με την **επέκταση** και **αναδιαμόρφωση** παραλιών είτε με την προσθήκη προβλητών. (εικ. 67)



ΕΙΚ. 66 : ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ II -ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ



ΕΙΚ. 67: ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΤΟ ΦΕΚ 243/Δ/1981



ΕΙΚ.68: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΜΕ ΕΠΙΧΩΜΑΤΩΣΗ. (ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΜΕ ΑΜΜΟ ΕΝΤΟΣ ΔΥΟ ΠΡΟΒΛΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ. ΤΟ 2016 Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΠΑΙΡΝΕΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ. )

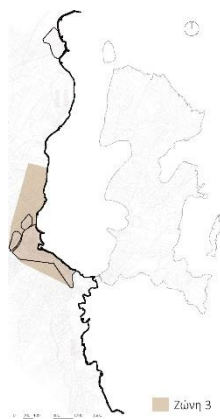
Η ακτογραμμή του παραλιακού μετώπου όλης της ζώνης έχει αλλοιωθεί και συνεπώς ο χαρακτήρας του τοπίου. (εικ. 68) Μέσα από τις διαχρονικές αεροφωτογραφίες της ζώνης επιβεβαιώνεται η διαφορά στον ρυθμό ανάπτυξης τους των δύο υπο-περιοχών. Στοιχεία για τη μελλοντική δόμηση του χώρου αποτελούν χαράξεις για την διάνοιξη οδικού δικτύου και συνεπώς τον σχηματισμό των αντίστοιχων οικοπέδων που έχουν υποστεί ήδη επεξεργασία. Λόγω της δόμησης των ξενοδοχειακών μονάδων σε διαφορετικές χρονικές περιόδους αναγνωρίζεται ο διαφορετικός σχεδιασμός τους όσον αφορά το πλήρες και το κενό.

Η ζώνη 2 αναπτύσσει μια ιδιαίτερη σχέση με το πολιτισμικό τοπίο. Στην περιοχή II, στην πλαγιά που φιλοξενεί τις ξενοδοχειακές μονάδες στο Τσιφλίκι βρίσκεται και το οθωμανικό μετόχι του Σακήρ Αγά ενώ η περιοχή I βρίσκεται πολύ κοντά στις Αλυκές. Οι ξενοδοχειακές ζώνες δεν αλληλεπιδρούν άμεσα με τα μνημεία της γύρω περιοχής εντείνοντας το φαινόμενο της αστικοποίησης γύρω από αυτά χωρίς να συμβάλλουν στην ανάδειξή τους.

### 04.3 ΖΩΝΗ 3



ΕΙΚ. 69: ΖΩΝΗ 3 – ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ, ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΕΛΟΥΝΤΑΣ



ΕΙΚ. 70: ΖΩΝΗ 3

Η ζώνη 3 (εικ. 70) με κατεξοχήν οικιστικό χαρακτήρα περιλαμβάνει τους οικισμούς Σχίσμα, Επάνω Ελούντα και Μαυρικιανό (εικ. 69). Το Σχίσμα ήταν ο πρώτος παραλιακός οικισμός στον κόλπο της Ελούντας που κατοικήθηκε. Την περίοδο **1945-1960** οι οικισμοί Σχίσμα, Κάτω Ελούντα Μαυρικιανό ήταν διακριτοί. Το **1971**, περίοδος που αρχίζει και η τουριστική ανάπτυξη, το Σχίσμα επεκτείνεται προς τα δύο άκρα βόρεια και νότια. Ταυτόχρονα, αλλάζει όψη η ακτογραμμή και το παραλιακό μέτωπο. Το **1989** ο οικισμός αναπτύσσεται εκατέρωθεν του κύριου οδικού άξονα από την νότια πλευρά. Το **1995** έχει αναπτυχθεί τόσο προς το χερσαίο τμήμα, που οι τρεις οικισμοί διακρίνονται σαν ένα μέσα από τις αεροφωτογραφίες. Παράλληλα, εντοπίζονται ξενοδοχεία στο παραλιακό δρόμο Σχίσμα -νήσος Κολοκύθας και στον Σχίσμα-Πλάκα. (εικ. 71)



Μετά το 2000 μέχρι σήμερα στο Σχίσμα και στην Επάνω Ελούντα δεν εντοπίζονται μεγάλες διαφορές στην επέκταση των οικισμών. Αντίθετα, επέκταση παρατηρείται με την ανέγερση κτισμάτων την περίοδο 2003-2010 στο οικισμό του Μαυρικιανού και στην περιοχή που βρίσκεται βόρεια του. Η ζώνη 3 και πιο συγκεκριμένα ο οικισμός του Σχίσματος αποτελεί «κεντρικό πέρασμα» του Κόλπου της Ελόυντας, καθώς τον διασχίζει το οδικό δίκτυο προς Κολοκύθα, Πλάκα και τον συνδέει με τα χωριά σε μεγαλύτερο υψόμετρο. (εικ. 72)

1945-1960

1971

1989

1995



ΕΙΚ. 71: ΖΩΝΗ 2- ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ ΙΙ- ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ(1945-1960, 1968, 1989, 1999))

2003



2013



2015



προσθήκες 2007-2009    προσθήκες 2013    προσθήκες 2017

2017



0 50 100 200 300 400 (m)



ΕΙΚ. 72: ΖΩΝΗ 3- ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ (ΣΧΙΣΜΑ, ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟ, ΚΑΤΩ ΕΛΟΥΝΤΑ)- ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (2003, 2010, 1015, 2017)



ΧΑΡΤΗΣ 26: ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ, ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟ.



Το Σχίσμα αποτελεί παραλιακό και τουριστικό οικισμό, καθώς η βασική του δομή είναι γραμμική και κατά μήκος της ακτογραμμής περιλαμβάνει παραλία, λιμάνι, παραλιακή διαδρομή και σειρά ξενοδοχείων, εστιατορίων και καταστημάτων (χάρτης 26). Υπάρχει διαβάθμιση ως προς το κτηριακό ύψος και την πυκνότητα, με μικρότερης κλίμακας ξενοδοχειακά συγκροτήματα να παραχωρούν τη θέση τους σε κτίσματα όπως οι κατοικίες.

Η τουριστική απασχόληση της ζώνης συγκεντρώνεται στα άκρα του οικισμού με ξενοδοχεία μικρότερης κλίμακας και όγκου σε σχέση με τη ζώνη 2. Μέσα στον οικισμό οι ξενοδοχειακές μονάδες ή τουριστικά καταλύματα, συνυπάρχουν σε μικρότερο αριθμό μαζί με κατοίκηση και άλλες χρήσεις. Συνεπώς, δημιουργείται ένας διαφορετικός τουριστικός χαρακτήρας, αφού οι επισκέπτες αλληλεπιδρούν περισσότερο με τον χώρο και τους μόνιμους κατοίκους. Παράλληλα, αποτελεί “διοικητικό κέντρο” των γύρω περιοχών, καθώς εκτός από χρήσεις αναψυχής και εστίασης στο Σχίσμα υπάρχουν υπηρεσίες εξυπηρέτησης πολιτών και χρήσεις Εκπαίδευσης.

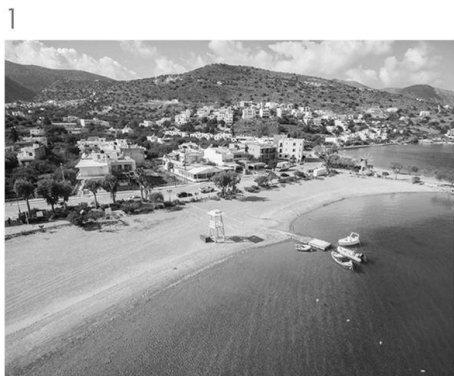
Το παραλιακό μέτωπο ενισχύεται με τη τοποθέτηση προβλητών που στοχεύει κυρίως στην εξυπηρέτηση των χρήσεων αναψυχής και εστίασης που βρίσκονται στην ακτογραμμή. Οι προβλήτες μαζί με τα μέρη της ακτογραμμής που δεσμεύονται από τις χρήσεις (κατασκευές στέγασης και σκίασης που προστατεύουν τον χώρο αυτό) διακόπτουν την οπτική συνέχεια με την νήσο της Κολοκύθας και το ευρύτερο τοπίο. (Collage 7, εικ. 73)

Το Σχίσμα βρίσκεται κοντά στον αρχαιολογικό χώρο των αλυκών και την Κολοκύθα, δίνοντας έντονη εντύπωση συνέχειας του παραλιακού μετώπου. Η συνύπαρξη και σύνδεση του οικιστικού και πολιτισμικού τοπίου μέσω της παραλιακής διαδρομής αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ζώνης αυτής.



ΕΙΚ. 73: ΣΤΕΓΑΣΤΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΟΥΣ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

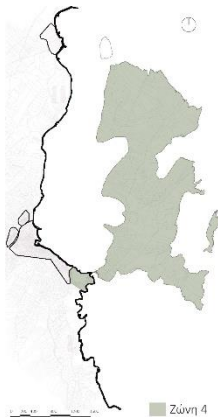




#### 04.4 ΖΩΝΗ 4

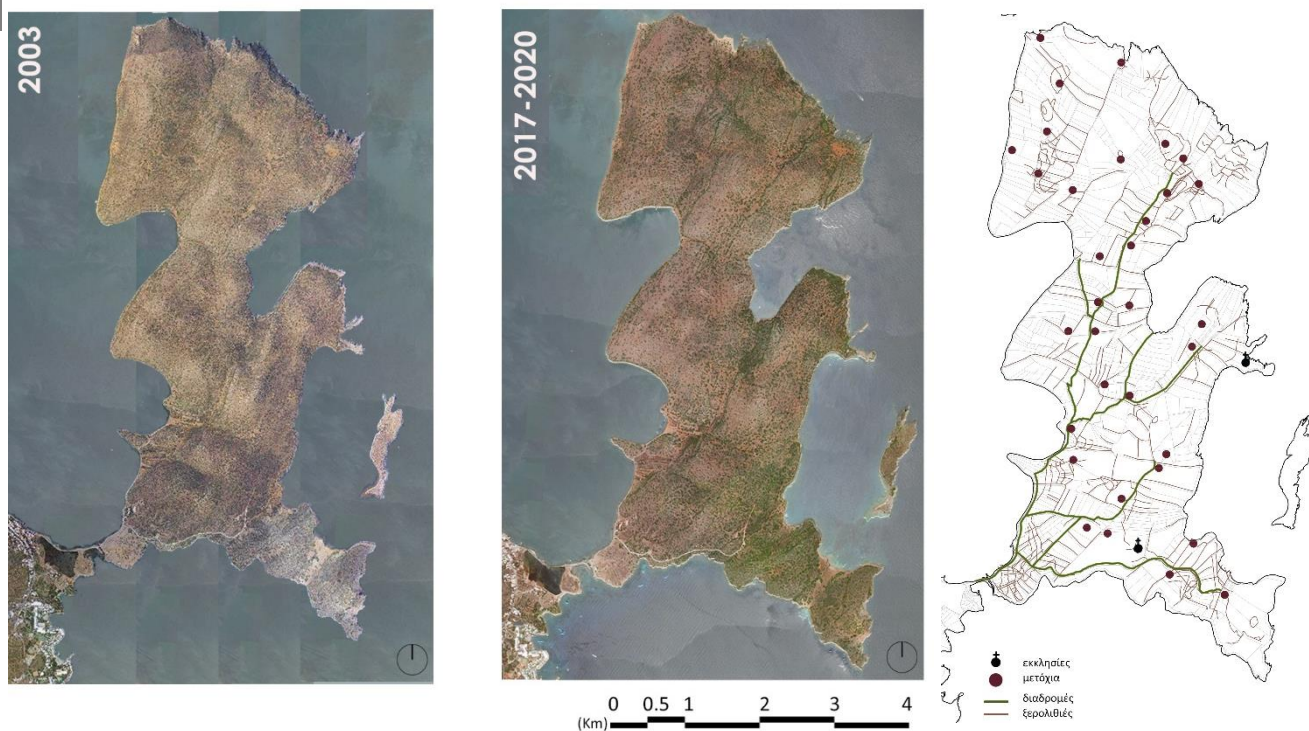


ΕΙΚ. 74: ΖΩΝΗ 4 -ΝΗΣΟΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ.



ΕΙΚ. 75: ΖΩΝΗ 4

Η ζώνη 4 (ΕΙΚ. 75) είναι μια ακατοίκητη περιοχή που περιλαμβάνει αρχαιολογικούς χώρους και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους(ΕΙΚ. 74). Βρίσκεται στο σημείο ένωσης με τον αστικό ιστό του Σχίσματος (Ζώνη 3) και αποτελεί ένα από τα αντιθετικά τοπία της περιοχής, καθώς το στοιχείο της ανθρώπινης επέμβασης τα τελευταία χρόνια είναι ανύπαρκτο σε σχέση με τις υπόλοιπες ζώνες που βρίσκονται στον κόλπο.



ΕΙΚ.76: ΖΩΝΗ 4- ΝΗΣΟΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ- ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (2003, 2017-2020)

ΕΙΚ.77: ΘΕΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΙΩΝ, ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ, ΞΕΡΟΛΙΘΙΩΝ ΣΤΗΝ ΝΗΣΟ ΤΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ.

Μετά την ανακήρυξη της ως α' αρχαιολογική ζώνη το 1976 απαγορεύτηκε η ανέγερση οποιαδήποτε κτίσματος. Παρόλα αυτά μέχρι τότε υπήρχαν ήδη αρκετά μετόχια, εκκλησίες, ένα ξενοδοχείο, μια ταβέρνα και ανεμόμυλοι. (ΕΙΚ. 76, 77) Η ξενοδοχειακή μονάδα και ο χώρος εστίασης είναι σε λειτουργία μέχρι και σήμερα, ενώ στην υπόλοιπη νήσο κυριαρχεί η κτηνοτροφία και λιγότερο η γεωργία. Τους



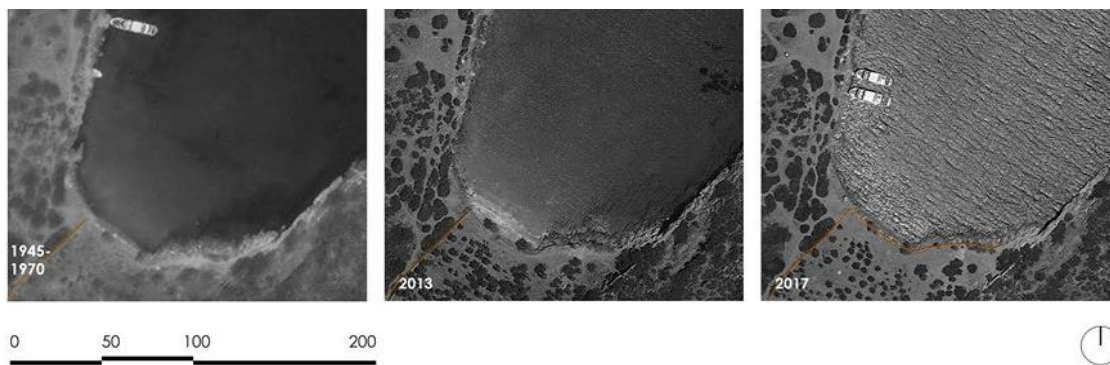
ΕΙΚ. 78: ΑΛΥΚΕΣ- ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΟΥΣ – ΝΗΣΟΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑ

Θερινούς μήνες αποτελεί πόλος έλξης επισκεπτών λόγω των παραλιών της και των αρχαιολογικών χώρων. (ΕΙΚ. 78)

Ο χαρακτήρας της τείνει να αλλοιώνεται με την πάροδο των χρόνων λόγω του τουρισμού. Εποχιακά, η παραλία της Κολοκύθας αποτελεί από τα πιο πολυσύχναστα σημεία της περιοχής καθώς προσεγγίζεται όχι μόνο από το χερσαίο κομμάτι αλλά και μέσω θαλάσσης, από τα σκάφη που επισκέπτονται την Σπιναλόγκα, λειτουργώντας ως ενδιάμεσος σταθμός αναψυχής. Το ανθρώπινο στοιχείο είναι εμφανές στο παράκτιο μέτωπο αφού για την πρόσβαση από τη θάλασσα έχουν κατασκευαστεί προβλήτες. Τα υλικά κατασκευής των παραπάνω(τσουβάλια άμμου, τσιμέντο) επιβαρύνουν το



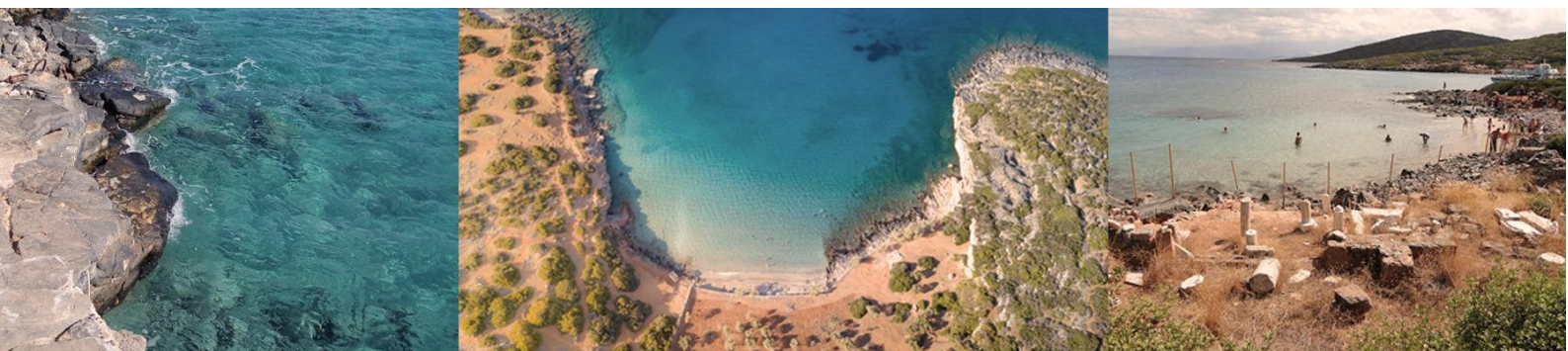
περιβάλλον και δεν συμβάλλουν στη διατήρηση του φυσικού της χαρακτήρα. Ξένο στοιχείο στο τοπίο αποτελούν και οι ψησταριές που έχουν κατασκευαστεί στην βραχώδη περιοχή του κόλπου. (εικ. 79, 80, 81)



ΕΙΚ. 79 :ΠΑΡΑΛΙΑ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ. Η ΑΜΜΩΔΗΣ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΕΧΕΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΜΕΙΩΘΕΙ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΕΝΟΣ ΤΟΙΧΙΟΥ ΠΟΥ ΤΟΠΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΙΔΙΩΤΗ ΚΟΝΤΙΝΟΥ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ. ΑΥΤΟ ΕΙΧΕ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΑ ΑΙΤΙΑ, ΚΑΘΩΣ Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΕΠΑΡΚΗ ΧΩΡΟ ΕΚΤΟΝΩΣΗΣ



ΕΙΚ. 80 :ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΤΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ



ΕΙΚ. 81: ΑΚΤΟΓΡΑΜΜΗ ΝΗΣΟΥ ΤΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ

Οι αλυκές αποτελούν σημαντικό στοιχείο του πολιτιστικού τοπίου της περιοχής και συνέβαλαν στην οικονομική εξέλιξη και ανάπτυξη της περιοχής. Αποτελούν ανθρωπογενή υδροβιότοπο <sup>67</sup> και πεδίο τεχνολογικών, πολιτισμικών, διατροφικών και οικονομικών δρώμενων του παρελθόντος. <sup>68</sup>



<sup>67</sup> Οι αλυκές ανήκουν στις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ΤΙΦΚ) έχοντας αναπτύξει ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα (χλωρίδα, πανίδα) αποτελώντας ενδιάμεσο σταθμό μεταναστευτικών πτηνών. Λόγω των ρηχών νερών και συνεπώς της υψηλής θερμοκρασίας τους αποτελούν σημαντικό χώρο αναπαραγωγής ψαριών και της θαλάσσιας χελώνας καρέτα καρέτα.

<sup>68</sup> Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Νεάπολης Κρήτης, Αλοπηγικές δραστηριότητες και παράκτια οικοσυστήματα στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Νεάπολη Κρήτης, 2007

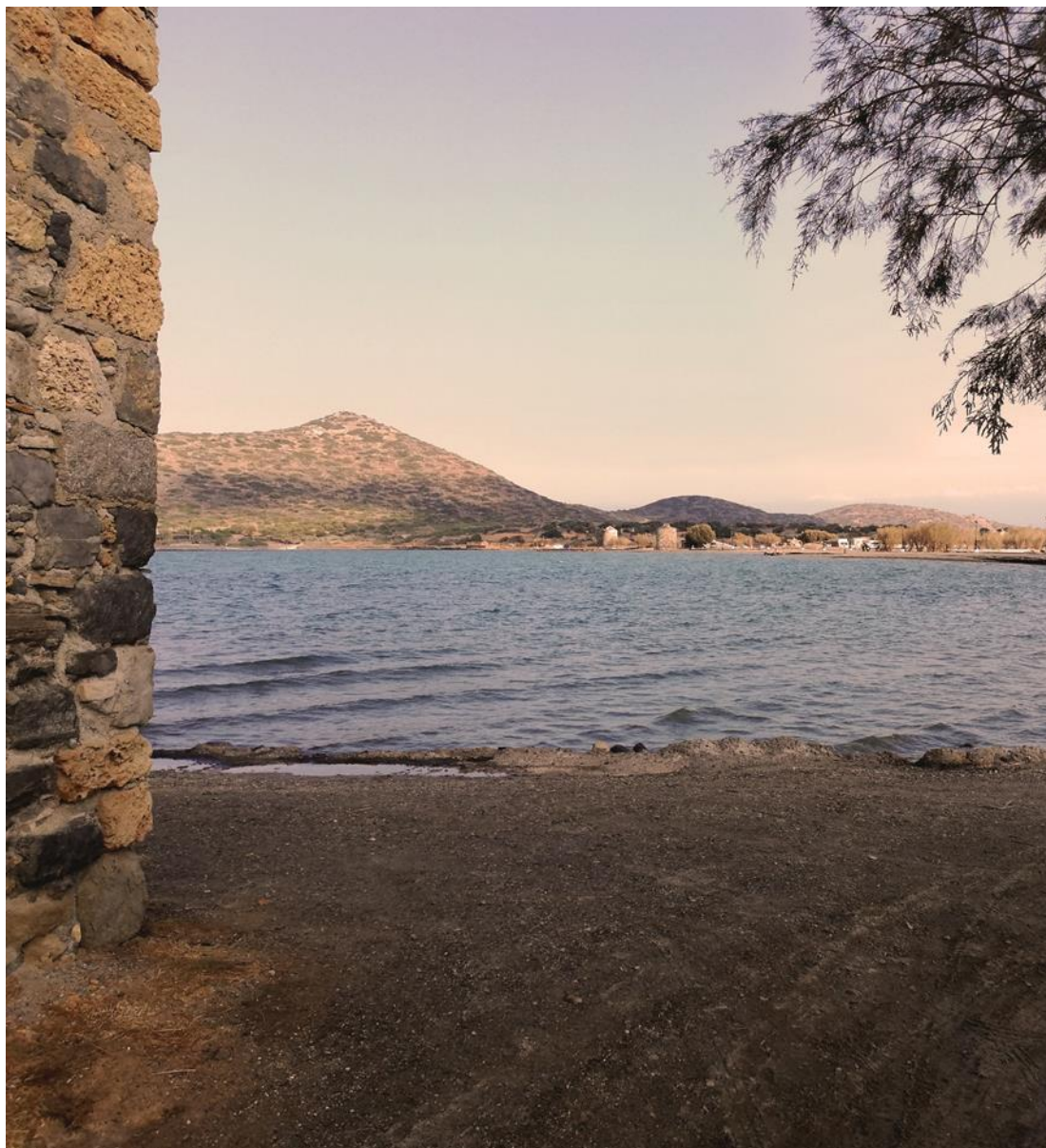
Στη δυτική πλευρά του νησιού βρίσκονται υποθαλάσσια ίχνη της αρχαίας Ολούς, τα οποία μέσα από τις πρόσφατες μελέτες μας δίνουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τον αρχαίο οικισμό. Τα αποτυπώματα του αποτελούν αντικείμενα μελέτης και έρευνας με σκοπό την καλύτερη ανάδειξη τους. Στο δυτικό και ανατολικό κομμάτι του νησιού βρίσκονται ίχνη από την Βασιλική του Πόρου και τη Βασιλική της Κολοκύθας αντίστοιχα. Και οι δύο βασιλικές δεν προστατεύονται επαρκώς και η σήμανση τους είναι ελλιπής. Παρά ταύτα, έχουν εκπονηθεί αρκετές μελέτες για την ανάδειξη και προστασία της ζώνης.



**COLLAGE 8-** ΑΛΥΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΧΩΡΟΣ

**COLLAGE 9-** ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΥ ΠΟΡΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΧΩΡΟΣ





## 05 | ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

## αρχαία χρόνια

αρχαία πόλη Ολούς

## βυζαντινά χρόνια

βασιλική Πόρου

βασιλική Κολοκύθας

## ενετοκρατία

φρούριο Σπιναλόγκας

Ελούντα μετόχι-εποχιακή  
κατοίκηση

αλυκές

## τουρκοκρατία

Σπιναλόγκα- Οθωμανική  
κατοίκηση-εξαγωγικό  
εμπόριο

Επάνω Ελούντα-κατοίκηση

νήσος Κολοκύθας  
-αποκοπή ισθμού

αλυκές

## κρητική πολιτεία

εκκίνηση λειτουργίας  
λεπροκομείου



ΕΙΚ. 82: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΟΛΠΟΥ ΕΛΟΥΝΤΑΣ.



Η παρούσα ερευνητική μελέτησε την ιστορική εξέλιξη του κόλπου της Ελούντας, καθώς και τον τρόπο επέκτασης των οικιστικών της συνόλων από τα πρώτα χρόνια κατοίκησης μέχρι και σήμερα. Ταυτόχρονα, εστίασε στην επίδραση της ανάπτυξης του τουρισμού και στη χωρική διαμόρφωση του τόπου σε συνάρτηση με το ιστορικό περιβάλλον. Η έρευνα καταλήγει στην ανάπτυξη των παραμέτρων που επέδρασαν στην σημερινή εικόνα του κόλπου. Κάνει μια κριτική σχετικά με την επάρκεια ή μη του σχεδιασμού των επιμέρους ζωνών που έχουν οριστεί παραπάνω και τονίζει τους κινδύνους που αντιμετωπίζει.

### 05.1 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

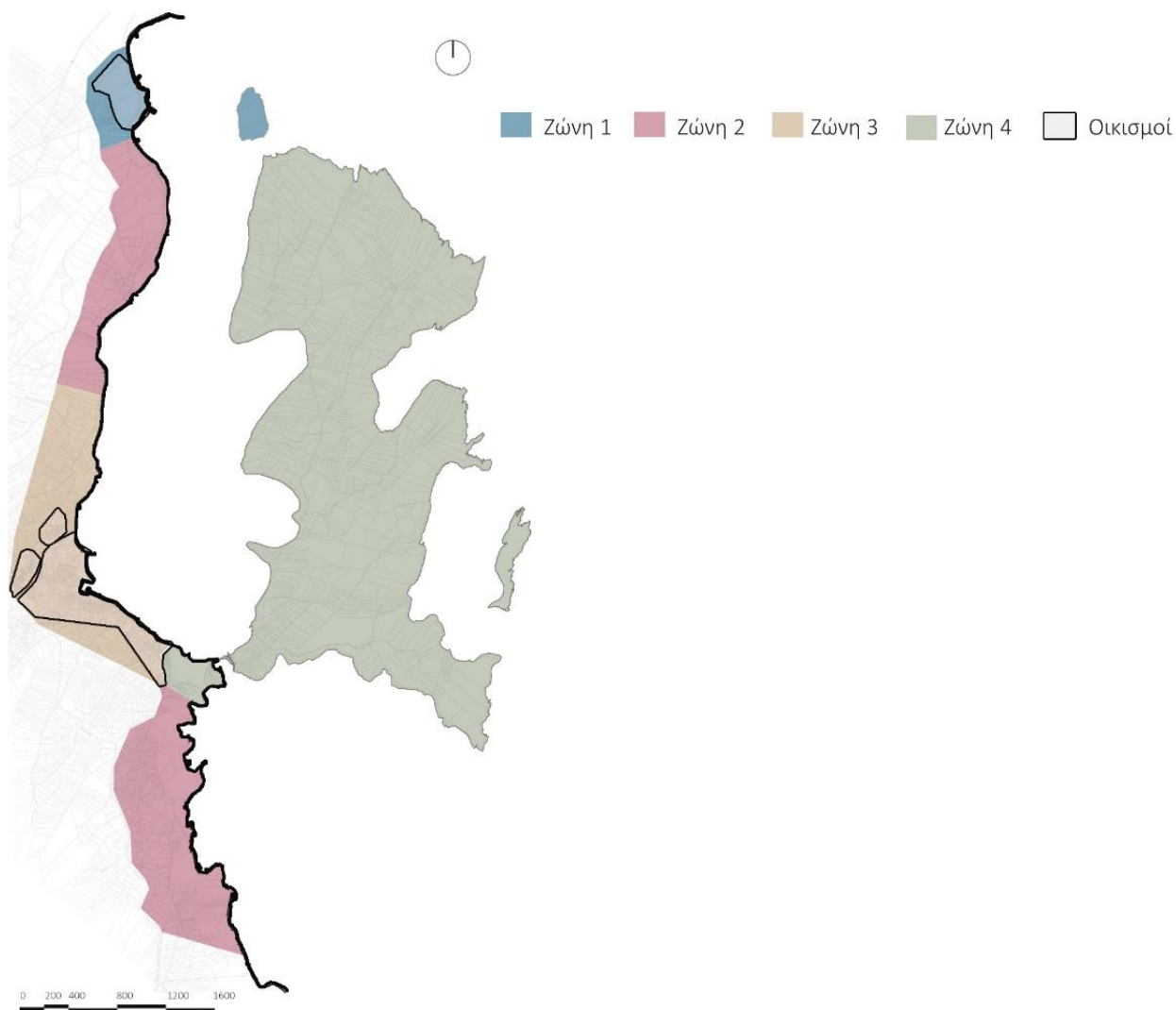
Μέσα στα χρόνια, ο ρυθμός ανάπτυξης και εξέλιξης του κόλπου της Ελούντας μεταβάλλεται (εικ. 82). Η κυριαρχία του τουριστικού τοπίου αποτελεί την μεγαλύτερη παράμετρο επίδρασης στη σημερινή του εικόνα. Συνεπώς, η δεκαετία του 1970 με την έναρξη του τουριστικού ενδιαφέροντος στην περιοχή, θα αποτελέσει και το σημείο σταθμό στο ρυθμό ανάπτυξης του. Παρ' όλο που στα χρόνια εξέλιξης του κόλπου η αλληλεπίδραση μεταξύ των περιοχών είναι άμεση, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει απόλυτη ομοιομορφία μεταξύ τους. Οι παράμετροι που επέδρασαν στη σημερινή εικόνα της κάθε περιοχής είναι διαφορετικοί. Με το γύρισμα της ταινίας «Τα κρόσσια του φεγγαριού» το 1962 το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών στρέφεται στην Ελόунτα και έτσι το 1971 ανεγείρεται το πρώτο ξενοδοχείο πολυτελείας νότια του Σχίσματος (ζώνη 2, περιοχή

Ι). Αποτέλεσμα είναι η αστικοποίηση των παραλιακών οικισμών Πλάκας (ζώνη 1) και Σχίσματος (ζώνη 3) και παράλληλα η τάση αντικατάστασης της γεωργίας, κτηνοτροφίας και βιοτεχνικής δραστηριότητας με την ενασχόληση με τον τουριστικό τομέα. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται από την εμφανή επέκταση των οικισμών την περίοδο εκείνη. Η συνεχής ξενοδοχειακή ανάπτυξη νότια του Σχίσματος τα επόμενα χρόνια (1980- 2000) σε συνδυασμό με το άνοιγμα του φρουρίου της Σπιναλόγκας στο κοινό, εντείνουν την επισκεψιμότητας στον κόλπο της Ελούντας. Η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο εντάσσεται στα πλαίσια «μίνι κρουαζιέρας» με ενδιάμεσο σταθμό την παραλία της Κολοκύθας όπου με σκοπό την εστίαση των τουριστών, το ανθρωπογενές στοιχείο κάνει την εμφάνιση του. Παράλληλα, ο δημόσιος χώρος στο παραλιακό μέτωπο του Σχίσματος αναδιαμορφώνεται, οι υπάρχουσες ξενοδοχειακές μονάδες αυξάνονται και αρχίζει η πρώτη μορφή τουριστικής δραστηριότητας στο Τσιφλίκι (ζώνη 2, περιοχή ΙΙ).

Το ΣΧΟΟΑΠ του 2010 αποτελεί το πιο πρόσφατο και εν ισχύ σχέδιο διαχείρισης του κόλπου της Ελούντας. Με περιορισμούς και οριοθέτηση ζωνών εξασφαλίζει την προστασία των αρχαιολογικών χώρων, ενώ παράλληλα ορίζονται ζώνες που ενθαρρύνουν την τουριστική δραστηριότητα με τις ισχύουσες προϋποθέσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δραστηριοποίηση όσον αφορά το πολιτισμικό τοπίο της περιοχής με την κατάθεση του φακέλου του φρουρίου της Σπιναλόγκας στην UNESCO και τις μελέτες για την καταγραφή και ανάδειξη των υποθαλάσσιων αρχαιοτήτων.

## 05.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Ολόκληρος ο κόλπος χαρακτηρίζεται ως επί τον πλείστον από **στασιμότητα** ως προς τον σχεδιασμό του, καθώς έχει μείνει **σε παλαιότερα πρότυπα** που εξυπηρετούσαν ανάγκες οι οποίες πλέον έχουν επαναπροσδιοριστεί και χρήζουν διαφορετικής αντιμετώπισης. Η αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας και της επισκεψιμότητας στην περιοχή έχει δημιουργήσει νέες ανάγκες, ως προς τον δημόσιο χώρο (πλατείες, χώροι πρασίνου, παιδικές χαρές, πλαζ) Συγκεκριμένα, στον οικισμό του Σχίσματος (ζώνη 3) μετά από τη διαμόρφωση του παραλιακού μετώπου και της πλατείας τη δεκαετία του 1980, δεν έχει υπάρξει κάποια αλλαγή ως προς το δημόσιο χώρο. Εξαιρεση αποτελεί ο διαγωνισμός το 2012 για την ανάδειξη της πλατείας, ο οποίος δεν έχει υλοποιηθεί. Από την άλλη, στον οικισμό της Πλάκας (ζώνη 1) έχει δοθεί περισσότερη έμφαση στο **σχεδιασμό του παράκτιου μετώπου** και στην ανάδειξη των χώρων αναψυχής-εστίασης, παρά στην περιοχή κατοίκησης στο πίσω μέρος του οικισμού. Το γεγονός αυτό είναι λογικό, καθώς αποτελεί μια ζώνη με εποχιακή-τουριστική κατοίκηση. Οι ενδιαμέσες περιοχές των οικισμών (ζώνη 2) από αγροτικές εκτάσεις έχουν μετατραπεί σε ξενοδοχειακά συμπλέγματα που χαρακτηρίζονται από μορφολογική πολυπλοκότητα δημιουργώντας **ασυνέχειες με το φυσικό περιβάλλον**. Ταυτόχρονα, οι προτάσεις που έχουν τεθεί στο ΣΧΟΟΑΠ δεν συμβάλουν στην διαφύλαξη της κτηριακής μορφολογίας τόσο του δομημένου χώρου. Τα ξενοδοχεία που έχουν τοποθετηθεί πάνω στην ακτογραμμή αποτρέπουν τον σχεδιασμό ενός συνεχή δημόσιου παραλιακού μετώπου. Η αρχαιολογική περιοχή του κόλπου Ελούντας αποτελεί μια **ασχεδιάστη** ζώνη (ζώνη 4). Τα μνημεία από τις γεωμετρικές αλυκές μέχρι τα ίχνη των αρχαίων χρόνων χαρακτηρίζονται από στοιχειώδη προστασία (περίφραξη), η οποία όχι μόνο δεν βοηθά στην ανάδειξη τους αλλά εντείνει την αλλοίωση των χαρακτηριστικών τους. Ανά τα χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές συζητήσεις ως προς τον σχεδιασμό και την αξιοποίηση της νήσου, παρόλα αυτά δεν έχει υλοποιηθεί καμία πρόταση.



ΕΙΚ. 83: ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΖΩΝΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ



### 05.3 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Κύριο πρόβλημα στην περιοχή αποτελεί η μονοδιάστατη αντιμετώπιση ως προς το τουριστικό φαινόμενο. Η μαζική εισροή ατόμων σε συγκεκριμένους μήνες τον χρόνο οδηγεί στην **μονόπλευρη** αντιμετώπιση της **οικονομίας** του τόπου. Απόρροια αυτού, οι επενδυτές να συμμορφώνονται σε **κοινά πρότυπα** και τάσεις, προκειμένου να διατηρηθεί η τουριστική δραστηριότητα. Η **υποβάθμιση** του **τοπίου** και **του φυσικού περιβάλλοντος** είναι επόμενη, δεδομένου της σχέσης εξάρτησης της οικονομίας της με τον τουρισμό. Αλλαγές στην ακτογραμμή, διάνοιξη ιδιοκτητών δρόμων, υπερβολική κάλυψη γης, ανισορροπία ως προς το κενό και το πλήρες έχουν ως επακόλουθο την αλλοίωση του τοπίου. Επιπλέον, η μη διάσωση των αρχαιολογικών ευρημάτων, όχι μόνο εγκυμονεί τον **αφανισμό** των στοιχείων που μαρτυρούν την ιστορία αλλά και των **αξιών** και της **μνήμης** του τόπου.

Η διατήρηση του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος χρειάζεται στρατηγικές που να προσαρμόζονται στο συγκεκριμένο ιστορικό-γεωγραφικό πλαίσιο της περιοχής. Ωστόσο, η επιλογή μιας τέτοιας στρατηγικής έρχεται αντιμέτωπη με τη φύση του μαζικού τουρισμού, την κατανάλωση. Η «κατανάλωση» τοπίων για την προβολή του τόπου όσο και η κατανάλωση φυσικών πόρων για την τουριστική περίοδο, **λειτουργεί εις βάρος** της περιοχής, της οικολογικής ακεραιότητας και αειφορίας, υποβαθμίζοντας την πραγματική αξία του τοπίου.

**Η προστασία και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων, η διαχείριση των ακτογραμμών και των παραλιών, η ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων στα πλαίσια της τουριστικής ανάπτυξης δεν αποτελούν μεμονωμένα ζητήματα προς επίλυση αλλά κομβικά σημεία της ευρύτερης εξέλιξης του Κόλπου της Ελούντας.**

Το **τοπίο** και ο **χαρακτήρας** μιας περιοχής λειτουργεί ως ένας **καθρέπτης**, αντικατοπτρίζοντας την αντίληψη και τη θέση της κοινωνίας απέναντι σε αυτό. Συνεπώς, ο τρόπος διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς και του φυσικού τοπίου αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ταυτότητα της. Υπάρχει ανάγκη για σχεδιασμό που σέβεται την ιστορικότητα και τις δυναμικές που αναπτύσσονται σε αυτόν, μέσα από την αντιμετώπιση του ως ένα σύνολο. Τα μνημεία δεν αποτελούν στατικά ίχνη της ιστορίας αλλά ένα σύνολο μαρτυριών, υλικών και άυλων που μέσα από το βίωμα τους συμβάλλουν στην κατανόηση του ίδιου του τόπου. **Ανάδειξη μνημείων δεν σημαίνει απαραίτητα επέμβαση σε αυτά.** Περιπατητικές διαδρομές, παρατηρητήρια, ολικές αποκαταστάσεις, σημειακές επεμβάσεις ή και η αποφυγή τους είναι επιλογές που οφείλουν να προκύπτουν μέσα από τη σωστή διαχείριση των ιστορικών χώρων. Ιδιαίτερα σε ένα τόπο όπως ο κόλπος της Ελούντας, όπου η ακτογραμμή και το παραλιακό μέτωπο συγκεντρώνουν όλες τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες (οικιστική, τουριστική κ.α), η διαχείριση του είναι καθοριστική. Υπάρχει ανάγκη για υιοθέτηση **περιορισμών** που αφορούν τον τρόπο επέμβασης στον αιγιαλό και στην ακτογραμμή έτσι ώστε να αποφευχθεί η **υποβάθμιση** τους τα επόμενα χρόνια.

Η **επιρροή** που ασκεί η **τουριστική βιομηχανία** στη διαμόρφωση των παραπάνω είναι εμφανής, καθώς αποτελεί την κινητήριό μοχλό της τοπικής οικονομίας. Συνεπώς, η συνεχής ανάπτυξη και ανέγερση νέων

ξενοδοχειακών μονάδων είναι **αναμενόμενη** και επιθυμητή. Ωστόσο, υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης και άλλων μορφών τουρισμού εκτός από τον μαζικό και παραθεριστικό, οι οποίες μπορούν να αναπτυχθούν λόγω της ποικιλομορφίας του φυσικού του τοπίου τόσο στο παράκτιο όσο και στο χερσαίο τμήμα του. Παράλληλα, προκειμένου να υπάρξει ισορροπία ανάμεσα στο ανθρωπογενές και φυσικό τοπίο είναι επιτακτική η ανάγκη για **σωστό σχεδιασμό**. Ο **σεβασμός** στο φυσικό και πολιτισμικό τοπίο της περιοχής (ανάγλυφο, φύτευση, παράκτιο μέτωπο, μορφολογία, ιστορικοί χώροι, οικισμοί) σε συνδυασμό με τη συμμόρφωση σε περιβαλλοντικά πρότυπα θα συμβάλλουν στην **ανάδειξη, βιώσιμη ανάπτυξη και εξέλιξη** του Κόλπου της Ελούντας.

## 06 | ΑΡΧΕΙΟ

### 06.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

#### Ελληνική Βιβλιογραφία

Ανδριώτης Ν. (2006). *Πληθυσμιακοί οικισμοί της Ανατολικής Κρήτης (16<sup>ος</sup>- 19<sup>ος</sup> αι.)*, Ηράκλειο: Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη

Αποστολάκου Β., Αρακαδάκη Μ., Δερμιτζάκης Μ. Δ., Ντρίνια Χ., Κλώντζας Μ., Μοσχόβη Γ., Σωρού Μ. (2000), *Ο Άγιος Νικόλαος και η περιοχή του : περιήγηση στο χώρο και στο χρόνο : Δημοτικά Διαμερίσματα : Βρουχάς, Ελούντα, Ζένια, Καλό Χωριό, Κριτσά, Κρούστας, Μέσα και Έξω Λακκώνια, Λίμνες, Λούμας, Ποτάμοι, Πρίνα, Σκινιάς, Άγιος Νικόλαος : Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Αγίου Νικολάου, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου*

Αραβαντινός Α. και Λουκάκης Π. (1967), *Ρυθμιστικό σχέδιο πόλης για την περιοχή της Ελούντας*, Αθήνα: Υπουργείο Συντονισμού Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης Κρήτης

Δουκέλης Ν. Π. (2005). *Το ελληνικό τοπίο*. Αθήνα: Εστία

Θεοδωρά Π. (2018). *Θαλάσσιος Χώρος, Παράκτιο Αστικό Μέτωπο \_ Πόλεις Λιμάνια*, Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο \_ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Εργαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών  
[https://www.academia.edu/39730152/Θαλάσσιος\\_Χώρος\\_Παράκτιο\\_Αστικό\\_Μέτωπο\\_Πόλεις\\_Λιμάνια\\_Maritime\\_Space\\_Urban\\_Coastal\\_Front\\_Port\\_Cities](https://www.academia.edu/39730152/Θαλάσσιος_Χώρος_Παράκτιο_Αστικό_Μέτωπο_Πόλεις_Λιμάνια_Maritime_Space_Urban_Coastal_Front_Port_Cities)

Μακράκης Μανόλης. (2009). *Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης*, Ελούντα: Τυποκρέτα

Μέλαινα Ε. (2008). *Περιηγήσεις στην Κρήτη 1866-1870*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.



Ομάδα εργασίας TEE\_TAK Ζερβός Α., Μαλλαρακή Σ., Μαυρικάκης Κ., Μουντρακή Ε., Σγουρός Ο. (Ιούνιος 2012), Φάκελος UNESCO\_ Β' φάση, Διαχειριστικό σχέδιο Σπιναλόγκας, Περιφέρεια Κρήτης, Περιφερειακή ενότητα Λασιθίου, ΤΕΕ, Τμήμα Αν. Κρήτης,

Τερκενλή Θ. (1996), *Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσάρτας, Π. (1998), *Κοινωνικότητα και τουρισμός: ανάλυση χαρακτηριστικών σε διαφορετικούς τύπους τουρισμού. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, σελ. 96(96-97), 111-132. <https://doi.org/10.12681/grsr.731>

Χρονάκη Δ. (2016). Ο νομός Λασιθίου κατά τη βυζαντινή περίοδο. Ο νομός Λασιθίου και η ιστορία του, τ. Α'-Β', εκδ. Εταιρεία Γραμμάτων και Τεχνών Ανατολικής Κρήτης, 285-333 <https://www.academia.edu>

Χατζημιχάλης Κ. (2011). *Σύγχρονα Ελληνικά Τοπία*. Αθήνα: Οίκος Μέλισσα.

#### Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Ringer G. (1998), *Destinations: Cultural landscapes of tourism*. London: Routledge

Simmel G., Ritter J., Gombrich E. H. (2004), *Το τοπίο*. Αθήνα: Ποταμός.

Terkenli Th. (2014), *Landscapes of tourism*. Στο Alan A. Lew C. Michael Hall Allan M. Williams (ed.), *The Wiley Blackwell companion to tourism* (σελ. 354-

367). John Wiley & Sons, UK

<https://www.researchgate.net/publication/300687510>

Valene L. Smith. (1989). *Hosts and Guests, The anthropology of tourism*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press  
[https://www.researchgate.net/publication/318495283\\_Hosts\\_and\\_Guests](https://www.researchgate.net/publication/318495283_Hosts_and_Guests)

F.W. SIEBER (Σίμπερ), *Ταξιδεύοντας στην νήσο Κρήτη το 1817*. μετάφραση Δ. Μουστρή, Αθήνα : Κάτοπτρο

## 06.2 ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ-ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Αρακαδάκη Μ., «Οι αλυκές της Ελούντας μέσα από τις επιστολές του Zeno 1640-1644», Τελικό Συνέδριο του Διεθνούς Προγράμματος ALAS (=All About Salt): «Salt and salinas as natural resources and alternative poles for local development»/ «Το αλάτι και οι αλυκές ως φυσικοί πόροι κι εναλλακτικοί πόλοι τοπικής ανάπτυξης» (Μυτιλήνη-Πολιχνίτος, 29/11- 1/12/2002)

Σπανάκης Στέργιος, 'Ο Άγιος Νικόλαος Μεραμπέλου', Διάλεξη στην πνευματική Εστία Αγίου Νικολάου (31-1-1965), περιοδ. Αμάλθεια, τ. 2. Σεπτ.- Οκτ. 1970

## 06.3 ΑΡΘΡΑ

Θεοδούλου Θ. (2016). «Υποβρύχια και παράκτια αρχαιολογική έρευνα στην Κρήτη, κατά την τριετία 2014-2016». Πεπραγμένα του Γραφείου Εναλίων Αρχαιοτήτων Κρήτης, Δ' ΑΕΚ, Πανεπιστήμιο Κρήτης-ΕΦΑ Ρεθύμνου. Υπο έκδοσιν

Simyrdanis, K. Papadopoulos, N. Cantoro. (2016). «G. Shallow Off-Shore Archaeological Prospection with 3-D Electrical Resistivity Tomography: The Case of Olous (Modern Elounda, Greece)». *Remote Sens.* 8, pp.897.

Petrakis S., Alexandrakis G., Rempis N., Kampanis N. (2019). «Coastal geomorphological changes in a semi-enclosed bay, induced by recreational interventions». Conference: 1st International Conference on the Design and Management of Port, Coastal and Offshore works, Athens, Greece. <https://www.researchgate.net/publication/333262252>

Foteinis S., Synolakis C. E., Skanavis V. (2013), «Anthropogenic Erosion in Agios Nikolaos, Greece». Conference: EGU General Assembly 2013, At Vienna, Austria, Volume: EGU2013-9387  
<https://www.researchgate.net/publication/258779335>

#### 06.4 ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ

(31/01/2020). «Υποβρύχια έρευνα στον αρχαίο Ολούντα και το λιμάνι της Ιεράπετρας στην Κρήτη». Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nlID=3110>

(20/8/2015). «Ενάλια γεωαρχαιολογική έρευνα στις περιοχές Ελούντας, Ίστρου και Αγ. Θεοδώρων στην Κρήτη». Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nlID=1216>

#### 06.4 ΦΕΚ

Διάταγμα της 11ης/11/1903 «περί λειτουργίας του Λεπροκομείου της Σπιναλόγκας».

Περί χαρακτηρισμού της Ανατολικής ως αρχαιολογικός χώρος ΦΕΚ 699/Β/26-05-1976

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης (2003) αρ. πρωτ. 25291/25-6-2003 (ΦΕΚ 1486/Β/10-10-2003)

Αναθεώρηση και εξειδίκευση του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης. Στάδιο Β.1 - Τεύχος 9 – Τεύχος Τοπίου(ΦΕΚ 1486Β/2003).

Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής οργάνωσης ανοιχτής πόλης Αγίου Νικολάου Νομού Λασιθίου ΦΕΚ 460/Α.Α.Π/01.11.2010

Περί χαρακτηρισμού περιοχών Ανατολικής Κρήτης ως Αρχαιολογικών χώρων (ΦΕΚ 699/Β/26-05-1976)

Περί κηρύξεως περιοχής Αλμυρού ως τόπου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΦΕΚ 814/Β/1979)

Αποδέσμευση θαλάσσιων περιοχών για υποβρύχιες δραστηριότητες (ΦΕΚ 564/Β/10-07-1997)

Περί χαρακτηρισμού αγροκτήματος Τσιφλίκι Ελούντας Μεραμπέλλου ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου (ΦΕΚ 969/Β/26.9.80)

Τρόπος καθορισμού οικισμών της χώρας μέχρι 2000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός ορίων και περιορισμών δόμησης τους. (ΦΕΚ 181/Δ/3.5.1985, αρ. φύλλων 572, 845)

Αποδέσμευση θαλάσσιων περιοχών για υποβρύχιες δραστηριότητες (ΦΕΚ 923/Β/27-08-1998)



Ειδική Χωροταξική Μελέτη Κόλπου Ελούντας ( Νοέμβριος 2007) -το φεκ

Σχέδιο δράσης αιειφόρου ενέργειας δήμου Αγίου Νικολάου, Δεκέμβριος 2015-μελέτη: σύμφωνο των δημάρχων υπέρ της τακτικής βιώσιμης ενέργειας, φορέας ανάθεσης: Δ. Αγίου Νικολάου, ανάδοχος: ETAM Α.Ε.

## 06.4 ΧΑΡΤΕΣ

χάρτης 1: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ίδια επεξεργασία

χάρτης 2, 3, 4, 5: ίδια επεξεργασία

χάρτης 6: Γκραβούρα Franc. Basilicata 1618, ίδια επεξεργασία

χάρτης 7: ίδια επεξεργασία

χάρτης 8: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 78

χάρτης 9: υπόβαθρο Google Maps, ίδια επεξεργασία

χάρτης 10: ίδια επεξεργασία

χάρτης 11: εθνικό κτηματολόγιο, ίδια επεξεργασία

χάρτης 12: εθνικό κτηματολόγιο, ίδια επεξεργασία

χάρτης 13: ίδια επεξεργασία

χάρτης 14 & 15: Γ. Υ. Σ., ίδια επεξεργασία

χάρτης 16: ίδια επεξεργασία

χάρτης 17 & 18: Γ. Υ. Σ., ίδια επεξεργασία

χάρτης 19: ίδια επεξεργασία

χάρτης 20 & 21: 3<sup>ο</sup> στάδιο Ε.Χ.Μ.Ε (2007)

χάρτης 22, 23, 24, 25: ΣΧΟΟΑΠ 2010

χάρτης 26: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ίδια επεξεργασία

## 06.5 ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

εικ. 1: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ.29

εικ. 2: Ορθοφωτογραφία Κ. Κωστάκης

εικ. 3: <https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=60633&lng=1>

εικ. 4: [www.cretanbeaches.com](http://www.cretanbeaches.com)

εικ. 5 & εικ. 6: Δ. Χρονάκη, ο νομός Λασιθίου κατά τη βυζαντινή περίοδο, σελ. 301

εικ. 7: αεροφωτογραφία από Google Earth

εικ. 8: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 265

εικ. 9: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 397

εικ. 10: <https://www.sitiakanea.gr/2017/11/imperial-airways.html>

εικ. 11: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 356

εικ. 12: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 347

εικ. 13: Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 253

εικ. 14 & εικ. 15: στιγμιότυπο από την ταινία "The Moon-Spinners"

εικ. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24: Ρυθμιστικό Σχέδιο Ελούντας, 1967, ιδία επεξεργασία

εικ. 25: υπόβαθρο από Google Earth & paper "*Coastal geomorphological changes in a semi-enclosed bay, induced by recreational intervention*" , ιδία επεξεργασία

εικ. 26 & 27: φωτογραφικό αρχείο Σ. Κοκολάκη & Μ. Σκουλούδη

εικ. 28 , 29, 30: φωτογραφικό αρχείο Μ. Ρασούλη

εικ. 31: ρυθμιστικό σχέδιο Ελούντας 1967 & αρχείο Γ. Τσιχλής, ιδία επεξεργασία

εικ. 32: υπόβαθρο Google Earth, ιδία επεξεργασία

εικ. 33: Γ.Υ.Σ. 1995

εικ. 34: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ιδία επεξεργασία

εικ. 35: σχέδιο από ΦΕΚ 548/Β'/12.8.86

εικ. 36: στιγμιότυπο από Google Earth

εικ. 37: α & β-αποσπάσματα από το video 'Ελούντα αγώνες δρόμου 25-05-1991', γ-card postal της εποχής, δ- αρχείο Γιώργου Μαρκάκη, ε & στ- αποσπάσματα από το βίντεο 'Ελούντα αγώνες δρόμου 25-05-1991', ζ & η- αρχείο Γιώργου Μαρκάκη

εικ. 38, 39, 40: ειδική Χωροταξική μελέτη κόλπου Ελούντας (Νοέμβριος 2007)

εικ. 41: <https://www.eloundabeach.gr>

εικ. 42: προσωπικό αρχείο

εικ. 43: υπόβαθρο Google Maps, ιδία επεξεργασία

εικ. 44 & 45: [www.oikoskopio.gr](http://www.oikoskopio.gr)

εικ. 46: φωτογραφικό υλικό από το τεύχος της έκθεσης «Εσύ, ο τελευταίος λεπρός» του Τσόκλη στο νησί της Σπιναλόγκας.

εικ. 47 & 48: ορθοφωτογραφία Κ. Κωστάκης

εικ. 49 & 50: Δελτίο Τύπου, Υποβρύχια έρευνα στην αρχαία Ολούς και το λιμάνι της Ιεράπετρας στην Κρήτη, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2020

εικ. 51: υπόβαθρο Google Earth, ιδία επεξεργασία

εικ. 52: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ιδία επεξεργασία

εικ. 53: στιγμιότυπο από video του Maksim Golitsyn  
<https://www.youtube.com/watch?v=V7faabDCe2c&fbclid=IwAR1ejvM-dpvnxpGpPiBns6msrpX5O7EuhrzERV59cUPE-0u3MfmrnODm7XkE>

εικ. 54: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ιδία επεξεργασία

εικ. 55 & 56: υπόβαθρο ελληνικό κτηματολόγιο, ιδία επεξεργασία

εικ. 57 & 58: στιγμιότυπο από το video του Maksim Golitsyn  
<https://www.youtube.com/watch?v=V7faabDCe2c&fbclid=IwAR1ejvM-dpvnxpGpPiBns6msrpX5O7EuhrzERV59cUPE-0u3MfmrnODm7XkE>

εικ. 59: υπόβαθρο ελληνικό κτηματολόγιο, ιδία επεξεργασία

εικ. 60 & 61: υπόβαθρο ελληνικό κτηματολόγιο, ιδία επεξεργασία

εικ. 62: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ιδία επεξεργασία

εικ. 63 & 64: υπόβαθρο ελληνικό κτηματολόγιο, ιδία επεξεργασία

εικ. 65: <https://www.eloundabeach.gr/accommodation-crete/map>



εικ. 66, 67, 68: υπόβαθρο Google Earth, ίδια επεξεργασία

εικ. 69: στιγμιότυπο από video του Zameer Pactyan  
<https://www.youtube.com/watch?v=IH36oTv1ZxA>

εικ. 70: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ίδια επεξεργασία

εικ. 71 & 72: υπόβαθρο ελληνικό κτηματολόγιο, ίδια επεξεργασία

εικ. 73: στιγμιότυπο από video του Zameer Pactyan  
<https://www.youtube.com/watch?v=IH36oTv1ZxA>

εικ. 74: στιγμιότυπο από video του Sarantos Nikos  
[https://www.youtube.com/watch?v=6ln3F6ry-El&fbclid=IwAR0\\_SCDn2r2qSU4DrL0xbdT4BiUFOny-o22UWrIFPRYxYmA4swpfxMki87k](https://www.youtube.com/watch?v=6ln3F6ry-El&fbclid=IwAR0_SCDn2r2qSU4DrL0xbdT4BiUFOny-o22UWrIFPRYxYmA4swpfxMki87k)

εικ. 75: σχέδιο περιοχής, δήμος Αγίου Νικολάου, ίδια επεξεργασία

εικ. 76: υπόβαθρο Google Earth, ίδια επεξεργασία

εικ. 77: αρχείο Γ. Πετράκη

εικ. 78: στιγμιότυπο από video του Sarantos Nikos  
[https://www.youtube.com/watch?v=6ln3F6ry-El&fbclid=IwAR0\\_SCDn2r2qSU4DrL0xbdT4BiUFOny-o22UWrIFPRYxYmA4swpfxMki87k](https://www.youtube.com/watch?v=6ln3F6ry-El&fbclid=IwAR0_SCDn2r2qSU4DrL0xbdT4BiUFOny-o22UWrIFPRYxYmA4swpfxMki87k)

εικ. 79: υπόβαθρο Google Earth, ίδια επεξεργασία

εικ. 80: προσωπικό αρχείο

εικ. 81: προσωπικό αρχείο & <https://www.cretanbeaches.com/el/θρησκευτικά-μνημεία-κρήτη/ανενεργά-μοναστήρια-και-ερμητήρια/οι-ανενεργές-μονές-του-μυραμπέλου/παλαιοχριστιανική-βασίλική-κολοκύθας->

ελούντας?fbclid=IwAR1pDMax27UOHizVonmBdfIP8OKcaalQ2sjBWeU4INZQgU-NoniXYUyoNjY

εικ. 82: προσωπικό αρχείο

Οι φωτογραφίες από το εξώφυλλο καθώς και των ενοτήτων είναι από προσωπικό αρχείο

## 06.6 COLLAGE

collage 1: ιδία επεξεργασία

collage 2: ιδία επεξεργασία

collage 3: ιδία επεξεργασία με υπόβαθρο από street view και φωτογραφίες από αρχείο βιβλίου Μανόλης Μακράκης (2009), Ελούντα: Η ιστορία της μέσα από την ιστορία της Κρήτης, Ελούντα, Τυποκρέτα, σελ. 520 & φωτογραφικό αρχείο Γιώργου Μακράκη

collage 4: ιδία επεξεργασία

collage 5: ιδία επεξεργασία

collage 6: υπόβαθρο street view & ιδία επεξεργασία

collage 7: 1- [https://www.tripadvisor.com.gr/Attraction\\_Review-g189416-d7149591-Reviews-Elounda\\_Beach-Elounda\\_Lasithi\\_Prefecture\\_Crete.html](https://www.tripadvisor.com.gr/Attraction_Review-g189416-d7149591-Reviews-Elounda_Beach-Elounda_Lasithi_Prefecture_Crete.html)

& 2,3,4,5,6,7- προσωπικό αρχείο, ιδία επεξεργασία

collage 8: ιδία επεξεργασία

collage 9: ιδία επεξεργασία